

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз беҳирад рӯзгор.

ҲАФТАНОМА АЗ 20-УМИ ИЮЛИ СОЛИ 1932 НАШР МЕШАВАД

№ 5 (12281)
4 феввали
соли 2021

ОМУЗГОР

НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

► КАЛОМИ ПЕШВО

Сада – мужда аз фасли баҳор

Паёми шодбошии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба муносибати ҷашни Сада

30.01.2021, шаҳри Душанбе

Ҳамватанони азиз!

Хурду бузурги Тоҷикистонро ба ифтихори ҷашни Сада, ки яке аз ойинҳои бисёр деринаи халқи бостонии мо мебошад, самимона табрик мегӯям.

Халқи тоҷик таърих ва фарҳанги куҳан дошта, аз замони қадим то ба имрӯз ба ойину суннатҳои миллӣ ва арзишҳои аҷлоии худ арҷ мегузорад, барои эҳё кардани ғановатманд гардонидани онҳо ва дар миёни аҳли ҷомеа густариш пайдо кардани маросиму ҷашнҳои бостонии хеш саъю талош менамояд.

Сада аз ҷумлаи чунин ҷашнҳои бостонии мо мебошад, ки дар аҳди қадим, махсусан, замони Сомониён бо шукӯҳи шаҳомати хос истикбол мегардид ва дар даврони соҳибистиклолӣ аз нав эҳё гардида, шаш сол аст, ки дар саросари кишвар баргузор мешавад.

Дар айёми таҷлили ин ҷашн мардум шодиву хурсандӣ карда, анъанаҳои неки халқамонро тақмил мебахшанд ва фарҳанги миллии тоҷиконро ба ҷаҳониён

муаррифи месозанд.

Ҷашни Сада, дарвоқеъ, таҷассуми ғояҳои неки башардӯстона буда, мардумро ба дӯстиву бародарӣ ва заҳмату ободкорӣ даъват менамояд.

Ин ойини нек муждарасони сипарӣ шудани зимистон, наздик омадани фасли баҳор ва фарорасии Наврӯз мебошад ва тибқи тақвими халқии тоҷикӣ пас аз анҷоми чиллаи калон баргузор мешавад.

Пирӯзии рӯшноӣ бар торикӣ, гармо бар сармо ва неки бар бадӣ моҳияту фалсафаи ин ҷашнро ташкил медиҳад.

Сада, ҳамчунин, паёме аз ихтирои бузурги инсоният – оташ мебошад. Тибқи асотири бостонии ориёӣ оташ аз ҷониби Хушанг – шоҳи дувуми сулолаи Пешдодиён кашф гардида, ҷашни Сада ба ин муносибат таъсис ёфтааст.

Тавлиди оташ рамзи идомаи ҳаёт мебошад, зеро он яке аз ҷаҳор унсӯри офариниши ҳастӣ дар радифи об, ҳаво ва хок махсуб меёбад.

Абулқосими Фирдавӣ дар

“Шохнома”-и безаволи худ бо муҳаббат ва гурури ватандӯстона аз бузургии ва бостонӣ будани ин ойини ниёкон сухан гуфта, онро намунаи олии суннати пешиниён донистааст.

Дар пайравии ин шоири бузурги меҳанпараст адибони асрҳои баъдӣ манзалати онро ҳамчун ойини неки аз аҷдодамон меросмонда ситоиш кардаанд ва дар пойдории ин ҷашни бостонӣ саҳми ватандӯстона гузоштаанд.

Воқеан, ҷашни Сада рӯзи арҷгузори ва иззату эҳтиром ниҳодан ба нуру гармӣ, рӯ овардан ба равшанӣ, рамзи меҳру муҳаббат ва дӯстиву рафқат мебошад.

Дар ин айём аз рӯи хирад амал кардан, хайру саховат намудан, ба аёдати беморону наздикон рафтан ва либоси идона пӯшидан аз ҷумлаи ойинҳои неки ин ҷашн ба ҳисоб меравад.

Сада, ки панҷоҳ рӯзи панҷоҳ шаб то Наврӯз фаро мерасад, ҳамчун пайки наврӯзӣ марди деҳқонро аз наздик омадани баҳор ва оғози мавсими кишту қору дигар қорҳои саҳроӣ хабардор месозад.

Сада моҳиятан ҷашни кишоварзон буда, ба марди деҳқон аз наздик шудани фасли баҳору оғози қорҳои саҳро хабар медиҳад ва аҳли заҳматро ба андешаи давраи нави кишоварзӣ ва боғдорӣ ҳидоят менамояд.

Марди кишоварз бо нияти неки ба фасли баҳор тайёри мебинанд ва тибқи таомули аҷлоӣ ҳокимони гулхани ҷашни Садаро бо умеди ҳосили фаровон ба замин мепоянд.

Маҳз дар ҳамин айём деҳқонон тухми хушсифати зироатҳоро захира карда, мошинолоту

таҷҳизот ва дигар асбобу олоти кишоварзиро ба кишти баҳорӣ омода месозанд, ҷӯйбору заҳкашҳо, яъне иншооти обёриро тоза карда, нақшаи киштукор, бунёди боғу тоқзор ва дигар қорҳои баҳориро тарҳрезӣ мекунанд.

Ин айём беҳтарин фурсат барои тоза кардани дарахтони боғҳои куҳна ва омода намудани ниҳолу қаламҷаҳо барои бунёди боғҳои нав мебошад.

Бовар дорам, ки кишоварзони асили мо ба қорҳои баҳорӣ имсол низ сари вақт оғоз менамоянд, заминаи мустаҳкамаи рӯинидани ҳосили баланди зироатҳоро мегуздоранд ва ҷиҳати боз ҳам беҳтар таъмин намудани мардуми мамлакат бо озуқаворӣ саъю кӯшиш менамоянд.

Дар натиҷаи заҳмати софдилонаи кишоварзон, ки соли гузашта анҷом доданд, имрӯз фаровонии маҳсулот дар бозорҳо ва файзу баракати дастархони сокинони кишвар таъмин аст.

Хусусан, имсол, ки тибқи пешгӯии мутахассисону қоршиносон ва таҳлилҳои созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ, соли вазнини душвор меояд, кишоварзони мо бояд аз соли гузашта низ беҳтар заҳмат кашида, ҳарчи бештар маҳсулоти ғизоӣ истеҳсол намоянд.

Яке аз анъанаҳои ҷашни Сада, ки солҳои охир ба вучуд омадааст, ташкил кардани намоишу фурӯши ниҳолҳои мевадихандаву сояфкан ва ороишӣ ба шумор меравад.

Деҳқонону боғдорони мо бояд ин рӯзҳоро самаранок истифода бурда, ба мардум ниҳолҳои беҳтарину серҳосил ва тухмиҳои аълосифатро пешкаш гардонанд ва бо ҳамин роҳ хифзи амния-

ти озуқаворӣ мамлакат, рушди соҳаи кишоварзӣ ва ободии Ватани маҳбубамон, саҳми муносиби худро гузоранд.

Ҳамчунин, таъкид месозам, ки бо истифода аз ҳар рӯзи мусоиди ин айём мардум бояд ба тозаву озода кардани хонаву қошона ва маҳалли зисти худ машғул бошанд, қорҳои ободониро вусъат диҳанд ва ба истикболи ҷашни бузурги миллиамон – Наврӯз кӯчаву хиёбонҳо ва шаҳру деҳотро ободу зебо гардонанд.

Бовар дорам, ки ин қорҳои хайри ободонӣ ба як амали доимӣ ва маъмулии мардуми озодаву созандаи мо табдил меёбанд.

Қобили зикри хос аст, ки ҷашни Сада дар баробари Наврӯз, Тиргон ва Меҳргон яке аз унсӯрҳои муҳимтарини ҳастиву ҳувиати мо – тоҷикон маҳсуб ёфта, ғиромидошти он аз ҷумлаи роҳҳои муассири тақвияту густариши ҳештаншинисиву ҳудодоҳии миллӣ мебошад.

Умри дубора бахшидан ба маросиму ҷашнҳои бостонии ориёӣ ва оммаи намудани онҳо, хусусан, дар шароити ҷаҳонишавӣ ва таҳдидҳои фарҳангиву маънавий қорӣ бисёр муҳим ба ҳисоб меравад.

Ҷашни бостонии Садаро дар соли барои ҳар яке мо таърихӣ – сисолагии истиклолу озодии Ватани маҳбубамон бори дигар ба қуллӣ ҳамдиёрони ғиромӣ самимона табрик гуфта, ба ҳар як хонадони мамлакат, пеш аз ҳама, сиҳатмандиву хушҳолӣ, бахту сародат, иқболи неки ва файзу баракат орзу менамоям.

Ҷашни Сада муборак бошад, ҳамватанони азиз!

President.tj

• ДАР ИН ШУМОРА: •

Варзишгарон ватанпарварони асилтаринанд!

саҳ. 3

Фурӯғи эҷоди омӯзгорони пойтахт

саҳ. 4

Омодагӣ ба олимпиада

саҳ. 6

Барнома иҷро нашуд. Чаро?

саҳ. 7

Аз танқиду таҳқир то таҳриру тақмил

саҳ. 8

Солимии психикии наврасон ва аҳамияти он

саҳ. 11

Ҷоизадорони Нобел дар соли 2020

саҳ. 13

Китоб фурӯғбахши дунёи кӯдакон аст

саҳ. 15

@►► Почтаи электронии «Омӯзгор»: omuzgor@inbox.ru

Телефони боварӣ - 227-76-86

► ИҚДОМ

"Тоҷикон" дар ҳар хонадон

(Охираш. Аввалаш дар шумораи №3)

Накшу мақоми китоби дигари муҳиму асосӣ барои ҳар фарди миллати мо "Тоҷикон" – и Қаҳрамони Тоҷикистон Бобочон Ғафуров мебошад. Мусалламан, шохасари безаволи «Тоҷикон»-и таърихигори барӯманди миллат, академик Бобочон Ғафуров чун шиносномаи воқеии таърихи Ватану миллатамон пазируфта шуда, дар парвариши ҳисси худшиносӣ ва ташаккули тафаккури таърихӣ соҳибватанон нақши муассирро бар дӯш доштааст. Роҳбари аввали кишвар ба «Тоҷикон» ва соҳиби он иззатмандона арҷ гузошта, бо камолӣ ихлос афзудаанд, ки «Ин марди бузург аз осорхонаи беинтиҳои таърих осори тамаддун ва мероси фарҳангии миллати тоҷикро зарра-зарра ҷамъ оварда, ба риштаи таҳрир кашид, танзиму даврабандӣ кард ва ба оламиён исбот намуд, ки тоҷикон қадимтарин сокинон ва соҳибони ин марзу бум буданд ва ҳастанд». Эътирофи ин нукта баёнгарӣ он аст, ки "бузургонро бузургон зинда медоранд". Ҳақиқатан, ҳам фарзанди ҷоннисори миллат Эмомалӣ Раҳмон пайравӣ аз пайкору ғайолияти самарфарҷоми академик Бобочон Ғафуров намуда, роҳи эҷодӣ ҳешро бо илҳом бардоштан аз осори ин пири хирад муайян сохтаанд. Ба ибораи муассири Пешвои миллат: «Асари «Тоҷикон», воқеан, шӯълае буд, ки ба саҳифаҳои торику фаромӯшгаштаи таърихи миллати тоҷик равшанӣ андохта, падидаҳои худшиносиро ифтихори миллиро ба бор овард ва ба фарзандони бедордику фидойи рӯҳу мадор бахшид».

«Тоҷикон» замоне ба таълиф расид, ки низоми тоталитарӣ ҳукумат меронд, ва аз дигар сӯ, муғризону бадҳоҳои миллати тоҷик ба ҳеч ваҷҳ аз тавлиди ин китоб изҳори хушнудӣ намекарданд, балки то ҳадди имкон дар эҷоду интишори он монеа бунёд менамуданд. Наҳри «Тоҷикон»-и Бобочон Ғафуров дар даврони Шӯравӣ инқилобе бо шӯру ангезаи маънавияш дар шури мардумон анғехт ва соҳибашро ҳамчун қаҳрамони миллӣ ба ҳамзамонон муаррифӣ намуд.

Тазаккур бояд дод, ки Бобочон Ғафуров

дар муқаддимаи китоб чунин ишора намураанд: "Муаллиф, бешак, ба тадқиқи муфассали ҳамаҷонибаи тамоми масъалаҳои таърихи халқи тоҷик нақӯшидааст. Асли мақсад воқеа ва ҳодисаҳои таърихиро бо тадқиқи проблемаҳои хеле муҳим, мураккаб ва баъзан мубоҳисавӣ пайвастан аст. Бисёр ҷиҳатҳои таърихи давраҳои қадимтарин, қадим ва аввали асри миёнаи тоҷикон ҳоло чунон ки бояду шояд омӯхта

нашудааст, аммо материалҳои нав хеле фаровонанд." Шояд ҳамин омил сабабгори навишта шудани "Тоҷикон дар оинаи таърих" шуда бошад. Зеро ба эътирофи воқеъбинонаи Пешвои миллат, "Маҳз осори мондагори академик Бобочон Ғафуров пояи бунёди омӯзиши таърихи халқи тоҷикро ташкил дод. Аз ин рӯ, қорҳои нави илмӣ идомаи иқдомҳои неку шоистаи ин муаррихи барҷаста мебошанд, ки ба муаррифии халқи тоҷик ва таърихи пурифтихори он мусоидат менамоянд."

Аз ин нуқтаи назар, «Тоҷикон дар оинаи таърих»-и Пешвои миллат ҳамчун давоми мантиқии "Тоҷикон" зодаи замони истиқлолият буда, дар он таърихи пуришбу фарози миллатамон бо тамоми ҷузъиёт мӯшикофона ва воқеъбинона ба қалам омадааст. Ин ишора ба он маъност, ки муаллиф бо омӯхтани маводи сершумори таърихӣ ба чунин натиҷа расидааст, ки давлату давлатдорӣ тоҷикон аз сулолаи Сомониён ибтидо нагирифта, балки аз ҳукмронии шохони асосири ва нимаасотири Пешдодиён ва Каёниён оғоз меёбад. Дуруст аст, ки иддае

аз муҳаққиқону таърихшигори ватанӣ-хориҷӣ давраи Оли Сомонро сарогози давлату давлатдорӣ миллати куҳанбунёди тоҷикон пиндошта, аз гузаштаи пурифтихори ориётаборон суҳан ба миён намеоранд. Хулосабарориҳои муҳаққиқ заминаи воқеӣ дошта, барои исботи ин андеша муаллиф ба осори бузургони пешин, аз ҷумла, «Таърихи Бухоро»-и Наршахӣ, «Таърихи Табарӣ»-и Балъамӣ, «Муруҷуззаҳаб»-и Масъудӣ, «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ ва офаридаҳои таърихшигори замони муосир ҷӣ ватанӣ ва ҷӣ хориҷӣ) рӯ оварда, судҳо бардоштааст. Воқеан ҳам, мавқеъгирии муаллиф оид ба ин масъала қомилан бунёдӣ буда, соҳибназаронро мешояд, ки сари ин мавзӯи муҳим жарфтар мулоҳиза кунанд.

Бино ба фармудайи Пешвои миллат, «баъзе муаррихони тавонои асрҳои XIX–XX – и Ғарбу Шарқ ин давраро чун давраи «тамаддуни асосири» қаламдод намуда, ба воқеияти подшоҳони сулолаи Пешдодиён шубҳадоранд ва ба маълумоти сарчашмаҳои таърихӣ ва осори фарҳангии бахшида ба ин давра, аз ҷумла, «Авесто»-ро чандон ба инобат намегиранд». Муаллиф ба ҳеч сурат чунин андешахоро намепазирад, баръакс, тарафдор ба он аст, ки замони Пешдодиён бо вучудӣ асосириро нимасотири шинохта шудан ҳамчун сарнавишти пешинаи ориётаборон дар саҳфаҳои таърихи ниёгонамон пазируфта шудаанд, дар таълиму тадريس насли имрӯзӣ ва пасояндагон ҷой додан ва омӯзонидани онро таъкид доштааст. Ин пешниҳоди ватандӯстонаи шахси аввали кишвар қобили пазириш ва мояи ифтихор буда, зимнан дар рӯҳияи худшиносӣ худогоҳӣ, ватандориву ватанхоҳӣ, дӯстдоштани марзу буми аҷдодӣ, арҷгузоштан ба арзишҳои фарҳангиву таърихӣ ва гирифтани бузургони пешини тамаддунофаринамон тарбият намудани насли имрӯзу фардои миллат аз аҳамияти тарбиятӣ таълимии хос бархурдор мебошад.

«Пайдоиш, ташаккул ва ҳувияти ҳар як халқу миллатро дар марҳилаҳои гуногуни таърих саргузашту сарнавишти он муайян месозад». Фасли дуҷоми «Тоҷикон дар оинаи таърих» аз ҳамин ҷумла оғоз ёфтааст. Ҳақиқати воқеӣ он аст, ки қисмати тоҷикон

дар дарозии таърих, ба ифодаи дардолудан устод Лоик, «ҷабри таърих ягон қавм нақашадаст, ки мо» будааст. Рӯйдодҳои саҳту вазнин, куштору хунрезҳои пайдарпаи аҷнабиён сарсониву саргардониҳои тӯлониро ба сари мардуми азияткашидаи тоҷик оварда бошанд ҳам, истилогарон рӯҳи озодихонаи онро шикаста натавонистаанд. Аммо таърихи башар гувоҳ аст, ки тоҷик ҳеҷ гоҳ аз рӯи кина ва нотаваббинӣ ба сӯи давлати дигар лашкар нақашадаст ва бо нияти ғасбу ғорат ба сарзамине даст ба таҷовуз назадааст.

Шахсияти Пешвои муаззами миллат дар тақомули ҷомеаи кунунии кишвари тоҷикон нотақдор ва муассир аст. Ҷасорату матонат, фидокориву барозандагӣ, ҳештаншиносӣ ватандорӣ ин марди дунёи сиёсат ончунон дар зехну шуур ва қалбу дидаи ҳар тоҷику тоҷикистонӣ ва фаротар аз он, ба тамоми тоҷикони ҷаҳон нуфуз қасб кардааст, ки ин ифтихорофаринӣ ва шоистагӣ на ҳар фардиро даст додааст.

Ҳамагонро мебошад, ки рафтору кирдору пиндори омӯзандаи раҳбари ҷонфидои миллатро муқаддам аз ҳар манфиати дигар доғиста, онро дар тафаккури ниҳоди ҳеш нақш кунанд. Аз ин раҳгузар ҷои ифтихори онро дорад, ки мутолиаи «Тоҷикон дар оинаи таърих», ки аз ҳомаи ин марди ватанпараст берун омадааст, донишу заковати моро дар шинохти асолати ҳеш, шинохти таърихи пешинаи миллат, вазъи ҳозираи он ва шинохти ташхиси зухуроти ҳаводиси имрӯзу ояндаи миллат тақвият бахшида, вазифаи ошноӣ ва раҳнамони беминнатро адо хоҳад намуд.

«Тоҷикон дар оинаи таърих» мондагортарин қомус ва ҳонданитарин китоб ба мо аз сарнавишти як миллати воҳид, аз саргузашти як қавми муаззам бо номи тоҷик хикоят мекунад. Ва шояд рӯзе фаро ояд, ки родмарди саҳоватпешае бо ҳиммати фавқулодаи ҳеш ҷадидан ин ганҷи шойгонро интишор намуда, ба хонадони ҳар тоҷику ватанхоҳ ҳадя хоҳад кард, ба мисоли фарзанди фарзонаи миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки «Тоҷикон» - и безаволи аллома Бобочон Ғафуровро тақдоран бо теъдоди 1600000 ба нашр расонида, ба ҳар оилаи тоҷику тоҷикистонӣ тақдир карда истодаанд.

Ҳасан ҶӮРАЕВ,
устоди коллеҷи омӯзгорӣ ба номи
Ҳосият Маҳсумоваи ДДОТ ба номи
Садриддин Айӣ, номзади илмҳои педагогӣ

► ЧАШНИ САДА

Дар бораи чашни Сада дар осори адибону мутафаккирони тоҷику форс маълумот оварда шуда бошад ҳам, оид ба таъриху баргузори он маълумоти нисбатан камтаре то ба мо расидааст.

Анбанаҳои пайдоиши чашни Сада, ки марбут ба Хуршед ва тимсоли он оташ мебошад, хеле қадимӣ буда, ба замони пеш аз ориёӣ ва ҳатто аз он ҳам дуртар мерасад. Доир ба арзи ҳастӣ намудани он аввалин аҳбор дар фарҳанги гуфторӣ (шифохӣ), устураҳои мансух ишора рафта, тавассути ин ду сарчашма ба осори хаттӣ роҳ ёфтааст. Хеле муҳим аст, ки боварҳо ва нишонаҳои эътиқод ба Хуршеду оташ, ки сабабгори аслии ба вучуд омадани чашни Сада мебошад, то имрӯз дар байни мардумони гуногуни олам ба назар мерасад.

Дар сарчашмаҳои таърихӣ омадааст: «Чашни Сада барои эҳтиром гузоштан ба Хуршед ва оташу рӯшноӣ асос гузошт ва боиси он гардид, ки одамони қадим ба ин муқаддасот эътиқод

Эҳтиром ба хуршед

пайдо намоянд ва онҳоро ситоиш кунанд. Агар Хуршед бо нури гармӣ худ ва фурузонӣ ҳеш ба зиндагии одамон гармӣ ворид карда бошад, пас, оташу рӯшноӣ барои мунаввар сохтани қалби онҳо ва идомаи зиндагиашон асос гузошта, баъдҳо онҳо ба ду ҷавҳари муқаддас табдил ёфтаанд, ки дар устураҳо ҷанбаи парастии пайдо кардаанд ва баъдҳо аз ҷониби мубадон ситоиш ва ниёиш ёфтаанд. Ба таври дигар, пас аз садсолаҳо, он намои Хурмузд маҳсуб ёфта, дар оини зардуштӣ ҷойгоҳи хос дошт ва бо усулҳои муҳталиф парастии мегардид».

Дар бораи пайдоиши чашни Сада назарҳо гуногун мебошанд. Баъзе муҳаққиқон ва донишмандон онро чашни замони ориёӣ мепиндоранд ва иддаи дигар пиндорӣ онро пеш аз даврони ориёӣҳо медонанд. Вале ба ҳар сурат, пайдоиши чашни Сада ва устураҳои марбут ба он ба масъалаи таҷамули рӯшноӣ ва оташ вобаста

мебошад ва аз таҳаввули ташаккули қавмҳои ориёӣ дарак медиҳад, ки онҳо ин ҷашнро аз пешиниёи гирифтанд ва пасиниён онро то рӯзгори мо расонданд. Агар аз ин нуқтаи назар ба чашни Сада наздик шавем, нахуст аз ҳама моҳияти мақулаҳои хуршед, рӯшноӣ ва оташ пешин назар меоянд, ки ҳар кадомаш ба ҳаёти инсон ва табиат вобастагии хос дорад. Ба ҳамагон маълум аст, ки маҳз ба вояи Хуршед тамоми мавҷудоти олам зинда аст ва ҳаракат мекунад. Дар ин бора Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар навиштаҳои худ ишорати ҷолибе дорад, ки чунин аст: «Дар миёни қувваҳои сершумори бадӣ, дар дашту ҷангалҳои Осиёи Марказӣ, ки ҷони инсонро дар азоб ва ба таҳлука меандохт, баҳусус, хушкӣ ва торикӣ бисёр зиёновар буданд. Онҳо дарёфта буданд, ки бар зидди нерӯҳои номбаршудаи бадӣ, озар ё оташ ва раъду барқ муассир буданд. Бар зидди

торикӣ бошад, Хуршед чун унсурӣ тавоно муқаддас доғиста мешуд. Нисбати ҳамин аст, ки Хуршед дар миёни наҷоди қавмҳои зиёди олами бостон ситоиш ва парастии шудааст».

Чашни Садаро дар даҳумин рӯзи моҳи баҳман (баробари 29-30 январ) баргузор мекарданд, ки аз зимистон сад рӯз (обон, озар, дай ва даҳ рӯзи баҳман) мегузашт. Ба ақидаи ориёӣҳои қадим, сармо ба авҷи баланди худ мерасид ва баъдан ҳаво тадриҷан ба самти беҳбудӣ, нармӣ ва гармӣ мерафт. Аз ин рӯ, барои он ки ба кишту кори онҳо зараре нарасад ва ҷорвохояшон аз сардӣ эмин бимонад, оташро ҳамчун рамзи Хурмузд меафрӯхтанд, то дар он қувваҳои бадӣ сӯзанду нобуд гарданд.

Сухроб ЗОКИРОВ,
муаллими калони
кафедраи фанҳои
ҷомеашиносии ДДФСТ ба
номи Мирзо Турсунзода

► ПЕШРАФТ

Бо мақсади таҳким бахшидан ва дар амал татбиқ намудани барномаи «Нигоҳубин ва васеъ намудани имконият: фароҳам овардани шароит барои имконияти баробар дар манотиқи деҳоти Тоҷикистон», аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд дар панҷ муассисаи таълимии Ҷамоати деҳоти Даҳанаи шаҳри Кӯлоб маркази рушди кӯдак ташкил карда шуд. Мақсад аз ин иқдоми

Таъсиси марказҳои рушди кӯдак

наку кӯдакону наврасони деҳотро ба таҳсилоти томақтабӣ фаро гирифтанд аст. Бо иштироки ташаббускорон, намояндагони ташкилоти ғайридавлатии «Фонди Оғохон» ва меҳмонон дар муассисаи таълимии №34 – и деҳаи Олтовуи шаҳри Кӯлоб Маркази рушди барвақтии кӯдак бо фарогии 25 нафар мавриди ифтидох қарор гирифт. Дар маркази тамоми шароитҳои зарурӣ, аз қабилӣ мизу курсии кӯдакона, бозичаҳои гуногун, воситаҳои аёни ва дидактикӣ барои таълими кӯдакон муҳайё карда шудааст. Хотиррасон бояд кард, ки айни ҳол дар муассисаҳои таълимии №17,18 ва 31-и Ҷамоати деҳоти Даҳана Маркази рушди барвақтии кӯдак таъсис дода шудааст.

Шариф АБДУЛҲАМИД,
«Омӯзгор»

► ДАР ПАРТАВИ ПАЁМ

Варзишгарон ватанпарварони асилтаринанд!

Соли 2021 барои халқи шарафманду сарбаланди тоҷик соли таърихӣ, мондагору пурифтихор аст, зеро дар ин соли фархунда Истиқлоли давлатии Тоҷикистон 30-сола мешавад ва ин санаи нишотбахш дар саросари мамлакат бо шуқӯху тантана таҷлил мегардад.

Ин муборакчасни миллат аз ҳар ҷиҳат дорои аҳамияти махсус аст. Аз ин ҷост, ки дар оғози Паёми имсолашон ба Маҷлиси Олӣ Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон иброз доштанд:

«Паёми Президенти мамлакат ба макоми олии қонунбарори кишвар дар соли барои мардуми шарифи Тоҷикистон воқеан таърихӣ-сиюмин солгарди истиқлолу озодии Ватани азизамон пешниҳод мегардад». Ва вобаста ба ин, Сарвари кишвар дар Паёми навинашон, ки онро ба ибораи дигар, Паёми солчасни Тоҷикистон метавон номид, ба муҳимтарин масоили иқтисодию иҷтимоии ҷумҳурӣ дахл карда, баъзе дастовардҳои барҷастаи кишварро дар солҳои соҳибистиклолӣ ёдовар шуданд. Ватани маҳбуи мо, воқеан ҳам, дар давоми сӣ сол, ки аслан, дар назди таърих муҳлати чандон тӯлонӣ нест, дар тамоми соҳоти ҳаёт ба қомебию дастовардҳои бисёраки шарафманд гардидааст ва мавқеъ устувор кардаву неру афзудааст.

Аз ин ҷост, ки дар соли 2020 мамлакат имтиҳони сахту сангини зиндагиро сарбаландона паси сар кард. Ҳамагон оғохем, ки дар соли сипаригашта бемории сироятӣ коронавирус ҷаҳонро ҷӣ сон ба ларза овард. Дар ин ҳусус Президенти ҷумҳурӣ дар Паём чунин иброз доштанд: «Мувофиқи арзёбии қоршиносони байналмилалӣ, чунин бӯҳрони шадиду фарогир дар сад соли охир бори аввал ба миён омада, боиси таназзули ҷидди иқтисодиёти ҷаҳон гардид». Чун дар заминаи сиёсати хирадмандонаи Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷумҳурии мо бунёд қавӣ кардааст, воқеият бори дигар собит сохт, ки дигар он метавонад ба ҳар гуна садамаю таъсирот муқовимат дошта бошад. Ин буд, ки қатъи назар аз таъсири пуризури манфии вабои оламгирӣ Ковид-19, дар натиҷаи амалӣ гардидани тадбирҳои таъхирнопазир аз ҷониби Ҳукумати кишвар устувории нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ таъмин гардида, дар самти бехтар намудани сатҳи сифати зиндагии аҳоли тамоюлҳои мусбат

нигоҳ дошта шуданд. Чунонки Президенти мухтарам иттилоъ доданд, «иқтисодиёти кишвар дар соли 2020-ум 4,5 ғоиз афзоиш ёфта, ҳаҷми маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ба 82,5 миллиард сомонӣ баробар гардид». Пешравиҳо ва дастовардҳои дар соли гузашта дар тамоми соҳаҳои ҳаёти мамлакат ба мушоҳида мерасанд ва соҳаи варзиш низ аз ин ҷиҳат истисно нест. Боиси ифтихори мо, аҳли варзиши кишвар, аст, ки дар Паёми имсолашон низ Сарвари мамлакат ба соҳаи варзиш ва муҳимтарин масоили марбут ба он таваҷҷуҳ зоҳир намуданд ва нақши варзишро дар ҳаёти кишвар басо барҷаста арзёбӣ карданд. Ба таъкиди Пешвои муаззами миллат, воқеияти замони моро бидуни рушди варзиш, тавсифу ситиоши пирӯзҳои варзишгарон ва тақмилбахшии вазъи таъриқи ҷавонон наметавон ба таври фарогир пеши назар овард. Дар Паём зикр шуд, ки «солҳои охир саҳми ҷавонон дар рушди варзиш ва оммавигардонии он ва тарғиби тарзи ҳаёти солим дар миёни аҳли ҷомеа назаррас мебошад».

Дар воқеъ, дар ҷумҳурии соҳибистиклоли мо ҷараёни рӯ овардан ба варзиш дар миёни ҳурду қалон ба назар мерасад ва ҳеле ҳушоянд аст, ки ин ҷараён сол то сол вусъат пайдо мекунад. Албатта, ба ин сиёсати мардумпарваронаи Пешвои миллат ва тадбирҳои ғамхоронаи Ҳукумати ҷумҳурӣ мусоидат карда. Чунонки Сардори давлатамон дар Паёми имсола иттилоъ доданд, «агар то соли 1991 дар мамлакат ҳамагӣ қариб ҳазор иншооти варзиш ғаъолиятдошта бошад, пас соли 2020 шумораи онҳо ба 10220 расонда шуд. Яъне шумораи иншооти варзиш дар даврони соҳибистиклолӣ беш аз нӯҳ баробар зиёд гардидааст». Далели боз ҳам қолибу омӯзонда ва гуворо он мебошад, ки танҳо дар соли 2020, ки вабои коронавирус ва шароити мушкили иқтисодию молиявӣ чун дар тамоми ҷаҳон дар кишвари мо ҳам таъсиргузор буд, барои наврасону ҷавонон дар шаҳру ноҳияҳои мамлакат 147 иншооти варзиш бо ҳарчи 1 миллиарду 63 миллион сомонӣ сохта, ба истифода дода шудааст. Ин ҳама тадбирҳои муҳим, аз як тараф, ба ҳар ҷӣ бештар ба варзишу тарбияи ҷисмонӣ қалб гардидани доираи васеи мардум-ҳурду қалон мусоидат карда бошад, аз ҷониби ди-

гар, боиси ба дараҷаи муайян бехтаршавии саломатии аҳли ҷомеа гардид.

Ба ибораи дигар, варзиш дар Тоҷикистон ва вусъатпазирии онро як неруи тавоно, як омили ҷидди дар ҷодаи мағлубсозии Ковид-19 метавон муаррифӣ кард.

Ин боз як далели раднопазири аҳамияту моҳияти раванди оммавигардонии варзиш дар ҷумҳурӣ мебошад. Мо ифтихор аз он дорем, ки дар рушди варзиш ва таҳкими тарбияи ҷисмонӣ байни омма маърифатгоҳамон-Донишқадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи С.Раҳимов ҳиссаи босазо дорад. Дар за-

онҳо ниёзе нест, ба ҳамагон шиносанд!

Дар Паёми имсолаи Сарвари кишвар аз тадбирҳои низ суҳан ба миён омад, ки дар мамлакат вобаста ба дастгирии варзишгарон амалӣ шудаанд. Аз ҷумла, зикр мешавад, ки «мо ба хоҳири ҳавасманд намудани варзишгарон соли 2015 Ҷоизаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаи варзиш таъсис додем, ки то имрӯз қариб 200 нафар варзишгарони ҷавон соҳиби он гардидаанд». Албатта, аҳли варзиши диёри арҷмандамон аз Сарвари мухтарамии мамлакат барои тамоми ғамхорию дастгириҳои ғонон сипосгузоранд ва меқӯшанд, ки дар ҷавоб ба ин ҳама

бештар ғаъолу қомеъ бошанд. Боиси ифтихори мо, ки аз он 200 нафаре, ки Президенти ҷумҳурӣ ишора карданд, аксарашон иртибот бо донишқадаи мо доранд. Ҳамчунин, аҳли варзишҳои донишқада дар тарғиби варзиш дар байни мардум, ободони муҳити хеш ва қўчаву хиёбонҳои пойтахт нақши шоиста доранд. Варзиш таълиғгари сулҳу ваҳдат, дўстию рағоқат, далерию шўҷоат, ватанпарварию башардўстӣ ва тарзи ҳаёти солим аст. Варзиш тағайқури солиро меписандад, ифтихори миллиро меағзояд. Варзиш миллатро муаррифӣ мекунад ва кишварро дар паҳнои ҷаҳон муаррифӣ менамояд. Рисолати олию бузург дорад

варзиш! Аз ин рӯ, ҷунонки дар Паёмашон ба Маҷлиси Олӣ Пешвои миллат таъкид карданд, барои рушди варзиш дар саросари кишвари соҳибистиклоламон ҳамагон бояд ҳиссагузор бошем. Меҳоҳам дар охир иқтибосе дигар аз Паём биоварам:

«Мо минбаъд низ ба рушди соҳаи варзиш, оммавигардонии он, таъаққули тарзи ҳаёти солим ва қалби боз ҳам бештари ҷавонон ба ҳаёти сиёсии ҷомеа, баланд бардоштани майлу рағбати онҳо ба илмомўзиви навоарӣ, дарёфту дастгири кардани истеъдодҳои ҷавон ва бунёди инфрасохтори замонавии муҷаҳҳаз ба лағозимоти зарурӣ барои ҷавонон диққати аввалиндараҷа медиҳем». Ин суҳанони оғанда ба ғамхорию дастгири барои мо, аҳли варзиш, ҳам ифтихорбахш ва ҳам масъулиятғононд.

Шодӣ САҒАРОВ,
ректори ДТҚТ ба номи С.Раҳимов,
доктори илмҳои педагогӣ, профессор

минаи ғамхориҳои Пешвои миллат ба ҷавонон донишқадаи мо сол то сол ҳам аз ҷиҳати сифати таълиму тарбия, ҳам аз нигоҳи тақмили таҷҳизоту ободонӣ ва ҳам аз лиҳози қомеъҳои варзишӣ пеш меравад. Ҳоло дар сағҳаи донишҷўёни мактаби олии мо ҷавононе ҳастанд, ки дар якҷанд мусобикаи ҷумҳуриявӣю ҷаҳонӣ ғолиб омадаву шарафи кишварамонро ҳифз кардаанд ва соҳиби ҷоизаҳои оли гардидаанд. Дастаҳои варзишгарони донишқада дар аксар намудҳои варзиш, аз ҷумла, волейбол, гўштингирӣ, футбол, теннис, шиноварӣ, гимнастикаи сабук, шохмот... дар ҷандин мусобикаи бонуфуз ба пирўзӣ расидаву ба китоби таърихи мувағғақиятҳои таълимоғ сағҳаҳои тоза зам бинмудаанд.

Ақсар варзишгарони номвари кишвар, ки парчаи Тоҷикистонро дар мусобикоти байналмилалӣ баланд бардоштаанд, дастпарварони донишқадаи мо мебошанд, ки ғумон мекунам, ин ҷо ба номбар кардани

► НАТИҶАГИРӢ

Масъалаҳои «Ҷамъбасти озмунҳои ҷумҳуриявӣю «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст», «Тоҷикистон – Ватани ази-зи ман» дар соли 2020», «Рафти иҷрои қарори ВМКБ, «Оид ба иҷрои Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Барномаи давлатии амалӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2022» дар машварати васеи назди раиси вилоят мавриди муҳокима қарор гирифтанд.

Муовини раиси вилоят Назира Амирбекзода иттилоъ дод, ки дар озмунҳои ҷумҳуриявӣю «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» дар даври ҷумҳуриявӣ 9 нафар роҳхат гирифтанд. Хонандаи синфи 6-и муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии рақами 11-и ноҳияи Шугнон Шохина Мабатқадамова аз рӯи номинатсияи адабиёти бачагона сазовори ҷойи аввал ва хонандаи синфи 11-и литсейи Оғохон Шарифамо Одинамамадова аз рӯи номинатсияи адабиёти ҷаҳон ҷои сеюмро қасб кард. 7 нафари дигар бо

Ифтихорномаи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мукофотҳои пулӣ қадрдонӣ шуданд.

Соли сипаригардида аз байни 100 нафар иштирокдори даври вилоятӣю озмунҳои ҷумҳуриявӣю «Тоҷикистон – Ватани ази-зи ман» 35 нафар дар ҳайати се дастаи хунари маҳорати худро нишон доданд. Дастпарварони мактаби санъати ноҳияи Рўшон аз рӯи номинатсияи сарояндагии анъанавӣю сазовори ҷои сеюм, хунардонии ноҳияи Ишқошим аз рӯи номинатсияи навозандагии эстрадӣю соҳиби ҷои панҷум ва намоёндагони ноҳияи Мурғоб дар номинатсияи анъанавӣю мақоми ифтихорӣ ва дигар иштирокдорон бо Дипломи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қадрдонӣ шуданд.

Дар ҳар ду озмун беш аз 3 ҳазору 133 нафар доғалаб иштирок карда бошанд ҳам, аммо сифати баргузорию озмунҳо ва иҷрои

талаботи низомномаҳои озмун на дар ҳама ҳолат риоя карда шуд.

Раиси вилоят Ёдгор Файзов доир ба таъкил ва баргузорию ҳар ду озмун зикр намуд, ки мутаассифона, раисони шаҳру ноҳияҳои вилоят дар ҷараёни баргузорию озмун ширкат наварзиданд. Новобаста аз он, ки вилоятро имрӯз бо одамони соҳибмаърифту ба дониш дар миқёси кишвар мешиносад, вале дар ин озмун танҳо нӯҳ нафар аз ҳисоби хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ доғалаб буданду ҳалос.

Сардори раёсати маорифи вилоят Одинашо Мардов оид ба масъалаи «Рафти амалӣ шудани қарори раиси ВМКБ “Оид ба иҷрои Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Барномаи давлатии амалӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-

2022» қайд кард, ки айни замон дар муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳр ва ноҳияҳои вилоят 246 синфхонаи компютерӣ таъкил карда шудааст, ки дар онҳо 3120 адад компютер мавҷуд аст. Дар вилоят ба 7 хонанда 1 компютер рӯст меояд.

Соли 2020 аз ҳисоби маблағҳои худии муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ 97 компютер, 36 принтер, 34 тахтаи электронӣ ва 37 видеопроектор харидорӣ карда шуд. Аз 313 адад муассисаи таҳсилоти умумии вилоят 69-тояшон аз тариқи модеми ҳурд, 2-тояш бо модемҳои Wi-Max ва Wi-Fi ба шабакаи умумиҷаҳонии интернет пайваст мебошанд. Мувофиқи маълумоти омории Маркази технологияи информатсионӣ-коммуникатсионии шаҳру ноҳияҳо дар муассисаҳои таълимии вилоят 327 компютер ва 112 принтер ба таъмир ниёз доранд.

Ёдгор Файзов зимни муҳокимаи

масъала зикр намуд, ки дар аксар маврид хонандагони муассисаҳои таълими дар ҷараёни таҳсил нозуқиҳои қор бо компютерро пура аз худ накарда, мактабро ҳатм мекунанд. Тавре мушоҳида мегардад, натиҷаи иштироки хонандагони муассисаҳои таълими дар олимпиадаҳо аз рӯи ин фан ҷандон назаррас нест. Дар ин самт мо бояд ду ҷизи асосиро ба инобат гирием. Якум, то ҷӣ андоза омўзиши компютер ҳуб ба роҳ монда шудааст ва дуоми иқтисоснокии омўзгорон. Аксари омўзгороне, ки ба таълими технологияи информатсионӣ машғуланд, ҳатто ҳудашон ба қоидаҳои одитарини қор бо компютер сарғаҳм намеравад. Аз ҷониби дигар, тарзи ниғаҳдорӣ ва истифодаи нодурусти компютер боис ба он мегардад, ки қисмати зиёдашон баъди муддате қорношо-ям мегардад.

Ҷ.ҚОЗИБЕКОВ,
«Омӯзгор»

► БАРДОШТ АЗ ПАЁМ

Дар интиҳои садаи бистум орзуву ниятҳои дерини халқи муаззаму тамаддунпарвар ва бостонгуҳари тоҷик ба воқеият табдил ёфту Тоҷикистони азиз истиқлоли давлатӣ ба даст овард. Ин ҳодисаи фархундаи таърихӣ барои рушди кишварамон ва пешрафт дар тамоми соҳаҳои имконоти созгор муҳайё намуд.

Инак, ба соҳибистиклол гардидани тоҷикон сӣ сол сипарӣ мешавад; сӣ соли пур аз ҳодисоти гуногун, сӣ соли талошу муборизаҳо, бунёдкориву созандагӣҳо, сӣ соли шуқуфоию пешрафтҳо, сӣ соли мондагору пурёдгор. Муҳимтар аз ҳама, тоҷикон дар ин давра ба ҳаритаи сиёсии ҷаҳон чун давлати мустақилу соҳибхитӣ ворид гардид, батадрич собит сохтанд, ки воқеан ҳам, халқи тавонону иродатманданд, дар давлатдориву кишвардорӣ аз ҳеҷ халқе камӣ надоранд, метавонанд ба ҳаёси як мамлакати мухтор дар рушди ҷомеаи ҷаҳонӣ ва тақомули ҳаёти бани башар ҳиссаи сазовор бигузоранд. Дар дарозии сӣ сол тоҷикон, муҳимтар аз ҳама, барои қилли мардумони дунё чун халқи сулҳпарвару ваҳдатгаро, ҳаводори тамаддуни байналмилалӣ ва муқобили ҳама гуна ифратгароӣ муаррифӣ гардиданду шинохта шуданд. Барои ин халқи намакшиносу маърифатоини тоҷик, пеш аз ҳама, аз Пешвои муаззами худ, Президенти ҷумҳурӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон сипосгузори ифтихораманд аст. Паёми навбатии Сарвари кишвар ба Маҷлиси Олӣ, ки 26 январи соли 2021 ироа гардид, бори дигар собит сохт, ки Тоҷикистони маҳбуби мо тахти роҳбарии Пешвои соҳибхирату дурандешу мардумпарвараш дар ҷодаи пазируфтааш собитқадам аст ва қотёна, бо қадамҳои устувор пеш мераваду зина ба зина, марҳила ба марҳила неруамандтар мешавад, ба қомеҳои нав ба нав муваффақ мегардад.

Пирӯзиҳои кишвар, хушбахтона, соҳаи маорифро низ қомилан фаро гирифтаанд, зеро аслан, дар сиёсати Пешвои миллат ин соҳа аз афзалият бархурдор аст. Ханӯз дар нахустсолҳои ба сари қудрат омаданишон Сарвари кишвар бо қомили эътиқоди

Фурӯғи эҷоди омӯзгорони пойтахт

масъулият эълон дошта буданд, ки «ман ҳамеша дастгири аҳли маориф хоҳам буд ва барои рушди соҳаи маориф тамоми шароитро фароҳам хоҳам овард». Имрӯз ҳамагон шоядем, ки Президенти муҳтарамон сӣ сол боз ба ин изҳороти ватандӯстонаи худ содиқ монданд ва нуктаҳои марбут ба соҳаи маориф дар Паёми навиношон ишоратгар бар онанд, ки минбаъд низ таваҷҷуҳи Пешвои миллат ба ин соҳаи тақдирсози миллат ҳаргиз заррае қоста нахоҳад гашт. Ин суҳанони меҳрбору саршор аз эҳтироми Сарвари кишвар моро ба ин боз ҳам бештар мутмаин месозанд, ки солҳо қабл аз ин гуфта буданд:

«Ман пештар ҳам борҳо гуфтаам ва боз такрор мекунам: то замоне ки мо барои аҳли илму маориф, зиёиён, онҳое, ки офарида, парваришиданда ва муҳофизи маънавият, ахлоқ ва маърифати ҷомеа ҳастанд, зиндагии сазовору шоистаеро муҳайё накунем, мақому мартабаи онҳоро, ҷунонки мебоҷад, баланд набардорем, ба пешрафт умед бастанамон душвор аст».

Аҳли маорифи пойтахт чун тамоми алоқамандони ин соҳаи бонувуфоз дар саросари кишвар аз чунин таваҷҷуҳу ғамхориҳои Пешвои миллат сипосгузори ифтихораманданд ва ҳамвора ба он мекушанд, ки ҷавобан ба ин ҳама фаъолияти шоистаи фарогирӣ самаровар дошта бошанд. Нишондодҳои солҳои охир бозгӯю собитгари онанд, ки аҳли маорифи шаҳри Душанбе аз ин лиҳоз ба қомеҳои назаррас ноил гардидаанд.

Дар муассисаҳои таълимии пойтахт, махсусан, эътибор ба тақмили сатҳу сифати таҳсилоти хонандагон рӯзافзун аст ва ин бо дастури ҳидоятҳои Президенти ҷумҳурӣ бастагӣ дорад. Сардори давлат дар Паёми солҳои охир ироадошташон ба ин масъала махсус ишора намуда, талаб менамоянд, ки мо бояд тадриҷан сатҳи сифати таълиму тарбияро ба меъёрҳои ҷаҳонӣ мувофиқ созем. Албатта, ин кори сахлу андаке нест, вале ба қилли имконпазир. Дар Паёми имсолаи Пешвои миллат боз ҳам таъкид шуда: «Мо барои беҳтар кар-

дани сатҳу сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот бояд тамоми шароити заруриро муҳайё карда, дар ин раванд масъулияти падару модар, аҳли ҷомеа ва омӯзгоронро боз ҳам баланд бардорем». Мо, аҳли маорифи пойтахти кишвар, худро масъул медонем, ки аз ин лиҳоз барои ҳамаи алоқамандони соҳаи маорифи мамлакат намунаи ибрат ва мактаби омӯзишу пайравӣ бошем ва гумон дорем, ки дар ин самт то ҷое муваффақ ҳам ҳастем. Солҳои охир сарраёсати ма-

рифи шаҳри Душанбе бо қалби зумрае аз омӯзгорони варзидаву соҳибтаҷриба гурӯҳҳои махсусе созон додааст, ки онҳо дар таълимгоҳҳо мунтазам бо фаъолияти муаллимону роҳбарияти мактабҳо шинос мешаванд ва дар ин замина ба онҳо ёрии методӣю амалӣ мерасонанд, барои ҳалли мушкилоташон талош меварзанд, маслиҳатҳо медиҳанд. Умдатарин масоиле, ки аз ҷониби гурӯҳҳо ба миён мегузоранд, дар сатҳи сарраёсати маориф ҳалли худро меёбанд. Илова бар ин, ҳоло ҳамкорӣ, таҷрибаивазқунӣ ва иртиботи маънавии омӯзгорони пойтахт хеле вусъат ёфтааст ва ҳамбаста ба ин, маҳорату малакашон сайқали тоза пазируфтааст.

Ҳамчунин, мо аз он қаноатманду ифтихорамандем, ки марҳила ба марҳила сафи омӯзгорони эҷодкорӣ пойтахт меафзоёд, қобилияту маҳорати эҷодияшон бештар мешавад. Маълум, ки бидуни дарки масъ-

улият, бидуни андешаву афкори тоза, бидуни маҳорату малакаи эҷодӣ, бидуни шавқу ҳавас ва меҳру муҳаббат ба пеша наметавон эҷодкору навоар буд. Агар вусъати эҷодкории омӯзгорони мо, аз як тараф, дар дарсҳои ҳамаҷузаву машғулиятҳои иловагӣшон бо хонандагон ба мушоҳида расад, аз тарафи дигар, ин ҳолат дар фаъолияти онҳо вобаста ба эҷоду таҳияи китобу рисолаву мақолаҳо эҳсос карда мешавад. Агар гуём, ки имрӯз омӯзгорони пойтахтро фурӯғи

даанд. Соли дуюм мешавад, ки омӯзгорони шаҳри Душанбе минбари махсуси ҳешро дарёфтаанд ва он маҷаллаи илмию методист бо номи «Маорифи пойтахт». Ҳар як шумораи ин маҷаллаи рангаю аз ҳар нигоҳ хушсифат теъдоди зиёди мақолаҳои омӯзгоронро фаро мегирад. Назар ба иттилои масъулини сарраёсат, танҳо дар давоми се соли охир дар нашрияҳои мамлакат наздик ба чор ҳазор (!) нигоштаи аҳли маорифи пойтахт ҷоп шудааст, ки ин ҳодисаи сурӯрбахш дар таърихи маорифи шаҳр назир надорад.

Агар суҳанронҳои омӯзгорони моро дар ҳамоишу маҳфилҳои гуногун ба инобат гирем, ин теъдод боз ҳам меафзоёд. Албатта, сифати таълим бо қобилияти эҷодии омӯзгорон, навоарҳои онҳо пайванди ноғусастанӣ дорад. Мо мутмаинем, ки фурӯғи эҷоди аҳли таълиму тарбия минбаъд ба боз ҳам боло рафтани сатҳи саводу омӯзиши хонандагон мусоидат хоҳад кард.

Пирӯзии шумораи зиёди шоғирдони таълимгоҳҳои пойтахт дар озмунҳои фаннии ҷумҳуриявӣю байналмилалӣ, ширкати қобилони онҳо дар озмунҳои «Тоҷикистон – Ватани азизи ман», «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст», ғолиб омадани омӯзгори пойтахт дар озмунҳои «Муаллими соли 2020», соҳиби мақоми аввал шудани мураббии кӯдакистони пойтахт дар озмунҳои «Мураббии соли 2020» ва дахҳо чунин мисолҳои дурахшон ҳама дар маҷмӯи далели рӯшани онанд, ки аҳли маорифи пойтахт дар посух ба дастури нишондоду ҳидоятҳои Пешвои миллат, ки дар Паёмихонҳои ба Маҷлиси Олӣ ба миён гузошта мешаванд, фаъолиятҳои пайваста вусъат мебахшанд ва дар пешрафту шуқуфои Ватани маҳбубамон ҳиссаи сазовор гузошта, ҷашни 30-солагии Истиқлоли давлатии Тоҷикистонро бо сари баланду дастовардҳои арзишманд пешвоз мегиранд.

Муҳаммадалӣ АЗИЗӢ,
сардори сарраёсати маорифи
шаҳри Душанбе,
доктори илмҳои педагогӣ

Ҳамасола барои кишварамон Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ чун пайке аз ҳаёти фаъолияти мамлакат садо медиҳад. Паём ба мисли оинаи тамомнамоест, ки дар он манзараи умумии муҳимтарин руҳдодҳои мамлакат инъикос меёбад.

Паём як марҳилаи зиндагии соқинони диёри маҳбубро қамъбааст намуда, марҳилаи навиноӣ ифтиҳо мебахшад. Паём фаъолияти ҳамаи мо – ватандоронро ба низом медарорад ва барои амалиёти созандаи минбаъдамон илҳому тавон мебахшад. Паём дастури фарогирест, ки ба рушди батадричу бомароми Ватани азизамон мусоидат менамояд, ҷодаи фардору мунаввар месозад.

Равшантарину гуворотарини садое, ки аз Паёми имсолаи Сарвари кишвар ба гуш мерасад, даъват ба боз ҳам ободу дилрабо, зебою шуқуф бинму-

Истиқлоли безавол

дани Тоҷикистони озод мебошад. Мо, ҳамагон, бояд ба ин садои фараҳбахш ҷӯр бошем ва бештар аз ҳарвақта ба ободонии мамлакат ҷидду ҷаҳд намоём, зеро имсол барои аҳли диёрамон соли фархундаи таърихисту дар доираи он 30-солагии Истиқлоли давлатии Тоҷикистон таҷлил мешавад. Воқеан, истиқлол Ватани моро аз ҷаҳони ноқомӣ ва вобастагӣҳо берун кашид, ба миллату муқаддасоти миллии ҷабҳан вусъатманд бахшид, тоҷиконро чун халқи дорои таърихи қуҳан ва ваҳдатгарою сулҳдӯсту башарпарвар ба ҷаҳониён муаррифӣ кард ва имкон фароҳам овард, ки халқ ихтиёрдори сарнавишти худ бошад. Аллома Иқбол фармудааст:

Худо он миллатеро сарварӣ дод,
Ки тақдираш ба дастӣ хеш биништ.
Ба он миллат сару қоре надорад,
Ки деҳқонаш барои дигарон кишт.
Масъалаи нангу номус ва ифтихо-

ри миллии дар Паёми Пешвои миллат дар меҳвар қарор дорад. Дастрасӣ ба қомеҳои, ободониву рушди Ватан, сулҳу ваҳдати пайдори ҳамагонӣ, беҳдошти вазъи иқтисодию иҷтимоии мамлакат, ҳимояи марзу буми аҷдодӣ аз ҳама гуна нерӯҳои нопоку таҳрибкор... вобаста аст бо нангу номус ва ифтихори миллии ҳар як фарзанди содику ватандорони Ватан. Вақте ки аҳли кишвар муттафику ёру бародаранд, ҳама гуна монеаро дар роҳи пешрафти Ватан осон баргарафтоя хоҳанд кард. Ифтихори ватандорӣ ва таққими дӯстию ваҳдат, махсусан, дар замони мо сифатҳои бағоят муҳими ҳар шахрванд ба шумор мераванд. Зеро ҷаҳони имрӯза ба бисёр мушкилоти сангин, аз ҷумла, ба макру хиёли террористону экстремистон, нерӯҳои иртиқониву ҷаҳолатпеша печидааст. Вобаста ба ин, Пешвои миллат дар Паём ба ҳамагон хушдор доданд, ки «пайравони созмонҳои террористи-

ву экстремистӣ барои ноором сохтани вазъият дар ҷомеа ва тафриқаандозиву барангехтани низоъҳои диниву мазҳабӣ кӯшиш карда, барои гумроҳ сохтани соқинони мамлакат, бахусус, ҷавонон ва ба созмонҳои манъшуда қалб намудани онҳо аз шабақаҳои интернетӣ васеъ истифода мебаранд». Ин таъкиди Президенти ҷумҳурӣ бунёди воқеӣ дорад ва махсусан, аҳли маорифи мамлакатро мебоҷад, ки масъалаи мазкурро ҳамаша дар мадди назар дошта бошанд. Пеш аз ҳама, дар таълимгоҳҳо бояд тарбияи ифтихори миллии ва ватандӯстиро дар сатҳи баланд ба роҳ монд. Ҷорабинҳои дар ин мавзӯ дар муассисаҳои таълими бояд муассиру ҳадафгир ва пурдалелу самаровар бошанд. Имсол Истиқлоли давлатии Тоҷикистон сисола мешавад. Дар рӯҳияи хифзи истиқлоли Ватан ва мусоидат ба рушду ободонии диёри маҳбуб тарбияи қардани насли наврас муҳимтарин ҳадаф ва вазифаи тамоми қорамандони соҳаи маориф бояд бошад.

Амирхон ГАДОЕВ,
ҷонишини директори
мактаби №90-и ноҳияи Сино

Соли 2020 дар Тоҷикистон рушди ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ 9,7 фоизро ташиқ намуд.

АҶКОР

Солҳои охир ҳаракатҳои иртиқӣ, ифротгарӣ ва динию мазҳабӣ бо амалҳои ғайриинсонӣ ва кирдорҳои разилона авзои сиёсии сайёраи ноором карда, ҳаёти осоиштаи мардумро зери хатар гузоштанӣ мешаванд.

Терроризм чун рӯйдоди хавфноки замони муосир, ки бо шаклҳои муҳталиф доман паҳн мекунад, ҳамсафари доимии одамон гаштааст. Ҳамлаҳои террористӣ хисороти зиёди ҷонӣ оварда, ба ҷомеаи инсонӣ дар баробари тақмили фишору ҳамлаҳои психологӣ, инчунин, хисороти моливу маънавиро дар пай дошта, барқарории он аксар вақт барои одамон имконнопазир мегардад.

Яке аз сабабҳои асосии пайдоиши терроризм дур мондани ҷавонон аз таълиму тарбия мебошад. Таҳлилҳо нишон доданд, аксари нафароне, ки ба гурӯҳҳои террористӣ ва экстремистӣ шомил меша-

Аз мукофоти амал ғофил машав!

ванд, шахсони бесавод ва содалавҳ мебошанд. Дар натиҷаи надоштани ҷаҳонбинӣ ва донишу зиракии сиёӣ онҳо ба доми террористон меафтанд.

Инсоният дар симони терроризми байналмилалӣ бо душмани бераҳму шафқат ва маккоре рӯ ба рӯ омадааст, ки тамоми меъёрҳои ахлоқӣ ва арзишҳои умуминсониро поймол карда, барои расидан ба ҳадафҳои худ аз ҷиғон ваҳшоният рӯй наметардонад.

Созмонҳои террористӣ бо истифода аз технологияҳои муосири иттилоотӣ ва бо роҳи тафсири ғаразнокӣ сарчашмаҳои динӣ дар мафкураи ҷавонони камтаҷрибаи ноогоҳ ғояҳои тундгароиро ҷой карда, онҳоро ба қатлу куштор, барҳам задани амният ва суботи оромӣ дар мамлакатҳои гуногун ташвиқ менамоянд.

Баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ ва сохибистиклол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо даҳолати кишварҳои хориҷӣ дар Ватани азиби мо ҷанги шаҳрвандӣ сар зад. Дар ин давра гурӯҳҳои террористӣ фаъолияти таҳрибкорона ва қатлу ғоратро шуруъ намуданд. Дар он давра террористон, пеш аз ҳама, фаъолони сиёсии Тоҷикистон, олимон, табибон, шоиру нависандагон, рӯзноманигорон, хунармандон ва шахсиятҳои қоршиносии ин ҷо соҳаро террор мекарданд.

Амалҳои номатлуби террористон тариқи васонти ахбори оммаи дохил ва хориҷи кишвар намоиш ва таҳлилу баррасӣ мегардад. Дар бораи амалҳои номатлуби террористони нахзатӣ, ки солҳои 90-уми асри XX ба сари мардуми шарифи Тоҷикистон оварда буданд, филми ҳуҷҷатии «Ҳиёнат» дар телевизион намоиш дода шуд. Мардуми шарифи Тоҷикистон тариқи ин филми ҳуҷҷатӣ бо амалҳои нангини фашистони нахзатӣ ва хоҷагони хориҷии онҳо ошно гардиданд. Ҷавонони зақӣ ва кавиродаи Тоҷикистон ҳаргиз фирефтаи доми ин ҳоино нахоҳанд гашт.

Ҳиёнати нахзатиҳо дар таърихи 4-16 сентябри соли 2015 нақшаи тарҳрезӣшудаи мушаххасе буд, ки бо дасти беруна омода гардида буд.

Ҳаёт собит намудааст, ки ҳар як амали инсон подоши худро дорад. Бинобар ин, он нафароне, ки дирӯз ва имрӯз ба давлату миллат ҳиёнат намудаанд, подоши худро мегиранд.

Мардуми шарифу сохибтамаддуни тоҷик сиёсати хирадмандона, дурандешона ва оқилонаи Пешвои миллатро дастгирӣ намуда, пайи иҷрои нақшаю орзуо амалҳои Ватани аҷдодии худ хастанд.

Фарҳод ҲОТАМЗОДА,
омӯзгори мактаби №23-и
ноҳияи Айӣ

«Нуқсонҷӯён» нотаваббинанд

Баъзан душманони давлату миллат аз ҳар суҳанронӣ, аз ҳар маъракаи сиёӣ, комёбӣ ва аз ҳар изҳороти шодибашх барои мардуми Тоҷикистон нуқсонҷӯӣ намуда, ба ин восита дастоварду пешрафти соҳаҳои ҳаёти ҷомеа, оромиву суботи кишварро қамарзӣш нишон доданӣ мешаванд.

Муҳолифин – «нуқсонҷӯён» ҳар ҷизро баҳона карда, аз ҳар ҳодиса ҷангома месозанд, то мардум нисбат ба сиёсати имрӯзаи давлат эъти-мод накарда, ба ҷои он ба суҳанонашон бовар намоянд. Гӯё бо омадани онҳо ба сари ҳокимият тамоми мушкилоту муаммои ҷомеа ба ғуррагӣ ҳал мешуда бошад. Охир, ҳамаи мо ҳуб медонем, ки ҳатто пешрафтатарин кишварҳои дунё ба худ ҳос мушкилиҳо доранд. Дар навбати худ, дар Тоҷикистон низ мушкилоту муаммоҳои зиёде ҷой доранд. Ин воқеиятро Роҳбари давлат эътироф намуда, борҳо зикр намуданд, ки мо камбудӣ дорем, сол аз сол онҳоро бартараф хоҳем қард, зеро қори ҳал нашудани нест.

Дар Паёми навбатӣ Пешвои миллат бештар оид ба масъалаҳои иҷтимоӣ ва ҷораҳои бехтар намудани шароити мардум андешаронӣ намуда, зикр қарданд, ки танҳо соли 2020 300 қорҳона-ву қорғоҳҳои нави саноатӣ бо зиёда

аз 6500 ҷойи қорӣ сохта, ба истифода дода шуданд: “Дар натиҷа соли гузашта шумораи қорҳонаҳои саноатӣ ба 2274 расида, тибқи ҳадафҳои муайян-гардида дар ҳафт соли оянда ба зиёда аз 3500 расонида мешавад, яъне беш аз 54 ғоиз афзоиш меёбад. Соли 1991 дар кишвар ҳамагӣ 358 қорҳонаи саноатӣ ба қайд гирифта шуда буд”.

Дар робита ба ин масъала ва бо ҷои қор таъмин шудани қисми зиёди муҳочирони тоҷик, ки соли 2020 бинобар ҳодисаҳои маълум ба хориҷи кишвар ба муҳочират наraftанд, онро беасос унвон намудаанд. Аммо барои онҳо ҳарчанд бо сад далел исбот шавад, ки Тоҷикистон дар оянда тамоми мардуми худро бо ҷои қор таъмин қарда метавонад, боз ҳам бовар намекунад ва онро дурӯғу беасос меҳисобанд. Чун онҳо бо як боварӣ ва назари неқ ба ояндаи ҷомеа назар намекунад ва ҳамаша камбудиро мебинанду аз нуқсонҳо ҳарф мезананд.

Ба ҳамаи мо маълум, ки сол аз сол шумораи қорҳонаҳо дар кишвар зиёд мешавад ва бо ин восита шумораи муайяни шаҳрвандон бо ҷои қор таъмин шуда истодаанд. Бобати масъалаи таъмини аҳоли бо қувваи барқ бошад, ҳаминаро метавон гуфт, қанд сол мешавад, ки ин муаммо аз байн raftа буд. Аммо соли 2020 мутобиқи назари қоршиносон аз сабаби қам шудани бо-

ришот дар фасли зимистон ва паст шу-дани ҳарорати ҳаво дар тобистон, яъне об нашудани пирияхҳо НБО-ҳо ба таври зарурӣ қор накарданд. Чунин ҳолат, ба норасоии барқ оварда расонд. Дар натиҷа дар ноҳияҳо маҳдудияти барқ ба вучуд омад. Дар ин иртибот Роҳбари давлат ишора намуданд, ки аз сабаби талафоти зиёди қувваи барқ ва исти-фода нашудани дастгоҳҳои қамҳарҷи неруи барқ аз тарафи аҳоли боиси ба миён омадани мушкилоти соҳа гардид.

Пешвои миллат дар Паёми хеш зикр намуданд, ки “мо ифтиҳор дорем, ки Тоҷикистон, барҳақ, ватани Наврӯз, Сада, Тиргон ва Меҳргон аст. Қар қадоме аз ин ҷашнҳо таърихи беш аз 6000 – сола дорад. Ва ин далел низ боиси ифтиҳори мост, ки Наврӯзи бостонӣ имрӯз ҷашни ҷаҳонӣ гардидааст”. Аммо “нуқсонҷӯён” ҳамачун як тоҷик ба ҷои ифтиҳор намудан аз ин таърихи қуҳан ва тамаддуносоз будани гузаштагонанон ба қамбудӣҷӯи овора буда, дастовардҳои замони истиқлолиятро дидан намеҳоянд ва аз он қизе намегӯянд. Аз ин рӯ, мо ҷавононро мебояд суҳанони Пешвои миллатро сармашқи фаъолияти худ қарор дода, барои ободии Ватани азизамон боз ҳам бештар заҳмату талош намоем.

Шуҳрат САИДЗОДА,
устоди ДДХБСТ

МАЗАММАТ

Носипосон маҳқум мешаванд

Тавассути шабақаҳои телеизиони давлатӣ филми ҳуҷҷатии «Бешарафӣ» намоиш дода шуд, ки ба зикри муаллифони он, мақсад аз таҳия ва намоиш додани ин филмно-ма ҳаргиз нақўишу таққии қасе нест, балки нишон додани воқеияти талҳест, ки дар сарнавишти як нафар инсон наққии муҳиш, сиёҳии шарм-гину покнашавандае боқӣ гузаштааст. Вақили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Солеҳа Холмаҳмадзода ба муҳбири АМИТ «Ховар» Со-фия Шоикова дар ин робита андешаояшро чунин баён на-муд:

— Дар ин филм raftо-ру қирдори ношоиста ва

муғризонаи узви ташқило-ти экстремистӣ-террористии Ҳизби наҳзати исломӣ - ТЭТ ҲНИ (мамуъ дар Тоҷикистон) Муҳаммадиқболи Садриддин, ки ҳоло дар хориҷа зиндагӣ мекунад, қотелона маҳқум мегардад. Албатта, қомеаи Тоҷикистон, ки истиқлоли давлатӣ ва ҳадафҳои мил-лии худро ба даст овардааст, амалҳои ношоиставу бешара-фонаи чунин ашҳосро бо та-моми шаклҳо ва мавҷудияташ маҳқум намуда, дар ҳар шар-роит арзишҳои миллиамонро боло медонад ва аз онҳо ҳимоя менамояд.

М. Садриддин дар шабақаҳои иҷтимоӣ, аз қумла, «Фейсбук» бо «таҳлил»-ҳои кӯр-кӯрона ва қаласаводона

сарин ӯ он масъала суҳбат қар-да, бо тихимағзии хеш ошқор месозад, ки қаразмандона ва бо супориши роҳбарияти ТЭТ ҲНИ ва ҳамааслақонашон ин қорҳоро анҷом медиҳад. Қол он ки, тавре аз тариқи ВАО огоҳем, худӣ ӯ ва ақрабоянаш ба сиёҳқорӣи гуруҳеву ҳизбе алоқаманданду аз дасти онҳо нафарони зиёде ранҷ мебаранд ва бо ин ҳама боз бешармонаю бешарафона даҳон боз меку-нанд.

Тавре дар филми ҳуҷҷатии «Бешарафӣ» нишон дода меша-вад, қандин нафар, ки ба доми фиреби ин қаллоб даромада, то имрӯз азияташро мечашанд, raftорҳои разилонаи ўро, ки аз амалҳои террористии экс-тремистии ТЭТ ҲНИ маншаъ

мегиранд, шадидан маҳқум менамоянд. Онҳо ба мардум рӯ меоранд, ки зиракии сиёсиро аз даст надиханд ва ба бофтаҳои чунин ашҳос, ки меҳоянд бо истифода аз дини мубини Ис-лом онҳоро барои манфиатҳои шахсии хеш истифода баранд, наафтанд.

«Хушбахтона, имрӯз мо ин ҳолатҳоро дар Тоҷикистон қам мебинем, қунки аз рӯзи нахуст роҳбарияти олии ҷумҳурӣ ба неруи созандаю бунёдқори миллати худ тақя намуда, тамоми иқдомоти не-қро баҳри рушди мамлақат ва мардуми он таҷбиқ наму-да истодааст,-мегӯяд вақили Маҷлиси намояндагон Солеҳа Холмаҳмадзода.

АМИТ «Ховар»

ҶАМҚОРӢ

Тақвияти робитаҳои фарҳангӣ

Сардори раёсати маорифи вилояти Сугд Осим Қаримзода сафири фавқулода ва муҳтори Ҷумҳурии Фаронса дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, қаноби Мишел Тарран ва қорманди сафорат Лола Роже-ро ба ҳузур пазируфт.

Дар мулоқот қонибҳо аз муносибатҳои дучониба дар соҳаи маориф гуфтугӯ на-муда, мақсади вохӯриро дар густириш додани самтҳои илму таълим арзёбӣ қарданд. Ҳамамон, оид ба омӯзиши забони фаронсаӣ, тарбияи қадрҳо, таҷрибаивазқунӣ, ташқили қурсҳои забономузӣ ва ҳамоишҳои байналмилалӣ, бехтар намудани барномаҳои муштарак табодули афқор сураи гирифт.

Осим Қаримзода қайд қард, ки ба шарофати сиёсати хирадмандонаи Асосгу-зори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои мил-лат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мактабу мао-риф сол аз сол рушд қарда, сатҳи таълиму

тарбия ва омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда шудааст. Айни ҳол зиёда аз 300 нафар хонандаи шаҳру ноҳияҳои Панҷакент ва Зафаробод ба омӯзиши забони фаронсаӣ қалб гардида, сатҳи омӯзиши ин забон бехтар мешавад. Номбурда аз таҷрибаи ғании омӯзиши забони олмонӣ дар вилоят, дар мисоли муассисаҳои таълимии “Гёте” ва “Сафи-на” ёдоваи шуд.

Сафири фавқулода ва муҳтори Ҷумҳурии Фаронса, қаноби Мишел Тар-ран баён дошт, ки забони фаронсаӣ дар қатори 6 забони байналмилалии ҷаҳонӣ дар Созмони Милали Муттаҳид эътироф гардида, айни ҳол наздик ба 200 милли-он нафар бо ин забони нобу шево ҳарф мезананд. Забони фаронсаӣ чун забони давлатии Белгия, Шветсария ва Люк-сембург дониста шудааст. Мақсади мо тақвият бахшидани забони фаронсаӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ба ин васи-

ла, ошноӣ пайдо қардани толибилмони тоҷик аз фарҳанги бою ғании кишвари Фаронса мебошад.

Лола Роже қайд намуд, ки феълан ҳол дар ҷумҳурӣ 60 омӯзқори забони фаронсаӣ фаъолият доранд, ки бо онҳо мунтазам семинарҳои омӯзишӣ гузаро-нида мешавад. Мушкилоти асосӣ дар омӯзиши забони фаронсаӣ, норасоии қитобҳои дарсӣ мебошад, ки сафоратхона ин муамморо дар вақтҳои наздик ҳал ме-кунад. Ба гуфтаи Лола Роже зиёд қардани синфҳои омӯзиши забони фаронсаӣ дар меҳвари фаъолияти сафорати Фаронса дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аст.

Дар охир аз қониби сардори раёса-ти маорифи вилояти Сугд ба меҳмонон ҳамачун рамзи дӯстӣ туҳфаҳои хотиравӣ тақдим гардид.

Нуъмон РАҚАБЗОДА,
«Омӯзгор»

► СОЛҲОИ РУШДИ ФАНҲОИ ТАБИАТШИНОСӢ, ДАҚИҚ ВА РИЁЗӢ ДАР СОҲАИ ИЛМУ МАОРИФ

Омодагӣ ба олимпиада

Солҳои 2020-2040 дар ҷумҳурии мо «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» эълон гардидааст. Аз ин иқдом натавонем ғамхӯрӣ накардан. Аз ин иқдом натавонем ғамхӯрӣ накардан. Аз ин иқдом натавонем ғамхӯрӣ накардан.

Маълум аст, ки ҳамасола дар Ҷумҳурии Тоҷикистон олимпиадаҳои фанӣ аз фанҳои гуногуни таълимӣ байни хонандагони муассисаҳои таълимӣ миёнаи умумӣ гузаронида мешаванд.

Манфиатҳои, ки дар олимпиадаҳои фанӣ хонандагон ба даст меоранд, ҳеле зиёд мебошанд ва мо чанде аз онҳоро таъкид мекунем:

- баланд бардоштани қобилияти зеҳнӣ ва васеъ намудани ҷаҳонбинӣ;
- баланд бардоштани фикри мантиқӣ ва маҳорати ҳисобӣ;
- ҳалли як қатор масъалаҳои ҳаётиву рӯзмарра ва қобилияти дуруст истифода бурда тавонистани донишҳо дар зиндагӣ;

• зиёд шудани боварӣ ба худ ва ба даст овардани имтиёз барои дохилшавӣ ба мактабҳои олӣ.

Ба назари инчунин, агар пешниҳоди тағйироти зерин ба раванди олимпиада ворид гарданд, ба болоравии сатҳи сифати онҳо мусоидат мекунанд:

- ҳамаи даврҳои олимпиадаҳои фанӣ дар як рӯзи муайян ва дар як вақту соат гузаронида шаванд;
- саволу супоришҳои олимпиадаҳои фанӣ даврҳои якум, дуум, сеюм ва чорумро бо ҳалли муфассал ва ҷавобҳои шон Маркази ҷумҳуриявии дарёфт ва рушди истеъдодҳо тартиб диҳад;
- ба дараҷаи мураккабии масъалаҳои интихобишаванда эътибори ҷиддӣ дода шавад;
- барои махфияти саволу супоришҳо таъминнамудан дар рӯзи баргузори олимпиада, вақте ки иштирокчиён дар макони муайян ҳозир ва ворида синфхонаҳо мешаванд, супоришҳо дар сайти Маркази ҷумҳуриявии дарёфт ва рушди истеъдодҳо пахш кардан лозим аст. Марказҳо, шаҳру ноҳияҳо ва вилоятҳо саволу супоришҳо вобаста ба таъдоди иштирокчиён аз сайти Маркази ҷумҳуриявии гирифта, ба иштирокчиён тақсим намоянд;
- вақти баргузори олимпиада ва давомнокии он барои тамоми ҷумҳурӣ як хел муайян карда шавад;
- ҳайати ҳакамони ҳар шаҳру ноҳия аз омӯзгорони варзида интихоб, тафтиши корҳо ва муайянкунии ҷойҳои ифтихорӣ амалӣ карда шавад;
- баъди ҳар даври олимпиадаҳо марказҳои дарёфт ва рушди истеъдодҳои шаҳру ноҳияҳо дар муҳлати муайян аз натиҷаи баргузори олимпиадаҳо ҳисобот ба Маркази ҷумҳуриявии дарёфт ва рушди истеъдодҳо пешниҳод намоянд;
- дар даври чоруми олимпиадаҳо аз фанҳои физика масъалаҳои эксперименталӣ ва практикуми физикӣ ҷорӣ карда шаванд;
- барои ҳар чӣ бештар дарёфт кардани хонандагони болаёқат даврҳои ғоибона (онлайн-олимпиадаҳо) бо ёрии шабакаи интернет байни хонандагони ҷумҳурий гузаронида, ғолибон бо мукофотҳо сарфароз гардонидани шаванд;
- кумитаҳои ҷавонон ва варзиш, инчунин, ташкилоту корхонаҳо дар даври ниҳонии олимпиадаҳо иштирок намуда, хонандагони ғолибро бо тухфаҳо қадрдонӣ намоянд;
- ба анъана даромадааст, ки барои

иштирок дар озмун хонандагон аз дарсҳо озод карда мешаванд. Ба ин кор хотима бояд дод. Баъзе волидайн аз ин хусус шикоятдоранд, зеро хонандагон аз дигар фанҳои асосӣ бебаҳра мемонанд.

Мушкилии асосӣ дар он аст, ки барои ғолиб шудан оё усули стандартӣ ягонае вучуд дорад? Чӣ гуна омодагӣ дид, то ғолибият ба даст овард?

Ба ҳама маълум аст, ки саволҳо ва супоришҳои олимпиадаҳо одатан ғайристандартӣ мебошанд, яъне аз ҷиҳати дараҷаи душвориашон гуногун мебошанд ва ҳалли баъзе аз масъалаҳо дар китобҳои дарсӣ вучуд надоранд. Вале таҷрибаи нишон медиҳад, ки савол ва супоришҳои

олимпиадаҳои солҳои гузашта ба ҳамдигар каме монандӣ доранд. Яъне хонанда аз ҳалли масъала ва супоришҳои солҳои гузашта истифода бурда, омодагӣ аш хуб мешавад.

Меҳроҳам аз ин ҷиҳат чанд пешниҳод ба омӯзгор, ки шогирдонро ба озмуни фанҳои физика омода мекунанд, ироа намоям.

- омӯзгор бояд касби худро дӯст бидорад ва аз донишҳои назариявӣ ва амалии фанҳои физика, бахусус, аз масъалаҳои физикӣ, аз ҷумла, китобҳои физиконии машҳур В.И.Лукашик, Е.В.Иванова, А.П.Римкевич, Н.И.Голдфарб ва ғайра бохабар бошад;
- омӯзгор бояд нисбат ба хонандагон муносибати нек дошта, онҳоро мисли наздикони худ бишуморад;
- омӯзгор кӯшиш намояд, ки шогирдонро аз синфи 5 ва 6 ақалан 2 нафар, ки фанҳои математикаро хуб медонанд, интихоб намояд. Зеро агар шогирдро аз синфи поёнӣ омода бикунӣ, дар олимпиадаҳои ҳамаи синфҳо иштирок менамояд ва то синфи 11 донишу малакаи зиёд азхуд мекунанд;
- хонанда бояд супоришҳои устодро дар вақташ ва бо сифати баланд иҷро намояд.
- дар тозагии кабинети фанҳои физика масъул бошад ва барои тозау озода нигоҳ доштани он саҳми худро гузорад. Бо ҳамсабақонӣ худ маслиҳат намуда, бо нават наватдор шаванд. Чунин рафтор меҳру муҳаббати устодро ба шогирдон зиёд мегардонад;
- донишҳои гирифтаи худро ба ҳамсабақон ё хонандагони хурдсол фаҳмонида, дар ин самт танбалӣ накунад. Ин гуна муносибат барои рушди ҳадаш ёри мерасонад;
- падару модари хонанда низ бояд бо омӯзгор ҳамкории зич дошта, аз рафти таҳлили фарзандашон пайваста пурсад ва бо суханҳои нек ба омӯзгор эҳтиром гузоранд, зеро маҳз фарзанди онҳо барои гирифтани илму дониш интихоб шудааст.
- Андешаҳои, ки дар боло оварда шудаанд, дар натиҷаи фаъолияти 12 - сола, ки бевосита барои омода кардани хонандагон ба олимпиада алоқамандии зич доранд, ба даст омадаанд. Шояд мутахассисони дигар оид ба ин масъалаҳо андешаҳои худро доранд.

Ҷурабӣ БОБОҶОНОВ,
омӯзгори физикаи литсейи Донишдадаи
политехникии шаҳри Хучанд,
Аҷлочи маорифи Тоҷикистон

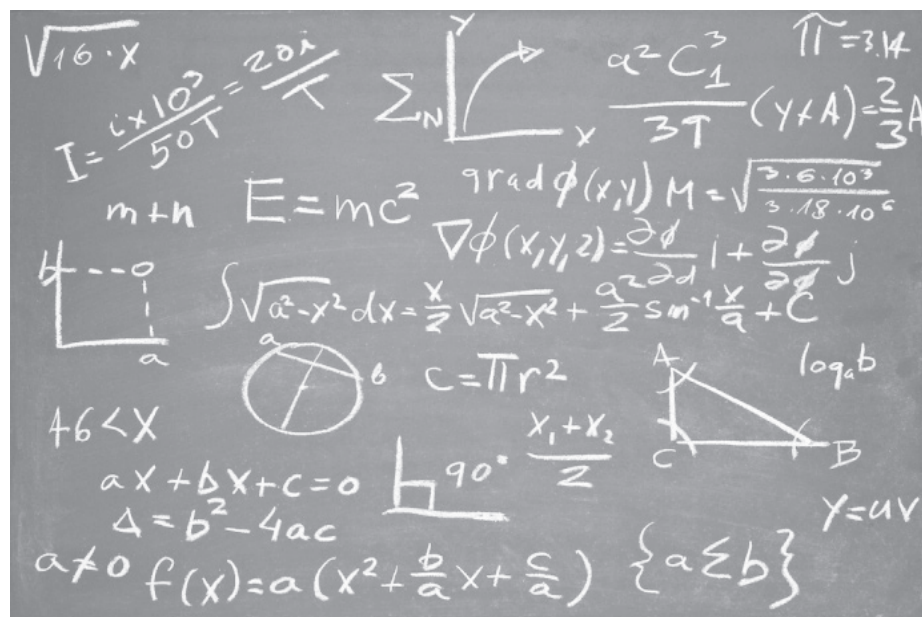
Алгебра дар Осиёи Миёна ба вучуд омада буд. Ин илм дар бораи ҳал ва тадқиқи муодилаҳои хаттӣ ва квадратӣ мебошад. "Алҷабр" ва "ал - муқобила" номи аввалини алгебра буда, нахустин маротиба дар қорҳои математикӣ ал - Хоразмӣ истифода бурда шудааст.

Маънои асосии "ҷабр" ва "муқобила" ду амали одитарин; яке аъзои манфии муодиларо аз ҷаҳи тарафи баробарӣ ба тарафи дигарӣ он ба аломати баръакс гузаронидан бошад, дигаре аз ду тарафи баробарӣ

дар алгебра истифода бурдан математикӣ Юнони қадим Диофант (асри III то давраи IV) маълум буданд. Аммо ин чунин маъно надорад, ки Хоразмӣ ва дигар математикони тоҷик натиҷа ва истилоҳоти алгебравиро аз математикони Юнони қадим қабул карда бошанд. Тадқиқотҳои солҳои охир исбот намуданд, ки пайдоиши алгебра ва истилоҳоти он қариб мустақилонаи олимони тоҷик мебошад.

Дар давоми асрҳои XVII-XIX аз алгебра шоҳи наваз, аз қабилҳои алгебраи бисёрҷабҳӣ ба миён омад. Риёзидонҳои Осиёи Миёна аз Хоразмӣ сар карда, ифодаҳои дуҷабҳӣ ва сеҷабҳӣ квадратино ба ду гурӯҳ:

Саҳми олимони тоҷик дар рушди риёзӣ

аъзои якхеларо партофтан мебошад. Алгебраи Хоразмӣ дар давоми асрҳои XII-XVI дар тарҷумаи лотинӣ мавриди омӯзиши аврупоӣ қарор гирифта, барои дар Ғарб рушд ёфтани ин фанҳои бостонӣ замина гузошт. Алгебра ҳамчун қисми таркиби ҳисоб (математика) муддати тӯлонӣ инкишоф ёфт. Дар доираи илми математика ҳанӯз 4000 сол пеш бобулиҳо, мисриҳо баъдтар юнониҳо, хитойҳо ва хиндуҳо қадим ишораҳои алоҳидаро истифода бурда, масъалаҳои гуногунро ҳал менамуданд. Махсусан, дар Осиёи Миёна ин фан ҳеле рушд ёфт. Вақте ки асари Хоразмӣ "Ал-китоб ал-муҳтасар фи ал-ҳисоб, ал-ҷабр ва ал-муқобала" дар асри VII ба забони лотинӣ тарҷума мешавад, сарлавҳаи арабии он бе тағйирот мемонад. Ҳамин тавр, дар асри IX Хоразмӣ алгебаро аз фанҳои математика ҷудо намуда, ба он номи мувофиқ ва истилоҳи хос мегузорад. Агар поягузори алгебра ҳамчун илм олимони бузург тоҷик Муҳаммад Хоразмӣ (780-850) ҳисоб ёбад, файласуф, математик ва ситорашиноси дигарӣ форсу тоҷик Гийосуддин Абулфатҳ Умар ибни Иброҳим Хайём (18.05.1040-4.12.1123) аз он нобиғону фарзонагони шаҳир ба шумор меравад ки ба афқору ақоид ва мероси гаронбаҳои худ дар рушду тақомул ва пешрафти фарҳанги умумии инсонӣ саҳми бузург гузоштааст. Саволе ба миён меояд, ки олимони Осиёи Миёна, хусусан, Хоразмӣ маълумоти алгебравиро аз олимони қадим мамлакат қабул кардаанд? Гуфтан мумкин нест, ки Хоразмӣ мафҳумҳои алгебравиро аз математикони Ҳиндустон қабул кардааст, чунки ба Ҳиндустони ягон қоидаи амалҳо, монанди "ҷабр" ва "муқобала" маълум набуд. Қоидаҳои

сода ва мураккаб ҷудо намуда, дар асоси онҳо шаш намуди муодилаи муҳталифро ҳал намуданд. Дар ин қариб заҳматталаб, инчунин, номи олимони тоҷик Алӣ Қушчӣ (асри XV) Баҳоваддини Омӯлӣ ва Начмидин Алихонро ба некӣ ёдовар шудан мумкин аст. Онҳо дар баробари пешниҳод намудани формулаҳои ҳалли муодилаҳои аз бисёрҷабҳӣ дараҷаи ду тартибёфта, инчунин, муодилаҳои тартибии се ва чор тағйироти ҷиддӣ сохтаанд.

Математикони тоҷик натавонанд инкишофи минбаъдаи математика мадад расонданд ва шароити муҳайё намуданд, балки ҳазинаи илмро ба бисёр асарҳои пурмоҳияти худ ғани гардонданд. Дар алгебра дохил намудани ададҳои мусбат ва манфӣ ба Қушчӣ тааллуқ дорад. Умари Хайём дар "Мушкилоти ҳисоб" ном асараш тарзи ёфтани решаи бутунро бо нишондихандаи дилхоҳи натуралӣ аз ададҳои бутун нишон додааст. Олимони машҳур дар асари ҳеш овардааст, ки ӯ тарзи ёфтани решаҳои квадратӣ ва кубӣ хиндино (бо формулаҳои квадратӣ ва кубӣ, суммаи ададҳо тақия намуда) исбот намудааст. Мутаассифона, ин асари пурарзиш то замони мо боқӣ намондааст. Аз тарафи И. Нютон барои нишондихандаи қасрӣ ҳосил намудани формулаи мазкур ба номи биноми Нютон маълум аст. Ҳоло дар таръихи математика онро ҳамчун биноми Хайёму Нютон ёдовар мешаванд. Маълум мешавад, ки олимони тоҷик дар инкишофи илми математика нақши бузургро бозидаанд.

Муқаддам АРБОБЗОДА,
устоди Донишгоҳи
технологии Тоҷикистон

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз аккредитатсияи институционалии аврупоӣ пурра гузашт.

НИГАРОНИ

Яке аз заминаҳои таъмини сифати таҳсилот ва баланд бардоштани донишҳои назариявӣ ва амалии хонандагон мустақкам намудани базаи моддӣ-ву техникӣ ва ҷиҳозонидани кабинетҳои фаннӣ дар муассисаҳои таълимӣ мебошад.

Омӯзиш ва таҳлилҳо нишон доданд, ки дар давоми солҳои 2018-2020 дар татбиқи «Барномаи давлатии таъмини муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ бо кабинетҳои фаннӣ ва озмоишгоҳҳои мучахҳази таълимӣ барои солҳои 2018-2020» муассисаҳои таълимии шаҳру ноҳияҳои минтақаи Кӯлоб қисман ба кабинетҳои фаннӣ ва озмоишгоҳҳои мучахҳази таълимӣ таъмин гардидаанд. Дар хусуси иҷрои барномаи мазкур, мудири бахши раёсати маорифи вилоят дар минтақаи Кӯлоб Ҷ. Шукӯрзода чунин иброд дошт: - Тибқи нақша мебоист дар шаҳру ноҳияҳои минтақаи Кӯлоб дар солҳои 2018-2020 300 адад кабинетҳои фаннӣ таъин 3 сол мучахҳази гардонида мешуд. То ин дам 67 адад кабинетҳои фаннӣ мучахҳази гардонида шудааст, ки ин 22,3% нақшаи барномаро ташкил медиҳад. Дар ноҳияҳо, аз ҷумла, Кӯлоб - 31, Восеъ - 29, Мир Сайид Али Ҳамадонӣ - 32, Фархор - 34, Балҷувон - 26, Ховалинг - 31, Муъминобод - 30, Ш. Шохин - 30, Темурмалик - 26 ва Данғара - 33 адад кабинетҳои фанҳои табиатшиносӣ бояд ташкил ва мучахҳази гардонида мешуданд. Иҷрои нақша дар шаҳру ноҳияҳои Кӯлоб 6 (19,3%), Восеъ 13 (49%), Мир Сайид Али Ҳамадонӣ 10 (31,2%), Фархор 3 (8,8%), Балҷувон 3 (11,5%), Ховалинг 3 (9,6%), Муъминобод 3 (9%), Ш. Шохин 9 (30%), Темурмалик 6 (23%) ва Данғара 37 (100,36%)ро ташкил медиҳад. Дар шаҳри Кӯлоб нақшаи ҷорабиниҳо ба тасвир расида, баҳри иҷрои барнома ба муассисаҳои таълимии каламрави шаҳр равон карда шудааст. Айни ҳол аз шумораи умумии 31 кабинетҳои фаннӣ, ки тибқи нақшаи умумӣ барои солҳои 2018 – 2020 муайян шудааст, то имрӯз 6 кабинетҳои таълимӣ ва озмоишгоҳҳои мучахҳази

Барнома иҷро нашуд. Чаро?

таълимӣ барқарор карда шудааст. Дар муассисаи таълимии №27 (директораш 3. Ёрмадова) дар ҳамкорӣ бо соҳибкорони маҳаллӣ кабинетҳои фанҳои физика, химия, биология ва таълими меҳнат бо воситаҳои аёни мучахҳази гардонида шуданд. Ҳамчунин, ҷор адад компютер барои кабинетҳои технологияи иттилоотӣ, як адад тахтаи электронӣ бо видеопроектор ва як адад пурқувваткунандаи овоз харидорӣ шудааст. Қайд кардан бо маврид аст, ки соли 2019 дар муассисаи таълимии №1 бо дастгирии собиқ хатмкунандаи мактаб Ш. Солиев як кабинетҳои фаннӣ технологияи иттилоотӣ бо 12 адад компютер ва 1 адад тахтаи электронӣ бо видеопроектор мучахҳази гардонида шудааст. Ҳамзамон, бо дастгирии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати иҷрои барномаи мазкур дар соли 2020 дар мактаби Президентии шаҳри Кӯлоб ва литсейи №1 кабинетҳои фаннӣ аз химия, биология ва физика ташкил ва таҷҳизонида шудааст. Дар моҳи майи соли ҷорӣ аз тарафи соҳибкори маҳаллӣ Н. Комилов дар муассисаи таълимии №№41, 3 кабинетҳои фаннӣ аз химия, биология ва физика бо тамоми асбобу лавозимоти ҳозиразамон мучахҳази гардонида шуда, мавриди истифода қарор дода шудааст. Мутаассифона, аз маълумотномаи шӯбаи маорифи шаҳр маълум мегардад, ки директори чанде аз муассисаҳои таълимӣ моҳияти талаботи барномаи мазкурро то ҳол дарк накарда, нисбат ба иҷрои барнома саҳлангорӣ менамоянд. Нарасидани реактивҳои химиявӣ, асбобу васонити техникӣ дар озмоишгоҳҳо, бобати ба таври назариявӣ гузаронидани дарсҳои фанҳои табиатшиносӣ монеа мегардад, ки ин ҳолат ба коста шудани самаранокии сифати таҳсилот оварда мерасонад. Маълум ки иҷро нагардидани барнома ба маблағгузори вобаста аст. Дар тӯли солҳои 2018 – 2020 аз тарафи мақомоти

иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Кӯлоб барои амалӣ намудани барномаи мазкур муассисаҳои таълимии шаҳру деҳот маблағгузори карда нашудаанд. Ҳамаи қорҳои иҷрогардида дар ин самт дар доираи маблағгузори сарикасии муассисаҳои таълимӣ ва бо ёрии

география, суруд ва математика таъсис дода шуда, бо воситаҳои муосири техникӣ мучахҳази гардонида шудаанд. Дар солҳои 2019-2020 бо маблағҳои сарикасии муассисаҳои таълимии №№2,5,6,8,11,14,16,20,24,28,42 ва маблағгузори соҳибкорони маҳаллӣ 32 адад кабинетҳои фаннӣ,

анҷом расонида шудаанд.

Дар муассисаҳои таҳсилоти умумии ноҳияи Муъминобод тибқи нақша бояд 30 кабинетҳои таълимӣ аз фанҳои дақиқ (физика, химия, биология, география, математика, технологияи информатсионӣ ва экология) таҷҳизонида мешуданд. Шӯбаи маорифи ноҳияи Муъминобод барои бехтар намудани сифати таълим ва самаранок истифода бурдани воситаҳои аёни ва техникӣ дар машғулиятҳои қорҳои назаррасеро ба анҷом расонида, дар давоми солҳои 2018 – 2020 дар муассисаҳои таълимӣ 6 кабинетҳои фаннӣ ва 3 озмоишгоҳи мучахҳази таълимӣ таъсис дода шудааст. Бо маблағгузори Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон муассисаҳои таълимии №№ 13, 49 кабинетҳои физика, химия, биология ва технологияи информатсиониро бо таҷҳизоти ҳозиразамони техникӣ ва озмоишгоҳҳои таълимӣ таъмин намудаанд. Аз бӯчаи маҳаллӣ барои харидорӣ намудани воситаҳои навини техникӣ ба муассисаҳои таълимии ноҳия танҳо дар соли 2011 22 000 сомонӣ ҷудо шудааст халос. Аз тарафи соҳибкори маҳаллӣ Назрулло Абровов бо маблағи 15000 сомонӣ ба муассисаи таълимии №14 1 адад тахтаи электронӣ ва 10 адад компютер харидорӣ карда шудааст. Инчунин, соҳибкор Саидабров Ҷаффаров ба маблағи 32000 сомонӣ ба муассисаи таълимии №12 воситаҳои ҳозиразамони техникӣ, аз қабili тахтаи электронӣ ва компютерро харидорӣ намудааст. Бо маблағгузори соҳибкори маҳаллӣ Сафар Ҷобиров дар гимназияи давлатии Боғи Ҳабиб кабинетҳои химия, биология ва физика бо воситаҳои аёнии техникӣ муосир мучахҳази гардонида шудааст. Дар муассисаҳои таълимии № 22,24 ва 42 умуман ягон кабинетҳои ҷиҳозонидаи таълимӣ вучуд надорад.

Шариф АБДУЛҲАМИД,
«Омӯзгор»

МАСЪУЛИЯТ

Аз як даст садо наояд

Баҳри таъмини алокаи Ҷдоимӣ бо падару модарон кумитаҳои умумимактабӣ ва синфҳои волидон ташкил карда мешаванд. Ҳарчанд таълиму тарбия бештар ба оила вобастагӣ дорад, сарчашмаи асосии тарбия мактаб ба шумор меравад. Садҳо чашми шогирдон ба умеди ибрат ба сӯи омӯзгор боз аст. Онҳо дар симои омӯзгор маслиҳатҳои ғамхор ва роҳбарии ҳаётии худро мебинанд. Дар мактаб асоси ахлоқи маънавӣ ва тарбияи меҳнатӣ гузошта мешавад. Фаъолияти меҳнатии баҷагонро тавре ташкил кардан даркор аст, ки барои инкишофи шавқу истеъдоди бача имконият фароҳам оварад. Ин қорро танҳо хангоми ба меҳнат ҷалб намудани онҳо иҷро кардан мумкин аст. Аммо ин ҷиҳати масъаларо бисёре аз падару модарон сарфи назар мекунанд. Бархе аз онҳо бачаҳоро ба қорҳои оилавӣ, ба худхизматрасонӣ ҷалб намуда,

фаъолияти меҳнатии онҳоро аз ҷиҳати методӣ дуруст ба роҳ монда наметавонанд, дар фарзандон малакаи дуруст ва мақсаднокро тарбия намекунанд. Дар натиҷа ба меҳнат одат кардани бачаҳо мушқил мегардад. Аксар падару модарон ба фарзандонашон бо таассуф мегӯянд: «Ту қай қорро ёд мегирӣ?» ё «Ҳамин ҳам қор шуд!» ва ғайра. Дар айни ҳол онҳо ноухдабароии фарзандонашонро аз рӯи мақоли «Серҳаракати беҳаракат», «Дили ноҳама – узри бисёр» шарҳ доданӣ мешаванд. Барои тарбияи меҳнатии хонандагон дар оила меҳнатдӯстии падару модарон низ аҳамияти калон дорад. Бачаҳо бояд донанд, ки волидонашон қор мекунанд ва онҳо бояд ба қадри меҳнати онҳо бирасанд. Омӯзгор омили ҳалкунандаи раванди таълим ва тарбия мебошад. Маълум аст, ки яке аз усулҳои асосии тарбияи методи боваркунонӣ

аст. Агар омӯзгор, роҳбари синф ва мураббӣ дар қори тарбияи бачагон ғоригболӣ зоҳир намоёнд, ҳеҷ қай қори онҳо пеш нахоҳад рафт. Ба хотири боз ҳам баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ва омода намудани фарзандон ба ҳаёти мустақилона ва ба роҳи рост ҷидоят намудани онҳо дар ҷумҳурии мо Қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» қабул шудааст. Падару модар барои тарбияи фарзандони болиғу қобили меҳнат, фарзандон барои ниғохубин ва таъмини падару модар масъуланд. Вазифаи волидайн ва омӯзгорон фаҳмонидани нуктаҳои қонунӣ мазкур аст, ки иҷрои он ба ояндаи дурахшони оилаҳо мусоидат хоҳад кард. Муҳаббат РАСУЛОВА,
омӯзгори синфҳои ибтидоӣ

КӢДАКИСТОН

Дар раванди машғулиятҳои дар муассисаҳои томактабӣ тарбияи хисси зебоипарастӣ ва дарки манзараҳои табиат ба хурдсолон муҳим буда, доираи назари хурдтараконро вусъат мебахшад. Ин масъала аз мураббӣ тақозо менамояд, ки

ҷӯй, зебоиҳои пуштаву адирҳо ва амсоли инҳо ҷаҳонеанд, ки тамоми рангубарангҳои табиатро дар худ таҷассум мекунанд. Ба қӯдакон дар бораи ин дунё зебо соатҳо метавон ҳарф зад. Таври мисол, ба онҳо шарҳу тавзеҳ бояд дод, ки парандагон тухм

Тарбияи зебоипарастӣ

дар худомӯзӣ бештар фаъол бошад. Шинос намудани тарбиятгирандагон бо манзараҳои дилангезу нодири табиат, ҷузъиёту тобишҳои он ва дар умум, олами рангорангу аҷоибӣ наботу ҳайвонот ва парандагон зимни машғулиятҳои расмкашӣ, саёҳат ба табиат ва шиносоӣ бо муҳити атроф сурат мегирад. Қӯдакон ба ин васила бештар аминтар сирру асрор ва розу рамзи табиатро дарку фаҳм мекунанд. Ба мураббӣ зарур аст, ки дар дар ниҳоди тарбиятгирандагон омилҳои муҳими дарки табиат, яъне мушоҳидақориро тарбия, тақомул ва рушд бахшанд. Як дарахт (хоҳ мевадиханда бошад хох бесамар), парвози ноғашони паранда, бонги ҳайвоневу шилдирросзанон қорӣ шудани оби рӯд, аз вазиши бод ба рақс даромадани сабазо себарғаҳои лаби

мегузоранд, аз тухм ҷӯҷаҳо мебароянд, ки ба модарашон монанд мебошанд. Падару модарашон ҷӯҷаҳоро дилсӯзона ниғохубин ва парвариш мекунанд, дар нӯлашон барояшон ғизо меоранд. Аз ҳама муҳим, фарзандони худро аз ҳама гуна фалокату ғоҷаҳо муҳофизат мекунанд. Ҳамин тавр, дар хусуси осмони беканор, абру борон ҳарф зада, ба тарбиятгирандагон тавзеҳ бояд дод, ки офтоб ҳар саҳар аз шарқ тулуъ карда, дар самти ғарб гуруб мекунад. Ҳамчунин, перомуни зироатҳои полезӣ, ғалладонагӣ ва сабзавот маълумот дода, мураббӣ шарҳ медиҳад, ки тамоми нозу неъматҳои рӯи дастурҳои одамон натиҷаи заҳмати деҳқон мебошад. Гулҷеҳра ҚУРБОНОВА,
мураббия

► БАҲС

Аз танқиду таҳқир то таҳриру такмил

Чанд нукта ба ҷойи муқаддима

Мутмаинам, ки ҳар як муаллифи китоби дарсӣ дар рафи китобҳои хонаи худ дар баробари китоби нашршудааш, бастаи когазпорахову мусаввадаҳои онро низ махфуз медорад. Дар муассисаи нашриявии “Маориф” дар як утоқи махсус ҷилд-ҷилд бастаҳои мусаввадаҳои китобҳои дарсиву нусхаҳои шартномаву тақризҳои қайдҳои гуногун нигоҳдорӣ мешавад. Ҳар касе, ки бо муҳтавои мазмунӣ ин бастаҳо шинос мешавад, ба як ҳулосаи сода меояд: “Раванди таҳия, ташхис ва наشري ин китоб чунин будааст...”. Дар ин ро-сто, кам, хеле кам шахсоне ҳастанд, ки аз як чизи муҳимми дигар пай баранд: дар паси ин ҳама когазпорахову мусаввадаҳо, дар баробари меҳнату заҳмати фаровони ҷонибҳо, як чизи дигар – муносибати байни инсонҳо (дар симои муаллиф, муҳаррир, муқарриз, омӯзгор, хонанда) махфуз аст...

Дар тӯли фаъолияти кори худ ҳам муаллифи китобҳои дарсӣ (дастуру роҳнамоҳо) будаму ҳам муҳаррири расмиву муқарризӣ расмӣ. Ҳам шахди ҳар яке аз ин амалҳоро борҳо чашидааму ҳам заҳри онҳоро. Маҳз ба ҳамин хотир, барои ман муносибати байни инсонҳо дар чунин анвон фаъолият аз ҳама қонуни муқаррароти расмиву дастурҳои ғайрирасмӣ авлотар буди хаст...

Чараҳои арзёбии китобҳои дарсӣ аз ҷониби доираи васеи қоршиносон, ки бевосита дар асоси дастуру супоришҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли сипаригашта ба вуқӯ пайваст, баъзе масъалаҳои муносибати байниҳамии муқарризону муҳарриронро бо муаллифони китобҳои дарсӣ ва нозуқиҳои арзёбии китоби дарсиро дар маҷмӯ ба миён гузошт. Мо тасмим гирифтем, ки бо таҳлили ҳамаҷонибаи ин чараён дар мисоли китоби дарсии “Забони модарӣ” барои синфи якум (нашри охир – соли 2018) ба масъалаҳои мавриди назар равшанӣ андозем.

Дар тӯли як соли охир (2020) ба китоби номбурда 6 тақризу ҳулоса пешниҳод шуд. Тақризо ва ҳулосаҳо аз ҷиҳати ҳаҷм, услуби баёни ақида, тарзи арзёбӣ ва пешниҳоди тавсияҳо аз ҳамдигар ба қуллӣ тафовут доранд. Дар баъзе аз онҳо ба камбудии норасоии китоб таъкиде нест, дар баъзеи дигар фикру мулоҳизаҳо барои бехтар намудани сифати китоб бо лаҳни хайрхоҳона пешниҳод гардидаанд. Тақризу ҳулосаҳо низ ҳастанд, ки ба ғарзнокӣ пай бурдан душворие надорад. Мо ба муаллифони тақризу ҳулосаҳо, новобаста ба лаҳни навиштору сатҳи салоҳиятмандии муаллифоншон, самимона арзи сипос менамоем, зеро аз нуктаҳои муҳимми онҳо истифода намуда, имрӯз мусаввадаи китоби дарсиро бо таҳриру такмили ҷиддӣ барои ҷоп таҳия намудем. Таҳрири охиринаи китоб, махсусан, дар самти интиҳоби дуруст ва такмили матн ва роҳҳои бартараф сохтани норасоии он аз ҷониби мудирӣ шуъбаи адабиёти бачагонаи муассисаи нашриявии “Маориф” устод Ҷура Ҳошимӣ сурат гирифт.

► ИФТИХОР

Ман аз ҷумлаи бонуво-ни даврани соҳибистиклоли Тоҷикистонам, ки дар ҷодаи касби дӯстдоштаам - омӯзгорӣ қору фаъолият мекунам. Аз даврани мактабхониам ба тарзи дарс додани муаллимаам нигариста, ҳавасам меомад. Меҳостам мисли ӯ ҳарф занам, монанди ӯ либос пӯшам, мисли ӯ роҳ гардам ва ҳамеша шогирдонам дар гирду атрофам бошанд. Имрӯз хушбахт аз онам, ки метавонам пайваста чехраи мунаввари кӯдакони зеборо бу-

бинаму чашмхоям нур бигиранду қалбам шодиву сурур. Дар нигоҳи пурмеҳри шогирдонам ободиву озодии Тоҷикистони азизро мебинам. Хуб медонам, ки ояндаи ҷомеа, ҳифзи Ваҳдати Истиқлол ба дӯши шогирдони мактабанд. Ҳамвора худомӯзӣ мекунам, ба китобхонаҳо рафта, маҷаллаву китобҳои бадеиро дармеёбаму меҳонам, то ки ҳар рӯз ба шогирдони худ як

маълумоти нав, байтҳои хуб ва зарбулмасалу чистонҳои аҷибро бихонам. Ҳамчун омӯзгор пайваста кӯшиш ба ҳарч медихам, ки онҳоро мисли фарзандони худам дӯст дорам дар рӯҳияи ватанпарварӣ тарбия намоям. Муаллиме, ки шогирдашро чун фарзандаш дӯст надорад, саҳт иштибоҳ мекунад, зеро кӯдак инро дарк мекунад ба муаллим бовар намекунад. Муаллим набояд дар

вақти муносибат бо шогирдон табассуми дурӯғин ва хандаи сохта дошта бошад. Самимияти муаллимро шогирдон эҳсос карда, пешқадам ва аълохон мешаванд. Ман ҳамчун муаллим кӯшиш мекунам, ки ба шогирдон одоби муоширати байни ҳамдигар, эҳтироми қалонсолон ва меҳру муҳаббатро биомӯзнам. Ман кӯшиш мекунам, ки дили кӯдаконро ёбам, то ба ҳарфи ман гӯш ку-

нанд ва ба ман чун ба модари бофархангу ботамизу боҳирад бовар кунанд. Агар муаллим роҳ ба дили кӯдакро наёбад, заҳматаш беҳуда хоҳад буд.

Мусаллам аст, омӯзгор он гоҳ шарафёб мегардад, ки ҳамеша бо волидайнӣ шогирдонашон дар тамос бошад. Дар навбати худ падару модарон низ муваззафанд, ки сари чанд вақт ба мактаб омада, аз ҳолу хониши фарзандашон огоҳӣ ёбанд.

Умеда ҚАЮМОВА,
омӯзгори мактаби №32,
ноҳияи Фирдавӣ

Омили инсонӣ дар таҳия, ташхис ва наشري китоби дарсӣ

Фазои ҳамкорӣ байни муҳаррирону муқарризон ва муаллифон

Дар чараҳои арзёбии китобҳои дарсӣ фазои гуногуни ҳамкорӣ байни муҳаррирону муқарризон ва муаллифони китобҳои дарсӣ ба мушоҳида мерасад. Маъмулан, мусаввадаи китоби дарсӣ ба Маркази таҳия, нашр ва муомилоти китобҳои дарсӣ, илмӣ-таълимӣ пешниҳод мегардад, аз он ҷо ба муқарризон ва қоршиносони дахлдори Шӯрои миллии таҳсилот фиристода мешавад. Матни тақризу ҳулосаҳо ба муаллиф(он) пешниҳод мегардад. Қабул кардан/рад кардани тавсияҳои муқарризону қоршиносон бевосита ба худӣ муаллиф(он) вогузор мегардад. Таҳрири китоби дарсӣ метавонад бо ду роҳ сурат гирад:

1) таҳрири қаблӣ ва ҳулосаи қоршиносони Шӯрои миллии таҳсилот ё шахсе, ки худӣ муаллифи китоб интиҳоб кардааст;

2) таҳрир, дизайн ва ба нашр омода сохтани китоб аз ҷониби мутахассисони муассисаи нашриявии “Маориф”.

Ҳамин тариқ, муносибати байниҳамии ду ҷониб метавонад ғоибона ё рӯбарӯ (мустақим) бошад. Дар ҳар ду ҳолат, лаҳни нигоришу гуфтор дар фароҳам сохтани фазои мусоиди ҳамкорӣ хеле муҳим аст. Мушоҳидаҳои нишон медиҳанд, ки агар муҳаррирону муқарризон, дар ҳақиқат, дорони сатҳи баланди касбият бошанд, муносибати хуби қорӣ ва ҳамдигарфаҳмии ҷонибҳо таъмин мегардад. Хеле муҳим аст, ки ҳам ҷиҳатҳои мусбат ва ҳам ҷиҳатҳои манфии китоби дарсӣ бо далелҳои муътамад шарҳу тавзеҳ ёбанд. Ба эътибор гирифтани ин нозуқиҳои нигориши тақриз ва берун наомадан аз доираи вазифахову салоҳиятҳои худ аз муҳимтарин омилҳои таъмини фазои хуби қорӣ байни муқарризону муаллифон аст.

Мо, хушбахтона, ҳамаи ин нозуқиҳои ҳамкориро дар шахсият ва усули қорӣ Ҷ.Ҳошимӣ дарёфтем.

– Азимҷон, мо аз рӯйи имконияту истеъдоди худ дар китобатон як-ду қалам кашидем, як бинед, ҳар ҷо лозим донистед, қабул кунед.

Ин аввалин сухани устод зимни мулоқоти рӯбарӯ буд. Баъдтар дидем, ки он “як-ду қалам” барои мо ҷӣ эътиборе дошт! Кам саҳифае буд, ки осори “як-ду қалам”-и устод набошад! Нармӣи гуфтор ва табассуми ба худ ҳоси эшон ҳаргиз маънои нармрафториро ба қор надорад. Меҳонам барои намуна ба як байт таваҷҷуҳи хонандагонро ҷалб кунам. Дар саҳифаи 172, дар шеър, ки ба устод бахшида шудааст, чунин байт хаст (аниқтараш буд):

*Чашми моро, эй басо, бино намуд,
Оламеро ҷо ба чашми мо намуд.*

Бо андешаи нуктасанҷонаву ақли нозукбини устод Ҷ.Ҳошимӣ, қалимаи “ҷо” дар мисраи дуюм бо “во” (боз) иваз карда шуд (мазмун: Оламеро ба чашми мо боз кард). Шояд муҳарриру муқарризӣ дигар,

омӯзгори одӣ ва хонандаи хурдсол инро дарк накунад, аммо онҳое, ки аз шеър аз санъати бадеъ оғаҳанд, хоҳанд дарёфт, ки ҳамин як тағйири бисёр назарногир маъноӣ байтро ҷӣ андоза баланд бардоштааст!

Муҳимтар барои мо он буд, ки далелҳои муаллифи китоби дарсиро дар мавриди рад кардани тавсияву пешниҳодҳо пазируфта метавонистанд, роҷеъ ба паҳлуҳои дигари масъала ором суҳбат мекарданд.

Ҳамин тариқ, бори дигар дарк кардем, ки таъмини фазои қорӣи мусоид, ҳамдигарфаҳмӣ миёни муқарризон (муҳаррирон) ва муаллифон дар шароити кунунӣ хеле муҳим ва зарур аст.

Интиҳоби матн ва роҳҳои такмили он

Мушкилии интиҳоби матн, ба сифати маводи таълимӣ истифода бурдани он, дар ҷойи муносиб ва бо ҳаҷми мувофиқ ҷой додани он, барқарор намудани робитаи мантиқии мазмунӣ матн бо ҳадафҳои таълим ва ғайраро касе бехтар аз муаллиф наметавонад. Ин як қорӣи пурмаҳаккату пурмаъсулият аст.

Ҳақиқат ин аст, ки вақте адиб шеър иншо мекунад ё ҳикоят менависад, ҳаргиз андеша намекунад, ки рӯзе ин навиштаи ӯ метавонад ба сифати маводи таълим ба китоби дарсӣ ворид шавад. Аз ҷониби дигар, қонунгузори дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи муаллифӣ ба муаллифи китоби дарсӣ иҷозат медиҳад, ки қисматҳои алоҳидаи осори бадеӣ ва дигар маводи расман ҷопшударо бе иҷозати худӣ муаллифи асар барои ҳадафҳои таълимӣ истифода барад. Муаллифи китоби дарсӣ ҳуқуқи ихтисор кардани матн (шеър, ҳикоя, афсона...)ро дорад, аммо худсарона наметавонад қалимаҳо ва сохтори ҷумлаҳоро иваз кунад, дар сурате ки вобаста ба ҳадафҳо ва мавзӯи таълимӣ шояд тағйир додани он лозим бошад. Масалан, адабиёти даврони Шӯравӣ то ба имрӯз аҳамияти тарбиявӣ таълимӣ худро гум накардааст, аммо матнҳои он давра ғояҳои сотсиалистӣ ва умумишӯравӣ низ доранд. Агар мо аз осори пурғановати намоёндагони даврони Шӯравӣ истифода кардан хоҳем, ҷӣ бояд қард?

Чанд намунаи тағйир додани матнҳои он давра ба мушоҳида расидааст. Аз ҷумла, байти машҳури зерини устод М.Турсунзодаро насли қалонсол хуб дар хотир дорад:

*Дирӯз баъди борон тиру қамон баромад,
Байроқи ленинизм партавфишон
баромад.*

Ҳоло ин байтро дар шакли зерин дар адабиёти таълимӣ истифода кардаанд:

*Дирӯз баъди борон тиру қамон баромад,
Байроқи навбахорон партавфишон
баромад.*

Ё худ, нақароти шеъри маъруфи кӯдакони М.Миршакар (Ватанам СССР, Гулшанам СССР) ба тарзи зерин тағйир дода шудааст:

*Ман қалон мешавам,
Қаҳрамон мешавам.*

*Бар Ватани худам
Посбон мешавам.
Тоҷикистони ман!
Тоҷикистони ман!*

Гузашта аз ин, ҳам матнҳои даврони Шӯравӣ ва ҳам матнҳои замони муосир, бо вучуди он ки дар китобҳои нашрияҳои расмӣ ба таъб расида, дастраси омма гардидаанд, метавонанд аз ҳатову норасоии услубӣ ӯрӣ набошанд. Оё метавонем ин гуна матнҳоро дар ҳамоно шакли асл (расман нашргардида) дар китоби дарсӣ ҷой диҳем? Китоби ин ё он адиб метавонад бо теъдоди 500-1000 нуса ба таъб расад, бинобар ин, ҷой доштани баъзе норасоии услубӣ ва ё қостагӣҳои санъати бадеъ он қадар муҳим нест. Аммо вақте ки матн дар ҳамоно шакли хароб дар китоби дарсӣ ҷой дода мешавад, масъалаи ранги дигар мегирад: китоби дарсӣ барои ҳамагон аст, на барои гурӯҳи муайяни ҷомеа!

Масъалаи муҳимме, ки дар ин замина бояд баррасӣ шавад, ҷавоб додан ба ҷунин саволхост: 1) Оё тағйиру такмили матн мумкин аст? 2) Қӣ масъулияти ин қорро бояд ба уҳда дошта бошад?

Таҷрибаи байналмилалӣ таҳияи китобҳои дарсӣ ва баъзе падидаҳои китобҳои дарсии ҷопи Тоҷикистон нишон медиҳанд, ки ба хотири таъмини ҳадафҳои таълим матнҳои адабиёти классикӣ ва асарҳои фольклорӣ такмили тағйир додан мумкин (ва зарур) аст. Аз ҷумла, баъзе достонҳои назмиро дар шакли нақли насрӣ (бо иловаҳои порчаҳои назмӣ) овардан, услуби ҷумлаҳои ҳикоятҳоро мутобиқ сохтан ба услуби муосир ба назардошти ҳусусиятҳои синусолиии хонандагон ба мақсад мувофиқ аст.

Аз ин рӯ, масъалаи асосӣ саволи дуюм аст: Қӣ масъулияти ин қорро бояд ба уҳда дошта бошад? На ҳамаи муаллифони китобҳои дарсӣ эҷодқоранд, бинобар ин, ҳеҷ қас қатолат дода наметавонад, ки такмили тағйири матн аз ҷониби худӣ муаллифи китоби дарсӣ ҳамеша дуруст бошад. Аз тарафи дигар, на ҳамаи адибони муосир низ қасбияти баланди эҷодқорӣ ва такмилдиҳии матнро доро мебошанд. Андешаи ғолиб он аст, ки ин масъала дар ҳамқорӣи бевоситаи муаллифи китоби дарсӣ бо адиби ҳушсалиқа ва салоҳиятманд баррасӣ ва ҳал гардад.

Агар ҷунин норасоии дар матнҳои адибони муосир, ки дар қайди ҳаёт ҳастанд, ҷой дошта бошад, бехтар аст, ки такмили тағйири матн бевосита бо иштироки худӣ муаллифи матн, муҳаррир (муқарриз)-и қасбӣ ва муаллифи китоби дарсӣ сурат гирад. Дар мисоли китоби дарсии «Забони модарӣ» барои синфи якум, бо ташаббуси бевоситаи устод Ҷ.Ҳошимӣ, матнҳои “Неъматӣ қор фасл” (Шарифи Муҳаммадёр, с. 105) ва “Ҳоб доност ё шамол?” (Азизи Азиз, с. 152) маҳз ба ҳамин тарз такмил дода шуданд, ки аз натиҷаи он ҳамаи ҷонибҳо қаноатманд.

(Давом дорад)

Азим БАЙЗОЕВ

► СОЛҲОИ РУШДИ ДЕҲОТ, САЙЁҲӢ ВА ҲУНАРҲОИ МАРДУМӢ

Чумхурии Тоҷикистон бо табиати зебову обҳову чашмаҳои мусавфояш машҳур шудааст. Дар шинохти кишварҳову минтақаҳо донишҷуи таърих, фарҳанг, сарватҳои табиӣ, мардум ва ҷойгиршавии ҷуғрофии ин ё он маҳал хеле муҳим мебошад.

Маълум аст, ки туризм яке аз воситаҳои даромадноки бисёре аз кишварҳои дунё аст ва солоне аз он маблағҳои зиёде ба даст меоранд. Мисоли онро метавон дар бештари кишвари дунё ва хусусан, дар баъзе минотики Аврупову Осиё, ба мисли Федератсияи Россия, Фаронса, Молдова, Ўзбекистон ва ғайра мушоҳида кард, ки солоне аз соҳаи сайёҳӣ фоидаи калон ба даст меоранд.

Дар фарҳанг калимаи “туризм” аслан, аз

Диёре, ки ба гардун сар кашидааст

решаи латинии “тарн” маънаи гирифта, маънои давр задан, рафту баргашт ва ҷархишро ифода мекунад.

Соҳаи туризм яке аз соҳаҳои даромадноктарини кишвари мо низ махсуб меёбад ва минбаъд низ бояд ба он тавачҷуҳи бештар дода шавад.

Барои мо, тоҷикон, хусусан, аҳли маориф боиси ифтихор аст, ки бо ташаббус ва иқдоми неки Президенти Тоҷикистон солҳои 2019-2021 Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ” эълон гардидааст. Дар Паёми худ (26.01.2021) Сарвари кишвар аз раванди саноатикунонӣ, маорифу таълиму тарбия, солимии ҷомеаи кишвар ва дигар ҷанбаҳои ёдовар шуда, соҳаи туризм ва рушди онро хеле зарурӣ дониста, аз аҳли маориф ва дигар намоёндогони соҳаҳои таълим ва фарҳанг, ки ҳар чӣ бештар ба он тавачҷуҳ диҳем, зеро он заминаи ҳубест барои некуахлоқии мардуми кишвар ва муаррифии табиати обҳои мусавфои он.

Кишварҳои Осиёи Миёна, аз ҷумла, Тоҷикистон аз манотиқи таърихӣ, ки дорои осору маданият ва санъату маҳорат аст, ки дар аксари навиштаҷот ва таълифоти муаррихони Ғарб Шарк, Арабу Аҷам зикри онҳо омадааст. Кишварҳои олам, аз ҷумла, арабҳои минтақаро бештар бо номи Мовароуннаҳр мешиносанд, ки Тоҷикистон низ шомили он аст.

Дар воқеъ, агар ҳар фарде ба ҷаҳми хирад назаре ба кишвари Тоҷикистон бияндозад, ошкоро мебинанд, ки дар ин ҷо ҳанӯз маконҳои кашфношуда зиёд аст. Худи минотики кӯҳии кишвар бо навоҳии атрофаш дорои маконҳои, ба монанди Хучанд, Варзоб, Мастҷох ҷойгоҳ ва макони тамаддуну осори қадимаи дунё, ба мисли Қалъаи Ҳисор, Хулбук, Истаравшан, Кӯхистони Мастҷох ва шаҳри Саразми Панҷакент (таърихи 5500 - сола) мебошад, ки дар номгӯи осори қадимӣ созмони ЮНЕСКО сабт гардидаанд. Бо эълон шудани солҳои 2019-2021 чун Соли рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ, аҳолии ҷаҳонро бо табиати зебову обҳои мусавфои, расму оини тамаддунҳои бостонии худ, осори қадима ва фарҳангу ганҷинаҳои таърихиаш муаррифӣ ва ошно менамоянд.

Мирсалим РАҲМОНОВ,
омӯзгори мактаби №37,
ноҳияи Мастҷох

Ҳунарҳои мардумӣ ва худшиносии миллӣ

Ҳунару ҳунармандӣ омилҳои ҳастанд, ки рӯзгори одамонро таъмин ва онҳоро хушбахт ме-гардонанд.

Дар доираи татбиқи иқдоми Пешвои миллат ба эҳёи рушди ҳунарҳои мардумӣ, то имрӯз даҳҳо мактаби ҳунармандон дар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳуриамон ташкил шуда, фаъолият намуда истодаанд. Дар ин мактабҳо аз рӯи усули анъанавии миллии «устод-шогирд» шогирдон тарбия меёбанд.

Бешубҳа, ҳуб аст, ки ҳонандагон аз дастовардҳои ҷаҳони муосир бархӯрдор мегарданд, аммо фаромӯш набояд кард, ки ҳунари анъанавии тоҷикон аз қучо сарчашма гирифтааст ва қорҳои эҷодии ҳунармандон бо қадом технологияи офарида мешаванд. Гузашта аз ин, ҳонандагон бояд аз анъанаҳои ҳунармандии халқи

тоҷик огоҳ бошанд. Зарур аст, ки дар таълими фанҳои таҳассусӣ, аз қабили қандакорӣ, гачкорӣ, наққошӣ, қашқадӯзӣ, қундалрезӣ, қандӯзӣ, гулдӯзӣ, ҷуроббофӣ, армугонсозӣ ва ғайра анъанаҳои миллии халқамон самаранок истифода шаванд, дар маҳалҳо ҷойҳои қорӣ зиёд мегардад. Масалан, сабадбофӣ яке аз ҳунарҳои суннатии тоҷикон аст, ки ҳимҷаҳо асосан барои сабадбофӣ истифода бурда мешаванд. Ҳимҷаҳо аз дарахти анор, бодом гирифта мешаванд. Бехтарин ҳимҷаҳо барои сабадбофӣ-ин ҳимҷаҳои шулаш ва бодом аст. Яке аз ҳунари аҷдодони мо ҳунари қолинбофӣ аст. Қолинҳоро ҳунармандон асосан ҳарранга қарда мебофанд. Масалан, аз рангҳои сафед, сиёҳ, сабзу зард бештар истифода менамоянд. Қор намуди қолинбофӣ мавҷуд аст: порҷома, серпахта, сиёҳдег, морҷома. Риштаҳои пахтагинро ҳунармандон ҳудашон

аз пахта тайёр менамоянд. Риштаҳои рангаро дар дохили оби гарм барои ранга қардан истифода менамоянд.

Дар замони мо тарбияи ҷавонон бо назардошти таълими ҳунарҳои мардумӣ мавқеи назаррасро ишғол мекунад.

Инкишофи ҳунарҳои меъмории, қулолгарӣ, мисгарӣ, заргарӣ, қолинбофӣ ва қашқадӯзӣ ба рушди наққошӣ низ мусоидат кардааст. Ороиши либос, зардӯзию қашқадӯзӣ, гулдӯзии қуртаҳои қадимии халқҳои Осиёи Миёна, ҳар яке бо сабаки хос инкишоф ёфтаанд, зеро дар тӯли асрҳои ороиши сару либос (бисёртар дар қӯҳистон), қиҳози ҳона ва ашёи рӯзгор, ҳуллас, аз бисоти тифл то қиҳози аруси, дар ҳуди ҳонадонҳо ба иҷро расонида мешуд.

Хурсандой НАИМОВА,
омӯзгори мактаби №50,
ноҳияи Сино

► ҲАМБАСТАҒӢ

Тарбия бояд фарогир бошад

Омӯзгор ва тарбия нафарест, ки бояд тамоми ҳасти худро ба шогирд бахшад. Агар аз як тараф дониш, қувва, матонат зақоват ва таҷрибаи андӯхташро ба шогирд диҳад, аз ҷониби дигар, бояд масоили гуногуни сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоиро дарк намуда, дар лаҳзаҳои зарурӣ онро дар таълим ва тарбияи шогирдон мавриди истифода қарор диҳад. Дар маҷмӯъ, муаллим дар ҷодаи ҳаёт бояд ҳамеша биомӯзад, зеро маънои калимаи «омӯзгор» аз феълӣ фармоиши «омӯз» гирифта шудааст.

Омӯзгор бевосита бо шогирдон ва дар баробари ин, бо волидонҳои онҳо саруқордорд. Аз ин рӯ, ўро зарур аст, ки ҷаҳми волидайнро

барои тарбияи фарзанд фароҳу майдони наззораширо вазеътар гардонад, чунки насли наврасу ҷавонони айёми истиқлол аз наслҳои солҳои 70 - 80 - уми асри гузашта ба қулӣ фарқ мекунанд. Иттилооте, ки ба ҷавонони имрӯза тавассути шабақаҳои интернету дигар воситаҳои замонавӣ пешкаш мегардад, метавонад онҳоро ба ду самт-қоидаовар ва зиёновар равона намояд, ки ҳам қонбаи манфӣ ва ҳам қонбаи мусбати ин қабил иттилоотро нисбат ба волидон омӯзгорон пештар дарк қарда метавонанд.

Қостагии тарбияи фарзанд аз беаҳамиятӣ, саҳлангорӣ, то ба серқориву бемаъсулияти волидайн сарчашма мегардад. Баъзе маврид волидон аз пайи мушқилоти зиндагӣ

шуда, ба фарзанди худ диққати қиддӣ намедиханд. Дар натиҷаи беаҳамиятии онҳо боис мегардад, ки истифодаи беҳудаи шабақаҳои интернетӣ қудаконро ба роҳи нодуруст талқин менамояд ва пайомади он на танҳо ба ҳаёти шахсӣ, балки ба обрӯи эътибори оила ва шаъну шарафи миллат низ таъсирҳои манфӣ мерасонад. Агар падару модарон аз дӯстони ихотақунандаи фарзандон, муҳити маънавии онҳо, аз машғулияти, ки ба он фарзандашон банд мебошанд, боҳабар гарданд, пас, онҳо то дараҷае дар наҳъунамои менамоянд.

Вақти он аст, ки волидон аз ҳар қадими фарзанди худ огоҳ бошанд, яъне, бетарафӣ

зоҳир нақарда, аз фаъолияти ҳарӯзаи фарзанд дар ҷустуҷӯ бошанд. Назорати қиддӣи волидайн ба ҳуқуқи атвори фарзанд таъсир мерасонад ва ниҳоят, ў дар ҳар қадими худ масъулият ва ҷавобгариро эҳсос менамояд.

Падару модаронро зарур аст, ки мулоҳиза ва нақшаҳои фарзандонро ба иннот гиранд, аз ҳаёти наврашию ҷавонии онҳо дар қанор набошанд ва ба зехни онҳо ҷой намоёнд, ки шахс бояд дар ҳама ҳолат ба қасе тақлид нақарда, назари интиқодии устувор, ҳувият ва ҳисси баланди миллӣ дошта бошад.

Ғанҷина ХҶҶАЕВА,
омӯзгори синфҳои
ибтидоии мактаби №53,
ноҳияи Рӯдакӣ

► СИТОИШ

Ҳоки Ватан аз тахти Сулаймон хуштар

Тоҷикон аз шумори он миллатҳоеанд, ки марзу буми худро аз қадим хеле дӯст медоранд ва барои ҳасти он қоннисорӣ мекунанд. Қадимониҳои Темурмалику Шерак, Деваштичу Восеъ далели гуфтаҳои болост. Шоирӣ шинохтаи тоҷик Лоик Шералӣ ибтидои Ватанро аз ғафвора ва шири поки модар донистааст:

**Ватан сар мешавад аз ғафвора,
Зи шири поки аз пистони модар.
Ватан сар мешавад аз он тавора,
Ки онро сохта дастони модар.**

Ҳисси ватандӯстӣ ба дараҷаест, ки ҳоқашро аз тахти Сулаймон ва ҳорашро аз лолаву райҳон хуштар медонанд:

**Ҳоки Ватан аз тахти Сулаймон
хуштар,
Хори Ватан аз лолаву райҳон хуштар.**

Оромиву шуқӯҳ ва шуқуфои Ватан ба масъулиятшиносии ҳар як соқини он вобаста аст. Агар Ватан оромӣ осу-

да буда, дар саросари он сулҳу субот ҳуқмон бошад, нозу неъмат фаровон гашта, муҳаббати мардум ба ҳамдигар меафзоёнд. Дар он ҷое, ки пояҳои маъ-

навиёт устувор набошад, акси ин ҳол ба миён меояд.

Муҳаббат ба Ватан асосан, дар давраи қудакӣ зоҳир шуда, минбаъд ташаққул меёбад. Инсон ба ҳар зар-

ра ҳоку ҳар қатра оби Ватан ончунон дил мебандад, ки бе он наметавонад хушбахту бахтиёр бошад. Ҳиссиёти ватандӯстӣ худ садоқат ба Ватан, саъю қушиши ба нафъи вай хизмат қардан мебошад.

Маънии калимаи «Ватан» дар ашъори шоирон мавқеи ҳосса дорад.

Чунончи, дар ашъори Ҳабиб Юсуфӣ Ватан ба таври мушаххас ва образнок тасвир ёфтааст. Ватан барои ў ҳамчун ҳонаи умед ва бахшандаи бахту саодат, модари азизу меҳрубон мебошад.

Мурод аз офаридани образи ватандӯстона дар адабиёт бешубҳа, бедор қардани ҳисси ифтихори миллӣ ва муҳаббат ба марзу буми аҷдодӣ дар ниҳоди ҳонандагонии мактаб мебошад.

Қурбонгул ШАРИФОВА,
омӯзгори синфҳои ибтидоӣ

► ИҚДОМ

Бо мақсади таъмини фаъолияти самарабахши муассисаҳои таълими ва тандурустии шаҳру деҳоти Қӯлоб дар фасли зимистон, қиҳати бо гармӣ таъмин намудани синфхонаҳо, улоқҳои қорӣ,

70 тонна ангишт ба шаҳри Қӯлоб

дармонгоҳҳо ва мактабу беморхонаҳо, тибқи супориши Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 70 тонна ангишти роғон ба шаҳри Қӯлоб ворид гардида, дастра-

си муассисаҳои таълими ва тандурустӣ гардид.

Шариф АБДУЛҲАМИД,
“Омӯзгор”

Осорхонаи миллӣ соли 2021 реҷаи нави қорӣ намуда, акнун ҳамарӯза тамошои он имқонпазир гардид.

► ШЕВАҲОИ ДАРС

Истифодаи бозӣ дар
дарси забони англисӣ

Дар мактаб аз забони англисӣ дарс мегӯям, аз методҳо ва тарзу усулҳои гуногун истифода мебарам, то завқи шогирдонро нисбат ба омӯзиши ин фан бедор гардонам.

Яке аз ин усулҳо гузаронидани бозӣ дар байни хонандагон, бахусус, хонандагоне, ки ба омӯзиши ин фан оғоз бахшидаанд, мебошад. Бозӣ як намуди фаъолияти зехнӣ аст, ки ба хонандагон имкон медиҳад, мустақилона аз болои худ кор карда, дониши гирифташонро сайқал диҳанд.

Ҳар як бозӣ кабули хулосаро ифода мекунад: чӣ бояд кард, дар асл чӣ бояд гуфт, чӣ гуна ғолиб омад? Хоҳиши ҳалли ин масъалаҳо кори зехнии бозингаронро шадидтар мегардонад ва дар хонанда ҳисси кунҷқобӣ пайдо шуда, меҳоянд аввалин шуда масъаларо ҳал кунанд. Бозӣ дониши махсуси забоншиносиро талаб намекунад.

Мақсадҳои татбиқи технологияҳои бозӣ:

- Рушду инкишоф додани хотира, диққат, ҳаёлот, маҳорати суҳбатчӣ.
- Рушду инкишоф додани қобилияти муқоиса.
- Таълиму тарбияи ҳушмуомила ва ошкоро.
- Истироҳат – сабукии стрессҳои эмотсионалӣ, ки сабаби шиддатнокии таълими забони хоричӣ мебошанд.

Бозии шавқовар дар дарсҳои забони хоричӣ:

Бале. Не. Бархез!

Шумо метавонед дар як вақт бо тамоми синф бозӣ кунед. Муаллим як саволро пӯшида мепурсад, ки барои он натавонанд ҷавоби дуруст буда метавонанд. Масалан, дар дарси англисӣ ҳангоми гузаронидани мавзӯи “Варзиш” шумо метавонед саволҳо диҳед: - Оё ҳисоби 1:1 бурд аст? – Бале. Топори варзишӣ барои футболбозӣ аст? Не. Хонандагон саволу ҷавобро мешунаванд: агар ҷавоби дуруст “ха” бошад, пас онҳо хестанд: Агар ҷавоби дуруст “не” бошад, пас онҳо нишастагонро давом медиҳанд. Чунин бозӣ бо хонандагон имконият медиҳад, маводи омӯхташударо мустақам кунанд.

Саймон мегӯяд «Simon says»

Бозии хеле маъмул дар ИМА дар байни хонандагони хурдсол аст. Чунин бозӣ барои кӯдакон дар дарси англисӣ ҷунон ҷолиб аст, ки хонандагон меҳоянд вақти бештарро, ҳатто бар зарари фаъолиятҳои дигар гузаронанд.

Як шахс нақши Simonро ба уҳда гирифта, ба иштирокчиён рӯ ба рӯ мешавад. Сипас, Simon ҳукмро бо забони англисӣ мегӯяд ва боқимондаи супоришхоро иҷро мекунад. Масалан: Simon says put your hand on the left shoulder of your classmate. Барои дастгир кардани бозингарон, баъзан иборати «Simon says» - ро нодида бояд гирифт. Дар ин ҳолат, шахсе, ки амалро иҷро мекунад, аз бозӣ хорич карда мешавад. Барои бозиро шавқовартар гузаронидан, шумо бояд вазифаро душвортар ва суръатро тезтар кунед ва албатта, ба муваффақият ноил мешавед.

*Гавҳар САЙФУДИНОВА,
омӯзгори забони англисии
муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии
№25, шаҳри Ваҳдат*

► ФУРҶИ СУБҲИ ДОНОӢ КИТОБ АСТ

Бо дастури Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мамлакат роҷеъ ба тарғибу ташвиқи муто-

озмуни «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» дар кишвар ва ғайра аз ин қабил махсуб меёбад. Озмуни «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» яке аз заминаҳои мустақами рӯй овардан ба мутолиаи китоб аст,

ту шавӣ?» ба фарзандон дар масъалаи хондани китобҳои бадеӣ ҳалал эҷод мекунад.

Ҳолатҳое мешаванд, ки хонандагони ин оилаҳо баъди хатми мактаб роҳ ба

Рӯе, ки нагардад зи касе, рӯи китоб аст

лиаи китоб корҳои шоёне рӯи сурат гирифт. Наҳри силсилакитобҳои «Ахтариони адаб», осори адибони классикии тоҷику форс, наҳри «Тоҷикон»-и академик Бобочон Ғафуров ва ройгон таксим кардани он ба ҳар оилаи тоҷик, наҳри китобҳои «Аз Ориён то Сомониён», «Тоҷикон дар оинаи таърих», «Чехраҳои мондагон»-и Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, баргузори ҷорабиниҳои ҳарсолаи «Корвони китоб» ба ғушаю канори мамлакат, ташкилу роҳандозии

зеро бо падидаи омадани технологияи иттилоотии муосир, минҷумла, телефони мобилӣ ва дастрас гардидани шабақаҳои интернетӣ, то андозае таваҷҷуҳи навра-сонро ба мутолиаи китоб гардида буд.

Китобдори мактаб дар масъалаи ҷалби хонандагон ба мутолиаи китоб нақши калидӣ дорад. Мутаассифона, хонандагоне ҳастанд, ки ба мутолиаи китоб шавқу завқи баланд доранд, аммо падару модаронашон онҳоро бо ифодаи «Дигарон хонданд чӣ шуданд, ки

муҳочирати меҳнатӣ мегиранд.

Мо тасмим гирифтём, бо ин оилаҳо бештар кор барем. Дар ин маврид бештар бо ин оилаҳо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»-ро тафсиру таҳлил кунем.

*Соҳиббегим ФЕЗАЛИЕВА,
китобдори мактаби №17-и
ноҳияи Роштқалъа*

Таҳкурсии дониш

Хониш воситаи пуртаъсири инкишофи умумии кӯдак буда, барои ба вуҷуд овардани худомӯзӣ ва дигар сифатҳои ба кӯдак марбут мусоидат мекунад. Инсон танҳо тавассути китобҳои олами гирду атрофашро дарк карда, кори некро аз бад тарҷеҳ медиҳад. Имрӯз баъзе бачаҳо бештар ба шабақаҳои интернетӣ шавқу рағбат дошта бошанд ҳам, рафта - рафта ҳис мекунад, ки китоб бештар аст ва мисли фариштаест, ки ба хонандаи худ фақат пайки донишу ақлро меоварад. Сухани неку воле, ки инсонро ба кӯйи мақсуд мерасонад, аввал аз модар, баъдан аз китоб ёд мегирад. Яъне китоб дар ҷодани инсонро суҳани неку ширин омӯхтан нақши созанда дорад, чун китоб сарчашмаи асли ва ягонаи пешравию тарбияи аклонии ҷомеаи инсонӣ махсуб меёбад.

Чӣ қадаре ки инсон ба хон-

дани пай дар пайи китоб рӯ меоварад, ҳамон қадар ҷомеаи пеш рафта, охиста - охиста ба як ҷомеаи пурқуввати фарҳангӣ ва иҷтимоӣ табдил хоҳад ёфт. Ба вижа, китоб пеш аз ҳама ҷаҳони маънавии кӯдаконро зебову мубарро карда, донишу одоби хубро дар қалби онҳо тақвият медиҳад. Дар шеърпораҳои Раҳмони Бобо, ки бо самимияту муҳаббат нисбат ба кӯдакон суруда шудаанд, манфиати китобхониро барои бачаҳои хурдсол хеле муҷаз ва раван васф кардааст:

Ғизои ақл аст китоб,

Ризои ақл аст китоб.

Дониши ту физояд,

Бақои ақл аст китоб.

Ман ҳамчун омӯзгори синфҳои ибтидоӣ ҳамвора кӯшиш мекунам, ки муҳаббат

нисбат ба китобро дар дили шогирдонам тавассути китобҳое, ки барои бачаҳо ҷоп мешавад, ҷойгир намоям. Аз китобҳои барои кӯдакон навиштаи Алӣ Бобочон, Юсуфҷон Аҳмадзода, Ҷӯра Ҳошимӣ, Латофат Кенчаева ва дигар шоирон барояшон шеърӯ ҳикоя хонда, маънии онҳоро мефаҳмонам. Барои кироати шеър пора - пора шеърҳои шоиронро дар дафтарашон менависанд, барои он ки дар зехнашон бимонад, таъкид мекунам, ки аз ёд кунанд. Ҳамчунин, ҳар сол дар арафаи ҷашнҳои миллӣ дар миёни шогирдонам озмун “ Барои бехтарин кироати шеър” ташкил мекунам ва аз шогирдонам тақозо мекунам, ки ҳар кас, ки шеърро хубу шево бихонад, соҳиби тухфае

мегардад. Ва шогирдонамро бо китоби хубе ҳавасманд мекунам. Шогирдонам аз ин гуна озмуно илҳом гирифта, рӯй ба китоб меоваранд, ба китобхонаи мактаб аъзо шуда, китобҳои дӯстдошташонро мегиранд.

Мо, омӯзгорон, вазифадорем, ки шогирдонамонро ба ҳар роҳу восита китобхон намоем ва нахуст ба онҳо шеърҳои сода, ҳикояҳои хурдро тавсия диҳем ва ё ки ҳамаи онҳо дар соати дарсӣ китоби бадеӣ бихонему баъдан аз онҳо тақозо бикунем, ки китобҳоро хонанд. Кӯдакон ниёзманди ашъори содаву фаҳмо ҳастанд, ки ба зехни онҳо тақвият бахшида, муҳаббати онҳоро ба китоб зиёд мекунад. Яъне дар оянда таҳкурсии мешаванд барои асарҳои бузургонро хондану дарк намудан.

*Шаҳноза САИДОВА,
омӯзгори синфҳои ибтидоӣ*

► ҲУҚУҚИ ИНСОН

Санади муҳими оилавӣ

Никоҳ ҳамчун иттифоқи озод ихтиёрӣ ва баробарҳуқуқии зану мард аз лаҳзаи дар САҲШ ба қайди давлатӣ гирифта шуданаш қувваи ҳуқуқӣ дорад. Яке аз падидаҳои асосии ҳуқуқи оилавӣ, ки ба қонунгузори нави оилавӣ ворид карда шудааст, аҳдномаи никоҳ ба шумор меравад.

Тибқи моддаи 40-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳдномаи никоҳ созишномаи зану шавҳар мебошад ва он ҳуқуқи оилавӣ ва уҳдадорӣҳои онҳоро дар давраи зиндагӣ ё ҳангоми бекор кардани никоҳ муайян мекунад.

Аҳдномаи никоҳ имконияти озодии ҳамсаронро дар муайян намудани ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои молумулқӣ васеъ менамояд. Ин ҳуҷҷат дар асоси меъёрҳои ҳуқуқи оилавӣ ба танзим дароварда, ба таври хатмӣ дар шакли хаттӣ баста шуда, ба таври нотариалӣ тасдиқ карда мешавад. Муҳлати амали аҳдномаи никоҳ ба монанди бастани аҳдномаи никоҳ бо хоҳиш ва иродаи шахс муайян карда мешавад. Салоҳи доништа мешавад, ки ҳангоми бастани аҳдномаи никоҳ ва тасдиқи нотариалии он ҳар ду тараф иштирок намоянд.

Аҳдномаи никоҳ ҳам нисбат ба молу мулкӣ мавҷуда ва ҳам нисбат ба молу мулкӣ, ки ки дар оянда ба даст оварда мешавад, баста мешавад. Фарқиати аҳдномаи никоҳ аз созишнома дар бораи тақсими молу мулкӣ умумии яқҷояи ҳамсарон дар он аст, ки агар созишнома дар бораи тақсими молу мулкӣ яқҷоя барои қатъи гардидани молу мулкӣ умумии яқҷоя сабаб гардад, аҳдномаи никоҳ уҳдадорӣҳои ҳамсаронро оид ба интиқоли молу мулкӣ муайян ҳангоми бекор намудани ақди никоҳ барои оянда муқаррар менамояд.

Қонуни ҚТ “Дар бораи қафолати баробарҳуқуқии мардону занон ва имконияти баробарии онҳо” ба тасвиб расидааст. Ин санадҳо имкон медиҳанд, ки дар бастани аҳдномаи никоҳ занону мардон баробар бошанд.

*Маърифат ЭШОНОВА,
омӯзгори ҳуқуқ ва таърих,
Аълоҷии маорифи Тоҷикистон*

► РИСОЛАТ

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» дар шароити кунунӣ дорои аҳамияти муҳим мебошад.

Ин қонун яке аз рӯйдодҳои хотирмон ба ҳисоб меравад.

худро хуб дарк менамоянд ва ҳатто бархе аз онҳо гумон мекунад, ки масъалаи таълиму тарбия танҳо вазифаи муассисаҳои таълимӣ мебошад. Қонуни мазкур ба ин ҷиҳати масъала равшанӣ андохта, таълиму тарбияи фарзандро аз

Зи тарбият сар мапеч ҳеҷ замон

Мақсади асосии он дар рӯҳияи худшиносиву ҳудогоҳӣ, эҳтиром ба Ватан ва ба арзишҳои милливу умумибашарӣ таълим додану тарбия кардани фарзандон, ҳамчунин, ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии онҳо мебошад, ки барои ба ҳаёти мустақилона омода намудани онҳо мусоидат менамояд. Тарбия ва таълими насли наврас раванди ниҳоят масъулиятнок ва ҷиддӣ буда, тақдири кӯдак ва насли ояндаи ҷомеа аз сифати он вобаста аст. Дар ин замина, таълиму тарбияи кӯдакон бояд дар мадди назари падару модар, омӯзгор, муассисаҳои таълимӣ ва аҳли ҷомеа қарор гирад. Зеро фардои ин ё он кишварро ҳамон вақт метавон шуқуфону пурфурӯғ арзёбӣ кард, ки агар он кишвар ба таълиму тарбияи кӯдакон таваҷҷуҳи ҳамешагӣ зоҳир намояд.

Мутаассифона на ҳамаи падару модарон масъулияти

вазифаҳои асосии ҳар як падару модар медонад.

Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» мазмуни асосиро калимаи «масъулият» ифода менамояд, чунки масъулияти падару модар ду ҷабҳа дорад. Аввалан, падару модар уҳдадорӣҳои худро иҷро намуда, вазифаи худро оид ба таълиму тарбияи фарзанд дар назди давлат ва ҷомеа иҷро менамоянд. Сониян, вақте ки падару модар аз иҷрои уҳдадорӣҳои худ оид ба таълиму тарбияи фарзандон саркашӣ мекунад, дар натиҷа, рафтори фарзандони онҳо боиси вайрон гардидани ҳуқуқи дигарон ва тартиботи ҷамъиятӣ мегардад, ки дар чунин ҳолат ҷавобгарии ҳуқуқӣ ба миён меояд.

*Марзиямоҳ НАЗАРОВА,
омӯзгори мактаби № 58,
ноҳияи Фирдавӣ*

ПСИХОЛОГИЯ

Солимии психикии наврасон ва аҳамияти он

Масъалаи солимии психикӣ, ки натиҷаи онро фикри солим ва натиҷаи камолоти онро бошад, чомеаи солим ташкил медиҳад, бо наврасону навҷавонон алоқаи зич дорад.

Дар психология ду мафҳуми асосӣ мавриди истифода қарор дорад: солимии психикӣ ва синну соли наврасӣ. Барои фаҳмотар гардидан, аз шарҳи мафҳумҳои мазкур оғоз мекунем.

Шахсони синни 10-19 наврас ва шахсони 15 то 24 - соларо ҷавон ном мебаранд. Мафҳуми «насли наврас» ҳам наврасон ва ҳам ҷавононро дар бар гирифта, мувофиқан шахсони аз 10 то 24 - соларо фаро мегирад. Дар аксари адабиёт метавон чунин таърифро низ вохӯрд: «Синни наврасӣ – ин давраест, ки дар раванди он одам тағйироти бузурги ҷисмонӣ, психологӣ ва эмотсионалиро аз сар мегузаронад. Рушду инкишофи босуръати бадан ва мағзи сар ба амал меояд, ки ба тағйироти ҷисмонӣ

ва тағйирот дар тафаккур, тарзи ҳалли мушкилот, малакаҳои иҷтимоӣ ва муносибатҳои байнишахсӣ оварда мерасонад».

Раванди инкишофи наврасро метавон ба се марҳалаи асосӣ – синни барвақти наврасӣ (11-15 - солагӣ), марҳалаи мобайнӣ (14-17 - солагӣ) ва марҳалаи дер (16-19 – солагӣ) ҷудо намуд. Тағйирот дар ин синну сол натавон ба сабабиши ҷисмонии бадан ва мағзи сар, балки бо инкишофи маърифатӣ, психологӣ, иҷтимоӣ ва дар аксар ҳолатҳо маънавии наврасон тавсиф дода мешавад.

Инкишофи ҷисмонӣ бо тағйироти биологии давраи балоғати ҷинсӣ тавсиф дода мешавад. Бо оғози марҳалаи мобайнии инкишофи ҷисмонӣ (қад, вазн, инкишофи мағзи сар, функсияҳои ҷинсӣ ва монанди инҳо) наврас ба тавсифдиҳандаҳои одами калонсол наздик мешавад.

Аломатҳои инкишофи психологию иҷтимоӣ, пеш аз ҳама, андешаҳо доир ба сабабиши босуръати ҷисмонӣ ва тағйироти намуди зохирии бадани худ,

ҳамчунин, ноустувории эмотсионалиро дар бар мегирад.

Акнун мегузарем ба шарҳи мафҳуми навбатӣ, яъне солимии психикӣ. Дар зер мафҳуми солимии психикӣ ҳолате дар назар расидан ба мақсадҳои дар пеш истода кӯшиш кунад. Мафҳуми мазкур, мафҳуми васеъ буда, дар он, инчунин, махсуснокии ғайриҷаҳиди яққоя, муносибат ва муошират бо дигарон, мутобикшудан ва ғайраҳоро ворид намуд.

Зигмунд Фрейд, равоншиноси машҳур, солимии психикиро дар қобилияти муҳаббат ва кор медид. Яъне, аз наврасон, ки дар ин давра дар онҳо неруи зехнӣ хеле зиёд аст, даъват ба амал меовард, то онҳо энергияи худро ба самти дуруст равона намоянд.

Мушоҳидаҳои солҳои охир нишон медиҳанд, ки наврасон бо мушкилоти муктадифе рӯ ба рӯ мешаванд, ки ба ҳолати психикии онҳо ба таври мусбат ва ё манфӣ таъсир мерасонанд.

Омилҳои, ки ба солимии психикии наврас таъсири мусбат мерасонанд:

- муносибати мусбӣ ва ғайриҷаҳиди бо аъзои оила, наздикон, омӯзгорон ва ҳамсолон;
 - дарсҳо ва ё дигар намуди ғайриҷаҳиди ҷолиб дар мактаб;
 - вазъияти мусоид ва некбинона дар ҳона, мактаб ва чомеа;
 - муносибати мусбӣ одамони наврасро ихотанамуда.
- Мутаассифона, нисбат ба омилҳои мусбат дида, омилҳои манфии ба солимии психикии наврас таъсиркунонда зиёдтар мебошанд ва онҳо чунинанд:
- муҳити носозгори мактаб;
 - муносибатҳои шахсии ғайриҷаҳиди ба аъзои оила;
 - мушкилот бо ҳамсолон;
 - таърибаи манфии муносибатҳои ошкона;
 - мушкилоти молиявӣ дар оила.
 - тамғагузори воқеӣ ва ё таҳайюлӣ, хусусан, тамғагузорӣ ҷиҳати фарбеҳӣ ва дигар нуқсонҳои ҷисмонӣ ва ё имкониятҳои маҳдуд;
 - аздастдихии шахси наздик

дар натиҷаи муҳочират, ҷудой ва ё марг;

- зӯроварии доимии ҷисмонӣ ва ё психологӣ;
- азиятдиҳӣ дар мактаб ва ё чомеа, аз ҷумла, фишороварӣ аз ҷониби гуруҳи ҳамсолон;
- мушкилоти алоқаманд бо саломатӣ, махсусан, бемориҳои музмин ва ё мавҷудияти шахси маъйуб дар оила.

- никоҳи барвақтии маҷбурӣ, хусусан, барои духтарон ва во-бастагии пурра аз шавҳар.

Дар аксар ҳолат омезиш ва мавҷудияти якбораи якҷанд омил ба қайд гирифта мешавад, ки оқибатҳои он барои солимӣ ва ҳолати психикии баъзе наврасон ниҳоят ҷиддӣ буда метавонад. Аз сар гузаронидани ҳолатҳои ишорашуда метавонад ба ақсуламалҳои психологии стрессии вазнин ва ё вайроншавиҳои дар заминаи стрессҳо бавуҷудода, ҳамчунин, ба тағйироти шахсият, масалан, итоаткории пурра ва тарс аз ҳамагуна ташаббускорӣ бурда расонад.

**Саидзода Баҳрулло ХОЛ,
Латифзода Сомон ЗАРИФ**

ТАҲСИЛОТИ ТОМАКТАБӢ

Заминаҳои рушди кӯдак

Тарбияи кӯдак дар муассисаи томактабӣ бояд хеле ҷиддӣ ва дақиқ ба роҳ монда шавад. Мураббия дар фаъолияти рӯзмараи худ аз дастури адабиёти фаровон истифода намуда, бояд, махсусан, ба рафтору гуфтор, тарзи суханронии кӯдак аҳамияти ҷиддӣ диҳад, Таваҷҷуҳи кӯдакро бо ҳар гуна машғулиятҳои ҷанбаи тарбиявиро таъмин намояд. Махсусан, дар гуруҳҳои тайёри ба мактаб бояд аз ҷониби маъмурияти муассисаи томактабӣ мураббияи пуртаҷриба ва кордон ба фаъолият сафарбар гашта, пайваста бо кӯдакон машғулиятҳои баргузор намояд, ки шавқу рағбати онҳоро ҳам ба одоби ҳақиқат ва ҳам ба омӯзиши савод зиёд намояд.

Бояд таваҷҷуҳ дод, ки бар замми ин, методологияи тарбия дар муассисаи томактабӣ нисбатан содатар бошад. Кӯдак дар 6-солагӣ рефлексияи «Ман бояд» ва ангазиши «Ман мехоҳам»-ро пайдо менамояд. Дар ин давра калонсолон, махсусан, волидон ва мураббияи ин раванди психологиро бояд ба иноват гиранду сарфи назар насозанд. Дар чомеа ҳастанд волидон, ки ин хусусиятҳои психологии кӯдакро дарк карда наметавонанд. Дар ин ҳангом ба волидон мураббияи кумак расонида, бо онҳо метавонад дар ҳамкорӣ бо равоншиносӣ муассисаи томактабӣ машғулиятҳои дастурдиҳӣ баргузор кунад. Ногуфта намонад, ки шароити иҷтимоӣ, муҳит ва олами ихотанамуда дар инкишофи равонии кӯдак нақши босазо мебошад. Як омилҳои инкишофи кӯдак омодагии психологии ӯ ба мактаб аст. Вазифаи мураббия дар ин гуруҳ додани имкониятҳои маърифатӣ ба кӯдак бо мақсади омодабошии онҳо ба таҳсил дар мактаб аст. Кӯдак дар 6-солагӣ аз лиҳози диққат ба ҳодисаву воқеаҳо, хотироти хуб, тасаввурот ба таври зарурӣ инкишоф меёбад. Давраи сензитивӣ низ маҳз ҳамин давра буда, дар ин айём бепарвояи зоҳир намудан кӯдаки кундзехн, қафомондари ба вучуд меорад.

Фарзанд неъматҳои худододест, ки хушбахтӣ, сулҳу субот дар оила ва фаҳри падару модар аз он вобастагӣ дорад. Падару модар ва ҳамаи аъзои оила аз рӯзи таваллуди кӯдак ба тарбияи дурусти ӯ масъул ҳастанд, ба қавле, «бача - лой, оча - кулол».

**Мақсуда ЯРМУХАМЕДОВА,
мураббияи ширхоргоҳ-кӯдакистон**

Тарбияи меҳнатӣ раванDEST, ки кӯдакон бояд аз хӯрдӣ хисси хурмату эҳтиром ба калонсолон, малакаҳои ахлоқи ҳамида, сифатҳои маънавий, хисси масъулият ба супоришҳои додашуда, маҳорати ахлоқи бозӣ ва меҳнат намудан, баҳои ҳақиқӣ додан ба рафтору кир-

пӯшидан ва кашидани сарулибос, тугмаҷаҳоро гузаронидану кушодан, ҷо ба ҷо гузоштан ва овехтани либосҳо, ресмони пойафзолро бастану кушоданро омӯзонидан, ба тозагӣ эътибор доданро талқин бояд қард. Дар сару либос бесарусомониро пай бурдан ва бо мадади на он қадар зиё-

риояи тартибот ва тозагӣ дар ҳона, ҳавлӣ, кӯдакистон, иҷрои супоришҳои калонсолон, ба калонсолон ёри расонидан ва ба натиҷаҳои меҳнат муносибати эҳтиёткорона намуданро тарғиб бояд қард.

Ташаккули маҳорату малакаи кумак расонидан, мавриди навбатдорӣ

Усулҳои тарбияи меҳнатӣ

дори худ ва ҳамсолонро доро бошанд.

Ба кӯдакон нақл намудан дар бораи касбҳои ба онҳо маълум (мураббия, ёрдамчи мураббия, роҳбари мусикӣ, духтур, ошпаз, ронанда, фурушанда), васеъ ва ғайи гардонидани тасаввуроти онҳо дар бораи амалиёт ва натиҷаҳои меҳнатӣ дар ин масъала ба таври мунтазам муҳим аст.

Худхизматрасонӣ дар ин намуни меҳнат мустақилона, пайдарҳам

ди калонсолон онро бартараф намудан зарур аст.

Меҳнати хоҷагии маишӣ кӯдаконро ба иҷрои мустақилонаи супоришҳои одӣ омода ва маводро онд ба машғулиятҳои тайёр қардан (қуттии қаламҳо, мўйқалам, суробсозӣ ва ғайра), баъд аз бозӣ гун қардани бозичаҳо, «масолеҳи бинокорӣ», аз майдончаи бозӣ ҷамъ намудани ҳасрӯбаҳо, аз барф тоза қардани пайроҳаҳо (ҳамроҳ бо мураббия). Ба кӯдакон омӯзонидани

дар гуруҳ (ба ёрдамчи мураббия ёри расонидан, батартибоварии рўйи миз барои хӯрок хӯрдан, қошуку पिёла ва тақсимҷаҳоро гузоштан).

Хуллас, тарбияи меҳнатӣ раванди доманадор буда, ба мураббӣ зарур аст, ки дар машғулиятҳои ҳамаҷуз маҳри сабъию кӯшиш ва заҳмат қарданро дар ниҳоди тарбиятиграндагон бедор қард.

**Маърифат РАСУЛОВА,
мураббияи ширхоргоҳ-кӯдакистон**

Афсона ва ҷаҳони маънавии кӯдакон

Дар муассисаҳои томактабӣ ҳангоми баргузори машғулиятҳои дар гуруҳҳои синни калон, мураббӣ ба ҷанбаи тарбиявиро ахлоқи дарсҳо бояд аҳамияти бештар зоҳир намоянд. Хусусан, дар машғулияти хониши бадеӣ бо нақли афсонаҳо ҳикоятҳо, пешниҳоди ҷисмонӣ, суруду шеърҳо эҳсоси ватандӯстию ҳештаншиносӣ ва ифтихори миллиро дар ниҳоди тарбиятиграндагон бедор намуда, ба онҳо талқини хотиррасон бояд қард, ки Тоҷикистон Ватани ягонаи мост. Мо бояд ҳар як вачаб ҳоки ин сарзамини қадимаи биҳиштосоро хифз кунему сурмаи чашмон созем, дастҳои нопайдоканори ғаллазорон, кӯхсорони осмонбӯс, обшорону

рӯду дарёҳои хурӯшон, боғу чаманистони сарсабзу гулфишон, меваҳои шодобу ширин, зироатҳои полизии болазат ва мардумони меҳмондӯсту меҳнатқарини онро дӯстдорем ва пайваста шукринчию амонӣ ва осудани кишвар кунем. Дар машғулиятҳои ба кӯдакон ҳикояву афсонаҳоеро қироату нақл қардан лозим аст, ки дар онҳо ҳислатҳои беҳтарини инсонӣ, аз қабилҳои меҳнатдӯстӣ, ростгӯйиву ростқавлӣ, эҳтироми волидону калонсолон, зиракиву хушёрӣ, ҳозирҷавобӣ, дур будан аз ҳилаву фиреб, дурӯғ, хиёнат, бераҳмию ғазаб ва монанди инҳо тарғибу талқин қарда мешавад. Ҳамзамон, шеърҳои сурудоноро ба онҳо ҳондан мебошад, ки дорои

охангу пафоси баланди ватандӯстӣ, ифтихор аз таърихи пуршарафи миллати тоҷик, саршор аз муборизаю қаҳрамониҳои бемислу монанди диловарони шучои ин сарзамин буда, дар ниҳоди онҳо эҳсоси шучоату далерӣ ва меҳанпарвариро бедор ва тарбия намояд. Дар ташаккули такомули фикрии тарбиятиграндагон, шарҳу тавзеҳи мафҳумҳои таърихӣ ба таври нисбатан содатару фаҳмотар низ нақши босазо мегузорад.

Ҳангоме ки (таври мисол) мураббӣ ба кӯдакон дар бораи қаҳрамониҳои Шераки далер нақл мекунад, бояд солу моҳҳои таърихӣ рӯй додани он ҳодисаҳоро таҳминӣ ҳам бошад, ба кӯдакон тавзеҳ бахшад. Як омилҳои амиқтару

пуртаъсир гузаронидани машғулиятҳои истифода аз наворҳои синамо мебошад. Вақте ки тарбиятигранда ба таври зинда дар навор қаҳрамонони Тоҷикистон – Садриддин Айний, Мирзо Турсунзода, Бобочон Ғафуров, Шириншоҳ Шохтемур, Нусратулло Махсумро мебинанд ва бо ҳаёти фаъолияти онҳо шинос мешавад, ҳисси худшиносии ифтихори миллии ӯ баланд мегардад. Ҳамин тавр, дар бораи заҳматҳои Пешвои миллат, Президенти ҷумҳурӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон вобаста ба таъмини сулҳу ваҳдат ва тинчию амонӣ дар кишвар лаҳзаҳои ҷолибу хотирмонро метавон намоиш дод.

**Гулбону БАЙЗАЕВА,
мураббия**

Донишқадаи физикӣ-техникии Тоҷикистон мақоми ташкилоти заминавии ИДМ-ро соҳиб шуд.

► ФИШУРДАИ МУҲТАВОИ НОМАҲОИ ОМӢЗГОРОН

Тайи се-чор моҳи охир, чун ҳарвақта ба нишони идораи нашри-яи «Омӯзгор» мақолаю матолиби зиёде ворид гардид, ки дар мавзӯи масоили гуногуни таълиму тарбия, ҷонибдорӣ аз сиёсати Ҳукумати давлати кишвар дар самти беҳтар намудани вазъи соҳаи маориф, тарғибу муаррифии таҷрибаи пешқадаму омӯзандаи устодону омӯзгорони шахру навоҳии ҷумҳурӣ, андешаҳои вижаи омӯзгорон дар бораи хештаншиносии насли наврас ва ормонҳои миллии ва ғайра иншо гардидаанд.

Маъмулан, ҳиссаи фаровони навиштаҳои муаллифон дар бораи сабку шеваҳои наву ҷолиб ва омӯзандаи таълими ину он фанни дарсӣ ва истифодаи усулҳои фаъоли тадрис дар раванди баргузори машғулиятҳо, инчунин, ба роҳ мондани муносибати босалоҳият ба таълим ва амсоли инҳо баҳс мекунанд. Андешаҳои омӯзгорон то ҷое шоистаи таҳсинанд, чун таҳлили баррасиҳои фарогирро тавҷҳ бо таҷрибаю андӯхтаҳои онҳо дар бар гирифтаанд. Қабл аз ҳама, бояд таъкид кард, ки сатҳу савияи донишу ҷаҳонбинӣ ва маърифати устодону омӯзгоронро аз рӯйи мақолаи таълифнамудаашон метавон муайяну мушаххас намуд. Таври мисол, дар матлабе бо унвони «Таъсири биологии нурҳо» перомони бо ёрии нурҳои офтобӣ ҳосил шудани инсулин ва баланси миклофлораи пӯст ва дигар таъсири ин нурҳо маълумоти хубу ихчамии биологӣ дода мешавад. Мақолаи хонданӣ, дорои далоили арқом ва андешаҳои илмӣ-назариявии муаллиф. Аммо (ин «бемории кӯҳна»-и ҳамкорони мост) ҷойи афсӯс нигаронист, ки ному насаб ва суроғи он, ки мақоларо таълиф кардааст, вучуд надорад. Аз ин рӯ, аз ҷониби он хушдорӣ намудем. Навиштаи иддаи дигари устодону омӯзгорон қолабӣ буда, шакли мақоларо нагирифтааст. Дарсери аз рӯйи конспекти муқаррарӣ ҳамчун мақолаи методӣ ба нашрияи пешниҳод намудан ханӯз маънои суҳану андешаи нобу то-

заро надорад. Рӯйхамрафта аз ин, аз муҳтавои ҷунин навиштаҳо фикре ба мағзи кас хутур мекунад, ки аксар муаллимони дарсашонро ба ин шеваи яқрангу схематикӣ ва хушқу дилгиркунанда мегузаранд. Навиштаҳои «Раванди гузаронидани дарси замонавӣ дар синфи 3», «Пайдоиши ададҳо ва истифодаи онҳо», «Нақши фанни математика дар замони имрӯз ва оянда», «Истифодаи об дар зин-

Мақолаи муовини ректор оид ба илми Донишқадаи кӯҳи металлургии Тоҷикистон З.Насриддинов – «Таклифу пешниҳоди аз ҷамъбасти «барномаи рушди илмҳои табиатишносӣ, риёзӣю техникаи барои солҳои 2010-2020» пурмуҳтаво ва пероста бо далелҳои муътамад буда, андешаҳои фардии муаллифро дар бар гирифтаанд. Мақола таҳриру бознигарӣ меҳодад...

ланд бардоштани сатҳи таълиму тарбия ва донишазҳудкунии хонандагони таълимгоҳҳо суҳан меравад. Мусаллам аст, ки теъдоди зиёди навиштаҳои дигар ба санаҳои таърихӣ, ҷашнвораҳо ва васфу ситоишу сулҳу ваҳдат дар Тоҷикистон бахшида шудаанд. Мутаассифона, муаллифони аксари ин навиштаҳо аз доираи маълумоти гуфтаҳои борҳо тақриршуда берун набаромадаанд.

даст дорем. Аз ҷумла, муаллифе бо таҳаллуи Пири Шодмон ному насаби муаллиф номаълум) дар мақолаи «Забони шеваи шоир» (бахшида ба 700-солагии шоири ғазалсари Камолӣ Хучандӣ) дар хусуси қорбурди устодонаи шоири ғазалсари аз вожаю санои бадеӣ дар ашъораш суҳан меронад, ки шоистаи аҳсан мебошад, вале дақиқ набудани ному насаби муаллиф имкон на-

То суҳан пухтаву фикр расо бошад

дагии ҳаррӯза», «Омӯзгорӣ касби пурифтиҳор аст», «Истеъдодхоро дастгирӣ мебошад» ва ҷанди дигар дар ҳамаи қолаб таълиф гардидаанд. Ба муаллифони (Фарҳунда Султонова, Замонора Шерова, Фаридуншо Абдуллоев, Мухайё Холматова, Моҳираи Раҳмон, Лаълбегим Қадамшоева аз шахру навоҳии Душанбе ва вилояти Сугд-ноҳияи Ҷаббор Расулов ва шаҳри Гулистон) миннатдории хешро баён карда, изҳори умедворӣ мекунем, ки аз қавли шоир, «суҳани нав меоранд» ва роҳу усулҳои шавқовару диққатҷалбкунандаи таълимиро пешниҳод ва тарғибу мекунанд. Дар баъзе матолиби иншономудаи омӯзгорон, суҳанҳои обшустаю умумӣ, рӯчӯҳои пур аз ғалатӣ беҳадаф ва иқтибосҳои фаровон аз дигар муҳаққиқону олимони ҷойи зиёдеро ишғол кардааст. Аз ин навиштаҳо фикри бикре, мақсади мушаххас, ҷумлаи саҳеҳе дарёфт намудан душвор аст. Тавачҷух намоед ба ҷумлаҳои, ки бо онҳо мақола оғоз мешавад:

«Имрӯзҳо дар ҷомеаи ихотакунадаи (?) мо фасодкорӣ (?) нисбат ба табиат, ҳаробкорӣ, аз байн бурдани дарахтони сабз, дар кӯчаву паскӯчаҳо, хиёбонҳо, гузоштани бесарусомон (?) партофтани ҳар гуна партовҳо (?) дар ҷӯйю лӯлаҳои обпарто (?)... зиёд шуда истодааст.

Ё дар мақолаи дигаре омадааст: «Пас, ҷаро то ҳол дар бисёр мактабҳо ва ноҳияҳо (?) барои истифода кардан аз воситаҳои техникаӣ (компютерҳо, планшетҳо, телефонҳои мобилӣ...) ба ҷойи дастгирӣ, танқидҳо ё психандҳо аз тарафи маъмурият (?) ва комиссияҳои тафтишотӣ (?) ба назар мерасанд?».

Дар ин ҷумла, аввалан, суҳан бо далел оварда нашудааст, дувум ин ки, тарзи баён таҳриралаб аст.

Бад-ин тарик, дар матолиби «Дарс дар хона», «Заминаҳои рушди соҳаи саноат дар омӯзиши илмҳои табиатишносӣ, дақиқ ва риёзӣ», «Тарбияро усули нав мебошад», «Мавқеи омӯзгор дар ҳифзи арзишҳои милливу давлатӣ», «Воқеияти талабагон, ки бо ҳам занҷири (?) қалбанд», «Унсурҳои номатлуб дар байни ҷавонон ва роҳҳои пешгирии он тавасути таълими фанҳои асосҳои давлату ҳуқуқ ва ҳуқуқи инсон» (Сарлавҳае аз ин тўлонитар намешавад!), «Мақсаднок гузаштани дарси тарбиявӣ дар мактабҳои миёна», «Барои ибрат» (?), «Дарси забони модарӣ дар синфи сеюм», «Истифодабарии машқҳо дар мустаҳкамкунии дарс», «Тарбияи ватандӯстӣ муҳим аст», «Бозихони дидактикӣ дар рафти таълим», «Тарбия аз оила сар мешавад» (Сарлавҳаи забонзадаю умумӣ!), «Унвони оливу дараҷаи ҳолӣ», «Омӯзгори муосир дехот», «Омӯзгори ҳунарманди дехот» ва ғайра масоили муҳталифи соҳаи маориф, андешаҳои омӯзгорон дар боби беҳтару самарабахштар гардондани машғулиятҳо ва ба-

Дар натиҷа матолиби иншономудаашон умумӣ буда, шавқовару ҷаззоб намебошанд. Ба ин гурӯҳ навиштаҳои «Конститутсия-фаъолияти озодаи иқтисодро қафолат дод», «Бахтномаи миллат», «Саразм-оғози тамаддуни халқи тоҷик», «Нақши Конститутисияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳким ва рушди хизмати давлатӣ», «Хуни маро бирез дар рағҳои меҳанам», «Такмили конститутсия-талаботи замони муосир», «Конститутсия ва саводати занон дар Тоҷикистон», «Кутбнамаи миллат», «Шукри давлату миллат», «Рамзи асолати миллий», «Дирафшати партавафшон, Тоҷикистон!», «Моҳияти парчами миллий», «Парчам ҳамчун муқаддасоти миллий - ифодакунадаи сарчамъию ягонагӣ», Рӯзи Президенти Тоҷикистон ҷашни фарҳунда аст», «Иҷлосияи тақдирсоз», «Зи истиқлол бувад иқболи тоҷик», «Назаре ба зарурати эътирофномаӣ» ва ғайра метавон шомил кард. Дар мавзӯи моҳияти ашъори шоирони классикии форсу тоҷик, умуман, масоили адабӣ низ маводи зиёде дар

дод, ки мақола ба нашр расад. Мақолаҳои «Розгуфтанҳои падарам», «Шӯрбаҳт», «Таҳсил дар донишгоҳ ва масъалаи китобу китобхона», «Дубайҳои ман рангобаранг аст» (тақризи ба китоби «Дафтари ишқ»-и шоир Анварбеки Абӯнасор) пурмуҳтавоанд. Дар хусуси заҳмати фидокорони соҳаи маориф, устодону омӯзгорони таҷрибааманду соҳибмактаб муаллифони мо дар навиштаҳои «Ҳаёту эҷодиёти Соҳиб Шухратиевич Табаров», «Оламӣ ва ҷаҳони маънавияи ӯ», «Ҳотира аз дафтари айёмҳо», «Мактаб зар асту заргар муаллим» бо нақли лаҳзаҳои ибратангез аз зиндагии фаъолияти омӯзгорон андешаҳоишро баён намудаанд. Аммо ин навиштаҳо бештар хусусияти тарҷумаиҳолӣ дошта, ҳоло лоиқи ҷоп нестанд.

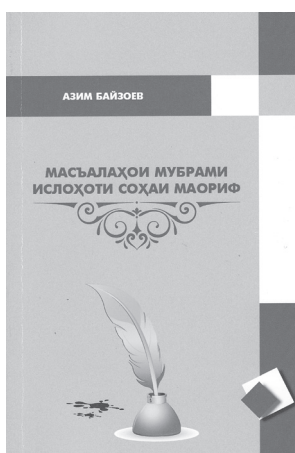
Дар фарҷоми навиштаи худ мо ба ҳамаи онҳое, ки вақти гаронқиммати хешро дарғе надошта, бо мақолаю матолиби иншономудаашон бо мо ҳамкорӣ доранд, сидқан миннатдорӣ баён намуда, хоҳони онем, ки онҳо (Сафар Эркаев, Бедил Восифзода, С.Ғаффорзода, Ёдгори Саидмироҳҷа, Г.Шарифова, Насиба Ҳасанова, А.Ҳамзаев, Олимҷон Табаров, Шарифхон Шарифзода, Маҷидзода Усмон, Ҷовид Хусайнов, Б.Зохидов, Қ.Насриддинов, Ш.Қурбонова, Рустам Самиев, Баҳромхӯча Орифов, Заранғез Қодирова, Парвина Ҳалимҷонова, Таманно Сатторов, Раҷабали Сангов, Исфандиёр, Бадалов, Мутриба Мирзоева, Саодат Абдулҳакимзода, Бахтиёр Назаров, Зафар Раҳмонов, Гулрухсор Курбоналиева, Садрикул Санақулзода ва дигарон) бо навиштаҳои ҷолибу хотирмон минбаъд низ робитаи худро бо мо тақвият мебахшанд.

Шодӣ РАҶАБЗОД,
«Омӯзгор»

► КИТОБИ НАВ

Китоби нави олими номвар, номзади илмҳои филологӣ Азим Байзоев бо номи «Масъалаҳои мубрами ислоҳоти соҳаи маориф» (Душанбе, «Маориф», 2021, 196 саҳ.) ба нашр расида, дастраси хонандагон гардид, ки дар он ба умдатарин масоили марбут ба соҳаи маориф дар замони муосир дахл карда шудааст. Тавачҷух намоем ба қисматҳои китоб, ки худ собитгари мазмуну мундариҷаи фарогир ва созгор ба талаботу эҳтиёҷоти аҳли маорифи кишвар будани онанд: «Масъалаҳои умумии муносибати босалоҳият ба таълим», «Раванди таълим», «Китоби дарсӣ ва сифати он», «Таҳсилоти фарогир ва мушқилоти татбиқи он дар Тоҷикистон», «Имкониятҳо ва мушқилоти таҳсилоти олиии касбӣ дар замони муосир», «Маориф ва ҷомеа», «Маблағгузориҳои соҳаи маориф». Дар ин замина метавон тавзеҳ бахшид, ки дар ин китоби арзишманд нигоштаҳои илмӣ ва илмию методии муаллиф вобаста ба масоили гуногуни соҳаҳои илму маориф, аз ҷумла, сифати таҳсилот,

муносибати босалоҳият ба таълим, китобҳои дарсӣ ва арзёбии онҳо, таҳсилоти фарогир, таҳсилоти олиии касбӣ, маблағгузориҳои соҳаи маориф, робитаи маориф бо ҷомеа гирд оварда шудаанд. Шиносоии бевосита бо низом ва таҷрибаи татбиқи ислоҳоти маориф дар кишварҳои гуногун ва таҳлили муқоисавии он бо ислоҳоти соҳаи маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба муаллиф имкон додааст, ки вобаста ба самтҳои гуногуни ислоҳот муваффақият, имконият ва монеахоро муайян карда, роҳҳои ҳалли мушқилотро бо дарназардошти шароити воқеии кишвар пешниҳод

ислоҳоти соҳаи маориф бо далелҳои фаровон шарҳ дода, барои ҳалли онҳо роҳҳои гуногуни муассирро пешниҳод мекунанд.

Вусъати фаъолияти олим

намояд.

Тамоми нигоштаҳои китоб бо ҳам иртиботи устувор доранд, ҳамдигарро тақмил медиҳанд. Дар оғози китоб ба ҳукми муаррифии он олими маъруф, академик Ғуломқодир Бобизода аст: «Аксари навиштаҳои муаллиф ҷанбаи таҳлилий – танқидӣ доранд. Муҳаққиқ аз ибрази андешаҳои танқидӣ роҷеъ ба масъалаи мавриди назар қанораҷӯӣ намекунад, балки ҷиҳатҳои заифи фаъолиятро дар

Ёдовар шудан бамаврид аст, ки Азим Байзоев олими пурқор ва амиқназар буда, ҳамчун муаллифи як силсила рисолаҳои пурмуҳтаво, китобҳои дарсӣ, мақолаҳои бунёди барои алоқамандони муассисаҳои таълимӣ, нигоштаҳои ҷолиб оид ба таҳсилот дар кишварҳои гуногуни олам, ҳамчунин, эҷодгари якчанд китоби бадеии маърифатбахш дар байни аҳли илму маорифи мамлакат ҷеҳраи шинос ва эътирофшуда аст.

Китоби «Масъалаҳои мубрами ислоҳоти соҳаи маориф» далели тозаи боз ҳам вусъат ёфтани доираи фаъолияти ин устои варзида ва мактабшиноси мумтоз мебошад.

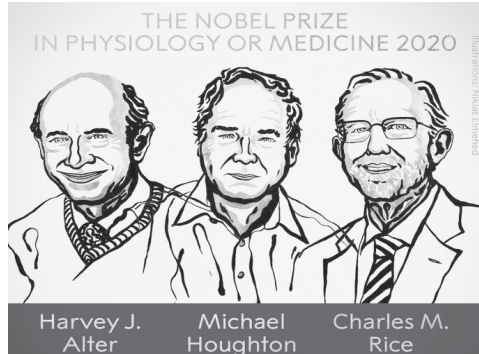
Гулнора АМИНОВА,
омӯзгори синфҳои ибтидоӣ,
Аълоии маориф ва илми ҶТ

▶ ДАСТОВАРДИ ОЛАМИЁН

Ҷоизадорони Нобел дар соли 2020

ФИЗИОЛОГИЯ ВА ТИБ

Ҷоизаи Нобел дар соҳаи тиб ва физиология дар соли 2020 ба олимони бритониёӣ Майкл Ҳоттон, Харви Алтер ва Чарлз Райс дода шуд. Ҷоиза барои таҳқиқот дар бораи вируси гепатити С тақдим гардид. Ин олимони тавонистанд роҳҳои табобати бемории хатарнокро

пайдо кунанд. Тибки иттилоӣ кумитаи Нобел, ба шарофати кори онҳо таҳдид аз вируси гепатити С метавонад аз байн равад.

Кумитаи Нобел дар як баёнияи матбуотӣ гуфтааст, ки “Кашфи вирусҳои гепатити А ва В як қадами муҳим ба пеш буд, аммо аксари ҳолатҳои гепатити С тавассути хун номуайян боқӣ монданд. Кашфи вируси гепатити С ба муайян сохтани сабабҳои боқимондаи ҳолатҳои гепатити музмин мусоидат кард ва имкон дод, ки ташхиси хун ва доруҳои нав миллионҳо нафар одамонро начот диҳанд».

Дар солҳои 70-ум вирусолог Харви Алтер яқчо бо ҳамкасбони Институти миллии тандурустии ИМА исбот кард, ки навъи номаълуми гепатит хусусияти вирусӣ дорад ва ин беморӣ тавассути хун ҳам ба одам ва ҳам ба маймун мегузарад. Майкл Ҳоттон, ки дар як ширкати дорусозии Chiron (ҳоло дар Донишгоҳи Албертаи Канада) кор мекард, ба роҳ мондани пайдарпаии генетикии вирусро оғоз кард. Вай бояд тамоми ДНК-ро аз хуни шимпанзе ҷамъ оварда, муайян мекард, ки антителаҳои хуни одамони гирифтори гепатити номаълум ба кадоме аз пораҳои он вокуниш нишон медиҳанд. Танҳо дар соли 1989 хатмакардаи Донишгоҳи Бритониёи Шарқи Англия Майкл Ҳофтон тавонист геноми гепатити С-ро ҷудо кунанд.

Нихоят, вирусологҳои амрикоӣ Чарлз Райс хангоми кор дар Донишгоҳи Вашингтон дар Сент-Луис соли 1997 исбот кард, ки вируси клондонӣ метавонад афзоиш ва гепатитро ба вучуд орад. Кумитаи Нобел гуфта, ки кашфи олимони имкон дод, ки «санҷишҳои хеле ҳассос таъсис дода шаванд, ки хавфи интиқоли гепатити С-ро тавассути хунгузаронӣ бартараф мекунанд» ва доруҳо барои табобати ин беморӣ мусоидат намоянд.

“Таҳқиқоти олимони ба озмоишҳои мушаххаси вирус ва таҳияи доруҳо оварда расонид, ки “миллионҳо одамонро дар тамоми ҷаҳон начот доданд”, – мегӯяд узви Кумитаи Нобел Генилла Карлссон Хедестам. Дар ҳақиқат, таҳқиқоти олимони имкон медиҳад, ки вируси гепатити С (HCV) маҳв карда шавад.

ФИЗИКА

Соли дуюм аст, ки Ҷоизаи Нобел дар бахши физика барои кашфиёти дар астрофизика ва ин дафъа барои омӯзиши сӯроҳҳои сиёҳ дода мешавад. Қисме аз ҷоиза барои ҳисобҳо дар соли 1965 ба олимони бритониёӣ Рочер Пенроуз дода шудааст. Кумитаи Нобел шарҳ дод, ки ин олим исбот кард, ки «пайдоиши сӯроҳҳои сиёҳ тасдиқи бозъти-моди назарияи умумии нисбият аст.» Қисми дигари ҷоиза астрофизикҳои амрикоӣ Рейнхард Гензел ва Андреа Гез барои кашфи як объекти паймоншакли супермассивӣ дар маркази галактикаи Роҳи Қаҳқашон тақсим карданд.

Физик ва математики бритониёӣ Рочер Пенроуз як қисми ҷоиза «барои кашфи пайдоиши сӯроҳҳои сиёҳ тасдиқи бозъти-моди нисбии умумӣ аст» гирифт. Р. Пенроуз “дар исботи худ, ки сӯроҳҳои сиёҳ натиҷаи мустақими назарияи нисбии нисбӣ мебошанд, усулҳои олидарачаи математикиро истифода бурд”, дар ҳоле ки «худӣ Эйнштейн ба он бовар накард, ки сӯроҳҳои сиёҳ воқеан вучуд доранд».

Қисми дигари ҷоиза ба астрофизикҳои олимони Рейнхард Гензел ва астрономи амрикоӣ Андреа Гез “барои кашфи як объекти паймоншакли азимҷусса дар маркази галактикаи мо” дода шуд. «Истифодаи бузургтарин телескопҳои ҷаҳон ва таҳияи усулҳои дидани абрҳои гази байниситораӣ ва ғубори маркази Роҳи Қаҳқашон” “як ашён бениҳоят ноаёнро кашф кард, ки тӯдаи ситораҳоро бо худ кашида, боиси сареъ шудани онҳо бо суръати ҷарҳзананда гардид: “Тақрибан 4 миллион массаи офтобӣ дар минтақае ҷамъоварӣ карда мешаванд, ки аз системаи офтобии мо бузургтар нест”.

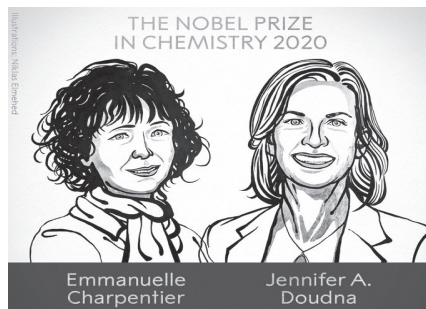
Эйнштейн ба мавҷудияти сӯроҳҳои сиёҳ шубҳа кард. Аммо дар соли 1965, пас аз даҳ соли марги нобиға, Рочер Пенроуз як асари инкилобии илмӣ нашр кард. Дар он ӯ нишон дод, ки сӯроҳҳои сиёҳ бояд пас аз марги ситораҳои азимтарин ба вучуд оянд. Биёед, бифаҳмонем, ки ҳалли муодилаҳои нисбии умумӣ ниҳоят душвор аст. Қабл аз кори Пенроуз физикҳо ба ҷанд ҳолате, ки ҳалли дақиқ гирифтанд мумкин буд, диққат ме-доданд.

Ин олим дар асараш мушаххас намуд, ки баъзе хусусиятҳои асосии фазои вақтро бе ёфтани ҳалли пураи муодилаҳои муаммо метавон муайян кард. Барои ин, ӯ усулҳои нави математикиро таҳия намуд. Онҳо имкон доданд, ки ба саволҳои зиёде посух диҳанд, аз ҷумла, нишон диҳанд, ки чӣ гуна сӯроҳҳои сиёҳ хангоми мурдани ситораҳои азим пайдо мешаванд. Ин асари Пенроуз аз замони Эйнштейн муҳимтарин саҳми нисбияти умумӣ дониста мешавад.

Кумитаи Нобел қайд кард, ки «кашфиёти ҷоизадорони имсол роҳи нави омӯзиши ашён паймон ва фавқуллоддаро нишон доданд. Аммо ин ашён ханӯз ҳам саволҳои зиёдеро ба миён меоранд, ки таҳқиқоти минбаъдaro бармеангезанд. На танҳо саволҳо дар бораи сохтори дохилии онҳо, балки саволҳо дар бораи он, ки чӣ гуна назарияи ҷозибайи моро дар шароити шадид дар наздикии сӯроҳи сиёҳ санҷидан мумкин аст”.

ХИМИЯ

Ҷоизаи Нобел дар бахши кимиё ба олимони амрикоӣ Ченифер Дудна ва олимони фаронсавӣ Эммануэл Шарпенте барои таҳияи усули таҳрири геном дода шуд. “Қайҷии генетикӣ” («генетикеские ножницы»), ки соҳибҷоизаҳо офаридаанд, барои тағйир додани ДНК-и наботот, ҳайвонот ва микроорганизмҳо нисбатан зуд ва бо дақиқии баланд кумак мекунанд. Олимони бовар доранд,

ки ин асбоб барои таҳияи табобати бемориҳои вазнин, аз ҷумла, саратон ёри хоҳад кард. Ин бори аввал дар таърихи ҷоизаи Нобел дар соҳаи химия аст, ки ду зан онро якбора мегиранд.

Вақте ки Шарпенте ва Дудна системаи иммуни бактерияҳои Стрептококкҳо таҳқиқ карданд, онҳо як асбоби молекулярӣ кашф карданд, ки метавонад дар маводи генетикӣ буришҳои дақиқ кунад ва тағйир додани рамзи ҳаётро осон кунад. Бо истифода аз чунин “қайҷии генетикӣ” дар ДНК-и ҳайвонот, наботот ва микроорганизмҳо бо дақиқияти ниҳоят баланд тағйирот ворид кардан мумкин аст.

Аз соли 2012 инҷониб микробиологи фаронсавӣ Эммануэл Шарпенте ва биохимики амрикоӣ Ченифер Дудна қайҷии ирсӣ, усули CRISPR / Cas⁹-ро, ки қодир ба таҳрири геном, тағйир додани ДНК-и ҳайвонот, наботот ва микроорганизмҳо мебошад, меомӯзанд. Усул соли 2012 кашф карда шуд.

Кумитаи Нобел гуфт, ки кашфи ин технология аллакай “ба илми ҳаёт таъсири инкилобӣ гузоштааст, дар табобати нави саратон саҳм мегузорад ва метавонад орзуи табобати бемориҳои ирсиро ба воқеият табдил диҳад”. Бо шарофати кашфи Эммануэл Шарпенте ва Ченифер Дудна, тағйирёбии ДНК, ки қаблан ғайриимкон менамуд, ҳоло “ҷанд ҳафта” тӯл мекашад. Моҳияти усули таҳрири геном аз он иборат аст, ки “қайҷӣ” на танҳо ДНК-и вирусҳоро мешиносад, балки онро низ идора кардан мумкин аст: олимони метавонанд ҳар як молекулаи ДНК-ро дар ҷои пешакӣ «бурида» ва «дубора» нависанд.

Аз соли 2012 технологияи CRISPR / Cas⁹ аллакай дар рушди зироатҳои ба қолаб, зараррасон ва хушқасбӣ тобовар мадад кардааст. Дар айни замон, “қайҷии генетикӣ” дар озмоишҳои клиникии табобатҳои нави саратон, ВИЧ (барои аз вирус хориҷ кардани Т-лимфоситҳо), диабет ва шизофрения истифода мешавад.

АДАБИЁТ

Ҷоизаи Нобели адабиёт соли 2020 ба шоираи амрикоӣ Луиза Глюк ба хотири “садои иштибохнашудани шоиранааш, ки бо зебоии бепироя ҳастии фардро мегустаронад”, эҳдо шуд. Ӯ шонздаҳумин зан - барандаи Нобели адабиёт ва ҷаҳорумин занест, ки дар солҳои ахир пас аз Элис Монро дар соли 2013, Светлана Алексеевич дар соли 2015 ва Ольга Токарчук дар соли 2018 ба унвони барандаи Нобели адабиёт муаррифӣ гардид. Луиза Глюк нахустин зани амрикоӣ пас аз Тони Моррисон дар соли 1993 аст, ки барандаи Ҷоизаи Нобели адабиёт мешавад. Ин нависанадаи 77-сола яке аз пешгомтарин шоирони Амрикоӣ, ки қаблан баран-

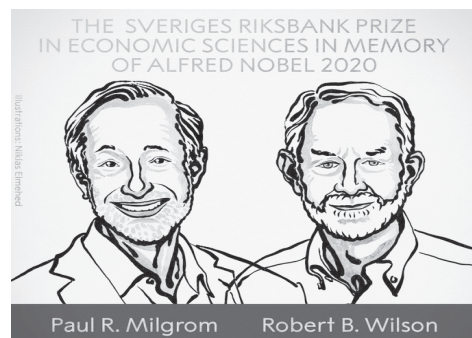
даи ҷоизаи Пулитсер ва Ҷоизаи миллии китоб шудааст, дар осораи ба мазомине, монанди кӯдакӣ ва зиндагии хонаводагӣ мепардозад ва аглаб устураҳои юнониву румиро бознависӣ мекунад. Луиза Глюк профессори Донишгоҳи Йел буда, ба донишҷӯён нозуқиҳои шеърро таълим медиҳад, Академияи шоирони Амрикоӣ раисӣ мекунад.

Л. Глюк муаллифи китобҳои “Нахустин”, “Хонае дар ботлоқ”, “Қаломии нокису нотаом”, “Пирӯзии Ахилес”, “Афлесуни истехзо”, “Арабат”, “Шаҳодат ва назария”, “Ҷаманзор”, “Аверно”, “Ҳаёти дехот”, “Шабӣ содику накукор” ва ғайра мебошад.

ИҚТИСОД

Иқтисодшиносон Пол Милгрот ва Роберт Уилсон барандагони Ҷоизаи Нобел дар соҳаи иқтисод дар соли 2020 мебошанд.

Ҷоиза тақмили назарияи музояда ва ихтироӣ форматҳои нави музоядаро эътироф мекунад. Тавре ки дар Кумитаи Нобел шарҳ дода шудааст, музоядаҳо дар

иқтисоди муосир бениҳоят муҳиманд ва бевосита ба зиндагии одамон таъсир мерасонанд. Ҳар рӯз тавассути музоядаҳо микдори қалон байни харидорон ва фурӯшандагон тақсим карда мешавад.

Масалан, назарияи музояда вақте амал мекунад, ки шахс амволи ғайриманкулро харад ё ҳаҷми пардохти ӯ барои барқ ташкил карда шавад. Аз ин рӯ, сохтани форматҳои нави «дуруст» -и музояда барои ҳаёти муосир хеле муҳим аст, тавзеҳ дод профессор Питер Фредриксон, ки роҳбари Кумитаи ҷоизаи Алфред Нобел дар соҳаи иқтисод мебошад.

ҶОИЗАИ СУЛҲИ НОБЕЛ

Тавре ки Кумитаи Нобел хабар дод, “ниёз ба ҳамбастагии байналмилалӣ ва ҳамкориҳои бисёрҷониба имрӯз аз ҳарвақта бештар аст”. Барои талошҳо дар мубориза бо гуруснагӣ, бахусус, дар минтақаҳои муноқиша ва барои пешгирии аз истифодаи гуруснагӣ ҳамчун абзори низоми, ҷоиза ба Барномаи Ҷаҳонии Озукавории Созмони Милалӣ Муттаҳид, бузургтарин созмони башардӯстонаи ҷаҳон, ки ба амнияти гизой бахшида шудааст, тақдим карда шуд.

Соли гузашта кормандон ва ихтиёрӣ-ни он дар 88 кишвари ҷаҳон кор карданд. Тибқи иттилоӣ созмон, дар соли 2019 дар саросари ҷаҳон 135 миллион нафар аз гуруснагӣ азият мекашиданд, ки солҳои зиёд нобудӣ ва коронавирус танҳо вазъро

бадтар кардааст. “То вакцинаи зидди вирус надорем, ғизо бехтарин вакцинаи зидди бесарусомонӣ аст”, – гуфт раиси Кумитаи Нобели Норвегия Рейс-Андерсен.

Таҳияи Н. ОХУНЗОДА,
«Омӯзгор»

► ШАРАФМАНД

Бузурге фармудааст: “Омӯзгор оинаеро менамояд, ки тавассути он хонанда ба ҳаёт менигарад”. Аз ин бармеояд, ки тавассути устодон ҳар шахс аз илм бархурдор гашта, мавқеи худро дар ҷамъият дармеебад.

Яке аз чунин устодони варзидаву соҳибтаҷриба омӯзгори литсейи №3 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе Тӯракул Чумъаев мебошад.

Устод айёми ҷавонии худро дар яке аз шаҳрҳои зебоманзару қадимаи бостонии ин кишвар - Панҷакент гузаронидааст.

Ҳангоми таҳсили Тӯракул Чумъаев дар мактаби миёна омӯзгори варзидаи фанҳои физикаю математика хеле кам буданд ва дар баъзе мактабҳои шаҳри Панҷакент омӯзгори ин фанҳо намерасиданд.

Орзуи омӯзгори физика шудан устодро баъди хатми мактаби миёна ба ДДОТ ба номи С.Айнӣ овард. Имтиҳонҳои

устод Т.Чумъаев дар вазифаи ҷонишини декани факултаи ифои вазифа менамуд.

Устод Т.Чумъаев баҳри татбиқи усулҳои пешниҳодкардаи худ дар таълими физика дар мактабҳои шаҳри Душанбе низ дарс меод.

Мавсуф дар тақмили методикаи таълими физикаи мактабҳои қорҳои илмию методии зиёдеро анҷом додааст. Аз ин рӯ, он кас аз донишгоҳ ба гимназияи №53-и ноҳияи Исмоили Сомонӣ шаҳри Душанбе ба номи Мухаббат Махмудова ба фаъолияти омӯзгорӣ пардохт.

Ҳоло Тӯракул Чумъаев фаъолияти худро дар литсейи №3 давом дода истодааст.

Дар гимназияи №53 устод Т.Чумъаев солҳои зиёд вазифаи ҷонишини директор доир ба таълимиро иҷро менамуд. Ҳангоми дар ин вазифаи пурмасъулият қор қардан, сатҳи таълиму тарбия дар муассисаи таълимии зикршуда баланд гардида, бо ташаббуси устод дар таълимгоҳ бори нахуст дар ҷумҳурии кафедраҳои таҳассуси методӣ доир ба фанҳои таълимӣ

омӯзгори ин кафедра иштирок менамуданд. Устодони ин кафедра, дар баробари таълими фанҳои физика, ба иҷрои қорҳои илмӣ-методӣ ва навиштану таълиф намулдани барномаҳои таълимии фанҳои физика дастурҳои методии таълимӣ низ машғул мешуданд.

Бо ташаббуси устодони ин кафедра дастурҳои методии таълимии “Маҷмӯаи тестҳо аз физика”, “Маҷмӯаи масъалаҳо аз физика”, “Қорҳои санҷиш аз физика” барои хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ғайраҳо ба қор расонида шуданд. Ҳамин тавр, устод Т.Чумъаев ҳамеша қушиш менамояд, ки бо роҳи усулҳои муҳталифи таълимӣ сатҳи дониши хонандагон баланд бардошта шавад.

Бо калами устод Т.Чумъаев зиёда аз 120 дастури таълимию методӣ ва мақолаҳои илмӣ-методӣ тааллуқ дорад.

Тӯракул Чумъаев узви гурӯҳи қоршиносони фанҳои физика дар назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, қорбарии иттиҳоди методии омӯзгори

фанҳои физикаи шаҳри Душанбе ва ноҳияи Исмоили Сомонӣ мебошад.

Ҳоло устод Тӯракул Чумъаев дар муассисаи давлатии таълимии литсейи №3 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе вазифаи мушовири директор оид ба таълимиро ба уҳда дорад.

Бо боварии қорил гуфта метавонам, ки дар баланд бардоштани сатҳи таълиму тарбия ва донишандӯзии хонандагони болақат дар ин даргоҳи таълим, устод Тӯракул Чумъаев саҳми арзандаи худро мегузорад.

Ҳизматҳои устод Тӯракул Чумъаевро дар инкишофи илму маориф, тақмили методикаи таълими физика, тайёр қардани мутахассисони педагогӣ ва хонандагон ба эътибори гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон он қорро бо ордени “Шараф” (дараҷаи як) сарфароз қардонид.

Устод, инчунин, бо нишони “Аълочии маорифи Тоҷикистон” ва қорини ифтихорнома қардронӣ қардидааст.

Имрӯзҳо омӯзгор ва методисти варзида Тӯракул Чумъаев дар айни қорлооти эҷодӣ буда, ба синни мубораки 85 расидааст.

Ман қорҳои онам, ки Тӯракул Чумъаев қорамеша бардаму боқувват ва намунаи ибрати қоронон буда, дар пешрафти маорифи ҷумҳурии соҳибистиқлоламон саҳми назаррас қорзӯрад, шоду қоррам умр ба сар қарад. Қорзамон, орзу қорам, ки он қор мудом дар ихотаи дӯстони боқаро, қорзанду наберагон ва ҳешовандону шогирдон бо таъби қорлида қору фаъолият нақояд.

Ҳамид МАҚИДОВ,
Арқоби илм ва техникаи
Тоҷикистон, академики
Академияи муҳандисии
байналқароӣ, доктори илмҳои
техникӣ, профессор

► ОЛИМОНИ МО

Абдуманон Абдуллоев факултаи химияи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро соли 1973 бо баҳои хубу аъло ба итмом расонидааст. Шавқу завқи ба қори илмӣ машғул шудан ӯро ба даргоҳи Институти физиология ва биофизикаи растаниҳои АМИТ овард.

Фазилатгуҳар

Ҷар ин даргоҳи қорояш басо муътабару муқаддас қорҳои 1975-1978 ба ҳайси аспирант (унвонҷӯ), 1978-1980 -лаборанти қорон, 1980-1983 - қорими қорди илмӣ ва иҷроқорандаи вазифаи қориди озмоишгоҳ, қорли 1983-қорими қорони илмӣ ва аз қорли 1985 то имрӯз қориди озмоишгоҳи биохимияи фотосинтези институти мақкурро ба уҳда қорад. Дар ин муқддат ӯ тавонист қорли 1980 қоросаи номзадӣ ва қорли 1994 қоросаи докториро оид ба қорбаҳои ниҳоят муҳими фотосинтези растаниҳои кишоварзӣ (алалқусус, пахта) дифоъ қардааст.

Аз қорниби профессор А. Абдуллоев имқонияти дар қорлоқластҳои С3-растаниҳо мақвуд будани системаи СО2-ғанисосанда ба таври қорсеъ таҳқиқ қардида, ӯ дар асоси омӯқтани мақеи қорйирии он ферментқор, ки дар синтез ва метаболизми С4-қорлотаҳои дуасосаи органикии қорбон дар қорлоқластҳои С3-растаниҳо фаъолият қоранд, қорлосаҳои муҳими илмӣ қоравардааст. Дар асоси натиқаҳои мушаққаси илмӣ ӯ оид ба имқонияти фаъолият доштани элементҳои С4-метаболизми қорбонӣ, қормқун қоралии иловатӣ оид ба марқазии қорбоқсилонидаи СО2 дар растаниҳо изқори ақиди қардааст. Тадқиқотҳои илмии А.Абдуллоев алалқусус, қорли қорлли масъалаҳои муҳими биохимияи қорсеъ ва таҳаввулотӣ, боз қор тақмил додани азқудқунии СО2 дар мақмааҳои С3-растани ва инқунин, қорли боз қор пурратар фамқидани мусавқараи (қартинаи) азқудқунии фотосинтетикӣ қорли қорбонат (СО2) дар растаниҳои дараҷаи олий қорори аҳамияти қорони илмӣ-амалий мебошанд.

Қорин тавр, қорҳои пурсамарай устод Абдуманон Абдуллоев аз тарафи аҳли илм қардронӣ қардида, ӯ қорли 2007 ба унвони профессор дар қорай илми «Физиология ва биохимияи растаниҳо» мушарраф қардид ва дар қорли 2008 ба узвияти узви вобастаи АИ ҚТ интиқоб шуд. Аз қорниби ин мушаққаси пурқор зиёда аз 145 қоросаи илмӣ таълиф намулдаанд, ки ақсари ин мақолаҳо дар мақаллаҳои бонуфузи «Физиологияи растани», «Қорми донишгоҳи Санкт-Петербург» (Россия), «Физиология ва биохимияи растаниҳои мақданий» (Украина) дақраси аҳли илм қардидаанд.

Ҷ, инқунин, қорҳои 1981-1990 қорбарии қорномаи

мақсадноқии мақмаавии илмӣ-техникии қорқорӣ бо олимони Булғорияро қор дӯш дошт. Дар айни қорон А. Абдуллоев қорбарии илми 3 унвонҷӯиро ба уҳда дошта, таҳти сарқарии ӯ 12 унвонҷӯ қоросаҳои номзадӣ ва як нақар олими қоросаи доктори илми биологияро дифоъ қардааст.

Имрӯз яке аз масъалаи бениҳоят муҳим ва рӯзмаррае, ки аҳли илми башарро ба ташиш овардааст, қорлемаи тағйирёбии иқлим мебошад.

Қорлемаи ба миён омада, олими қорик, профессор Абдуманон Абдуллоевро бетараф қорзоста натавонист. Муқдлати тӯлонӣ оид ба масъалаи ба миён омада, андеша қорд ва ниҳоят як лоиҳаи илмии бениҳоят муҳимро бо номи лоиҳаи Т-1635 дар зери мақзӯи «Тадқиқи таъсири тағйирёбии иқлим ба сабзиш, инкишоф ва қорилиноқии қандум дар Тоҷикистон» ба марқазии байналқароии илмӣ-техникии пешниҳод нақуд ва ин лоиҳаи мақкур аз тарафи марқазии бонуфузи илмӣ - тадқиқотӣ неқ пазируфта шуд.

Қорли 2015 натиқаҳои илмии бадақостардаро дар нақуди як ақари муқаммалӣ илми «Физиологияи қандум дар шароити тағйирёбии иқлими Тоҷикистон» дар қормуаллифи бо қорқорон аз қор қорамад, ки ақари мақкур қорли физиологҳо ва биохимикҳои растани, селеқснорқор агрономҳо, мутахассисоне, ки ба омӯзиши тағйирёбии иқлим саруқор қоранд, экологҳо, аспирантҳо ва ғайраҳо мақводи рӯимизӣ ба қорисо меқарад.

Б. ҚУМЪАЕВ,
узви вобастаи АМИТ, доктори илмҳои биологӣ, профессор,
М. НУЪМОНОВ,
доктори илмҳои биологӣ, профессор,
Қ. ПАРТОЕВ,
доктори илмҳои кишоварзӣ, профессор

Устоди варзидаю мушовири соҳибтаҷриба

қабулро бомувафқият супорида, донишҷӯи факултаи физикаю математикаи таълимгоҳи номбурда қардид. Қорноми тақсил дар ин қор худро қормқун донишҷӯи фаъолу аълоқон нишон дода тавонист. Қорилияту истеъдоди Тӯракул Чумъаевро ба эътибори қорифта, пас аз қорми донишгоҳ маъмурияти факултаи физикаю математика қорли қор дар кафедраи физикаи умумии факулта ба қор қабул нақуд.

Ҷ қорро дар кафедраи физикаи умумӣ оғоз нақуда, машғулиятқорро аз фанҳои физикаи умумӣ ва методикаи таълимии физика бо шавқи баланд мегузаронид.

Ватқе ки дар факултаи физикаи донишгоҳ кафедраи методикаи таълими физика таъсис ёфт, Т.Чумъаев ба қор ба ин кафедра гузашт.

Устод қормқун мушаққаси заҳмақаш доир ба баланд бардоштани сифати таълими физикаи мақтабӣ тадқиқоти назаррас анҷом дода, доир ба натиқаҳои он мақолаҳои илмию методии зиёдеро ба қор расонид. Имрӯзҳо силсилаи пешниҳоду тавсияҳои устод доир ба баланд бардоштани сифати таълими физикаи мақтабӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ҷумҳурии мақриди истифода қарор қоранд.

Қорли 1962 ман донишҷӯи факултаи физикаю математикаи Донишқадаи давлатии педагогии шаҳри Душанбе ба номи Т.Г.Шевченко (қорло ДДОТ ба номи С.Айнӣ), аз рӯи ихтисоси “Физика ва фанҳои умумитехники” қардидам. Қорноми қаргузори қормамаду қорабиниҳои факулта ва вохӯриҳои гуногун дар симои устод Т.Чумъаев як шаҳси ботамқин, қоршӯю сӯхандон ва меҳрбону қорлимо дарёфтам. Ман яке аз донишҷӯи аълоқони факулта будам ва

таъсис дода шуд.

Муқидрии яке аз ин кафедраҳои кафедраи “Методикаи таълими физика”-ро худи устод Тӯракул Чумъаев ба уҳда дошт. Дар ин кафедра ӯ устодону омӯзгори ботачрибаю лаёқатманд ба монанди профессори кафедраи физикаи таҷрибавии ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ Бобоқул Қодиров, қорани факултаи физикаи қорин донишгоҳ - методисти варзида, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Умар Умаров, аъзони кафедраи “Методикаи таълими физика”-и донишгоҳи номбурда, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Рашид Муҳамедшин ва дигаронро ба қор қалб нақуд.

Аъзони кафедраи номбурда дарқорҳои физикаро дар гимназияи мақкур дар сатҳи баланди илмию методӣ мегузарониданд. Таҷрибаи педагогии ин олимон ва фаъолияти самарабахши кафедра дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии шаҳри Душанбе шӯқрат пайдо нақуд ва омӯзгори фанҳои физикаи муассисаҳои номбурда бо мақсади омӯзиши таҷрибаи пешқадам дар дарқорҳои

Хонандаи қорик Лайло Ёқубова дар Фестивали байналқароии «Шодии Тошқанд» қорлиб қардид.

► СУҲБАТИ ДУ АДИБ

Китоб фурӯғбахши дунёи кӯдакон аст

- *Таи 4-5-соли охир чунин ба назар мерасад, ки бачаҳо зиёдтар китоб мехонанд ва аз минбари Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» ҳам номҳои нави адабону унвони китобҳои тоза-нашр ба ғӯш мерасад...*

- Мушохидатон дуруст аст. Воқеан ҳам, солҳои охир таваҷҷуҳи бачаҳо ба китоб нисбатан афзудааст. Озмуни мазкур бачаҳоро ва бачаҳо озмуноро шукӯҳу шуҳрат бахшиданд. Бо ташаббуси Вазорат маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистону Иттифоқи нависандагон зимни ҳамкорӣ бо барномаи «Ҳамроҳ бихонем!» дар ду соли охир зиёда аз 100 китоби нав эҷод, таҳия, нашр ва ба дастии хонандагон супурда шуд. Бисёр муаллифон ба майдони адабиёт нав қадам гузоштанд.

Дар омади суҳан барои ганӣ гардонидани хазина ва рангоранг шудани майдони адабиёти бачаҳо ба Латофат Назирӣ, Абдуҷаббор Алиев, Мирзо Солеҳ, Саидамир Аминов, Фаридуни Умарбек, ки заҳмат кашиданд, сипосгузорем.

- *Хуб аст, ки бештарини ин китобҳо фақат дар як жанр, масалан, шеър ҳикоя эҷод нашудаанд...*

- Зиндагӣ фақат аз шеър сурӯд иборат нест. Рӯшаниро васф кардан дигар асту аз кучо ва чӣ хелу бо чӣ заҳмат рӯшан шудани хонаи худро донишманди бачаҳо дигар аст. Дар васфи шаҳри Рогун ва неругоҳи барқӣ - обии он бисёр шеър навиштаем, ин хубаст, аммо бачаҳо ба саволи «Барқ аз кучо меояд?» низ бояд ҷавоб гуфта тавонанд. Аз ин сабаб, ки силсила китобҳои, ба истилоҳ иттилоотӣ таҳия ва нашр шуданд.

- *Чандеро хондам, яке «Ҳафт муъҷизаи олам» аст, ки Сарредаксияи илмӣ Энсиклопедияи миллии Тоҷикистон таҳия ва нашр намудааст. Ҳоҳиш мекунем, чанд намунаи дигар манзур кунед.*

- Масалан, Аҳмадшоҳ Комилзода ду китоб пешниҳод намуд, яке «Монандҳо» (монандии ҷинсҳои олами парандаҳо ё ҳайвонот), дигаре – «Ҳарфе, ки мо мехонем...» Хонандаи хурдсол ҳа-бар дорад, ки дар олам хат бисёр аст, ҳар хат алифбо ва намунаи хос дорад, алифбои мо кириллӣ мебошад. 80 сол инҷониб ҳамина хатро мехонему менависем ва пеш аз ин хати мо латинӣ буд, аз латинӣ пештар форсӣ, пеш аз форсӣ бо хати суғдӣ, пахлави ва мейи мекхондему менавиштем. Китоби нав таърихи пайдоиши хатҳост. Муаллиф вобаста ба алифбои Брайл (барои нобиноён) ва дактилологӣ (барои касони шунавоияшон ко-ста ва забонашон лакнатдошта) низ маълумоти аҷиб чамъ оварда-

Муҳовара бо адиби маъруфи бачаҳо Азизи Азиз

аст. Бачаҳо бояд саводи илмӣ низ дошта бошанд.

- *Яъне инҳо ба жанри иттилоотӣ мансубанд? Пештар адабиёти бачаҳо мо чунин жанр дошт, вале...*

- Вале китоб кам нашр мешуд. Мо барои хонишҳои беруназмактабӣ одатан асарҳои бадеӣ чоп мекардем. Барои ҷӣ китобҳои иттилоотӣ вобаста ба табиатшиносӣ, математика, суруд мусиқӣ, таълими меҳнат таҳия накунем?!

- *Дуруст, ҳар гоҳ хониши беруназмактабӣ меғӯем, маҳз китоби бадеӣ назмию насрӣ ба ёдамон мерасад. Акнун ин намуди китобҳо ҳам илова мешаванд. Худи шумо ҳам дар ин жанри қариб фаромӯшишудаи адабиёти бачаҳо чизе навиш-тед?*

- Як китоб навиштам – «Сад касбу кори олам». Як саду шаш касбу кори оламро номбар кардам. Танҳо ном гирифтаам, рассоми чирадаст Зебунисо Раҳимҷонова 100 расми олиҷаноб кашида, саҳифаҳоро оро дод. Гуфтанд, ки китоби хеле хуб. Агар чунин бошад, 90 фоиз саҳми рассом аст.

- *Воқеан, рассоми китоби бачагонаи мо кам аст.*

- Бале, як замон танҳо маҷаллаи бачаҳо «Ҷашма»-ро 12 рассом оро медод. Ёд дорам, Шоирӣ халқии Тоҷикистон Камол Насрулло, ки он замон сардабири ин маҷалла буданд, як рассомӣ русро аз воқзалӣ роҳи оҳан пайдо карда оварданд, ҳаммолӣ мекардааст. Вай Михаил Раков буд. Бисёр машҳур шуд... Мо ҳам ҷустем ва пайдо кардем, баъзе дар Душанбе, баъзе дар Бадахшону Хатлону Сугданд, вале ҳамкорӣ кардем.

Рассом нисфи китоби бачаҳост, баъзан аз муаллифи китоб бештар заҳмат мекашад. Имрӯз адабони беҳуданавис зиёданд, агар китоби онҳоро рассомони нави мо оро медоданд, бачаҳо аз матн баҳраманд нашаванд ҳам, аз тамошон расму сурат завқ мебаранд.

- *Чаро имрӯз рассомон ангушт-шуморанд?*

- Ҳаққи қалам ночиз аст...

- *Хуб, баргардем ба сари мавзӯ.*

- *Ин китобҳо, ки Вазорати маориф ва илми мо дар ҳамкорӣ бо Иттифоқи нависандагону шарикони рушд ба чоп расонид, ба дастии хонандаи хурдсол чӣ тавр расиданд? Дар фурӯш ҳастанд?*

- Ба китобхонаҳои мактабӣ фиристода шуданд. Дар фурӯш не-станд. Аммо муаллифони ҳуқуқи нашри дубораи китобашонро ба ихтиёр гирифтанд. Агар нашриёте қудрату хоҳиши чопи онро дошта бошад, марҳамат, ба Вазорати маориф ва илм, Иттифоқи нависандагон муроҷиат намояд.

Воқеан, вобаста ба чопи такро-рии ин китобҳо ҳамроҳи муалли-

гаре, «Меваҳои боғи мо» (бахши-да ба ҷашни Меҳргон), «Ихти-роъ» (бахшида ба Рӯзи бачаҳои ихтироъкор – 17 январ) ва ғайра.

Повест низ эҷод шуд. Яке по-вести «Фарзанди Офтоб»-и До-дохон Эгамзод аст, ки ба зардо-лу ва зардолупарварӣ бахшида шудааст. Оё хабар доред, ки дар Тоҷикистон 300 нави ин мева парвариш карда мешавад?

- *Не... Аҷоиб!*

- Ман ҳам хабар надо-штам.

- *Агар шумо муқобил набошед, рӯйхати ин асарҳоро ба нашрияи мо пешкаш намоед, ба чоп расо-нем, то саҳифаи рӯйхати омӯзгорони синфҳои ибтидо-ии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ қарор бигирад.*

- Кори хайр мешавад! Омода мекунем... Воқеан, барои бачаҳо повест эҷод кардан душвор аст. Адабиёти бачаҳои мо, албатта, бе по-вест нест, вале фақат чанд ки-тоб бачаҳоро ба вачд оварда-аст: «Мактаби кӯҳна», «Мар-ғи судхӯр»-и устод Айни, «Саргузашти Собир»-и Со-тим Улугзода, «Тобистон»-и Пулод Толис... Вале инҳо, ба истиснои «Мактаби кӯҳна» ва «Об аз кучо меояд?», ба-роӣ хонандаи наврасанд. Мо 20 ё 30 повест надорем, ки хонандаи синфи ибтидоӣ ҳам мутулия карда тавонад, масалан, шогирди синфи 3 ё 4.

- *Дар мо одат шудааст, ки пове-стро бачаҳо баъд аз хатми макта-би ибтидоӣ хонанд. Чунин нест?*

- Ман худ омӯзгорам, омӯзгори синфҳои ибтидоӣ ва дар мактаб дарс ҳам гуфтаам, (6 сол қабл). Бале, ҳама дар ҳамина ақидаанд. Эътибор додед, дар озмун бачаҳои 8-10-солаи по-вестхон хеле зиёд буданд, балки ҳамаашон повест хондаанд. Гап дар сари он, ки адиб то кадом ан-доза асари худро ба зехну шавқи бачаи 10-сола мувофиқ месозад. Аминҷон Шукӯҳӣ тавонист-ку! «Об аз кучо меояд?» барои ҳаминахост. Адиби бачаҳо танҳо аз асрору шеваҳои эҷоди асари бачагона бохабар бояд бошад, яъне ҷумлаҳои содаю пурмаз-мун, воқеаҳои аҷиб, ҳаёти ва бо-варбахш.

- *Повести бачаҳо аз повести барои калонсолон эҷодшуда танҳо ҳамина қадар тафовут дорад?*

- Не, албатта. Хурдсолон ҳикояеро хонда мефаҳманд. Агар дар як мавзӯ 10-15 ҳикояи хуби давомдор эҷод карда тавонем, мешавад повест барои бачаҳо.

Ҳамин тавр, хонандаи хурдсол ба мутулияи асарҳои калонҳаҷм дар синфҳои ибтидоӣ омода ме-шавад. Ҳамин маъниро дар як маҳфил устоди Донишгоҳи дав-латии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров Дилафрӯз Ман-сурова чунин баён дошт:

- Бачаҳо филмҳои тасвирии да-вомдорро бо шавқ тамошо меку-нанд, мисолаш силсилафилмҳои тасвирии «Ҷоло ист!» ё «Машаю Хирс». Пас, повест ё ҳикояҳои да-вомдорро мутулия кардан бароя-шон душвор намебошад.

- *Қабул, ин тавр бошад, барои хонандаи синфи 2 ҳам повест навиштан мумкин аст?*

- Чаро не! Адиби хуби бачаҳо метавонад.

- *Боз дар кадом жанр адибон асар эҷод карданд?*

- Баъзе адибони ҳатто навқалам китобҳои дидактикӣ эҷод кар-данд, баъзе китоб-муаммо, ки ба-деият ҳам дорад. Бигузур, бачаҳо онҳоро гирифта, завқ баранд ва баҳо диҳанд!

- *Бахши адабиёти бачаҳо ва наврасони Иттифоқи нависандагон, ки шумо мудираш ҳастед, дар соли 2021, асар маҳфӣ набошад, чӣ нақша дорад?*

- Нақшаҳо асосан корианд, вале вобаста ба эҷод чизе пешгӯӣ кардан душвор аст. Чашм ба да-рем, то нафаре асари арзанда би-ёрад, ҳамчунин, дари дигаронро мекубем, то асаре нависанд. Дар омади гап бояд гӯям, ки шумо нуктаҳои басо ҷолиби зоҳиран ҳаҷвӣ, вале пурхикмат эҷод меку-нед. Ба ҳамина оҳанг барои бачаҳо ҳам чанд чиз нависед, хуб меша-вад. Бачаҳо ҳам хандиданро дӯст медоранд.

- *Ташиаккур, кӯшиш мекунам, кори савоб хоҳад шуд... Ба Шумо ва ҳамкоронатон аз номи омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ, умуман, аз номи дӯстдорони калони бадеъ, дар ин ҷодаи пурзаҳмат бурбоборӣ таманно мекунам.*

- Ба Шумо низ.

Суҳбатгари
Абдурауф МУРОДИ

► МАҲЗАНИ ДОНИШ

Барои ба мутулияи асарҳои бадеӣ ҷалб намудани хонандагон дар ба-робари омӯзгорону роҳбарони синф ва во-лидон нақши китобхонаи таълимгоҳ хеле бузург мебошад. Маълум аст, ки китобдор ҳамчун шахси соҳибмаълумоту фарҳангӣ дар ҳамкорӣ пайваста бо омӯзгорони фанӣ, роҳбарони синфҳо ва волидон баҳри ҷустуҷӯи роҳу шеваҳои табиии китобхонӣ, тарбияи фарҳанги мутулия ва бедор намудани эҳсоси волюи китобдӯстии хонандагони мактаб саъюи кӯшиш ва та-лош меварзад. Дар ин масъала, ба китоб-дор зарур аст, ки ҳар моҳ дар таълимгоҳ

Китобхона – боргоҳи хирад

рӯзнамаи девории махсусро дар ҳамдастӣ бо омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик, инчунин, синфҳои ибтидоӣ бароварда, дар он, дар баробари матолибу маводи ҷолибу шавқовар дар хусуси мутулияи осори бадеӣ, перомони асарҳои тозанаشري адибони тоҷик ва ҷаҳонӣ иттилоъ манзур намояд.

Ҳамзамон, бо кумаки китобдори муасси-саи таълимӣ дар ҳар як синф бояд «Гӯшаи китобҳои бадеӣ» ташкил карда шавад. Дар гӯшаи мазкур ҷой додани рубрикаи «Кӣ

аз ҳама бештар дар китобхонӣ пешсаф аст?» аз манфиат холи набуда, барои ҷалби бештари хонандагон ба мутулияи асарҳои бадеӣ ва дар зимн, ҳавасманд намудани онҳо манфиатбахш аст. Китобдори мактаб вобаста ба шароити имконияти таълимгоҳ метавонад ҳар моҳ дар толори ҷаласаҳо ва ё роҳрави муассиса намоиши китобҳоро ташкил намояд. Баргузур намудани ҷора-бинии шавқовари «Ҳафтаи китоб» якҷо бо омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик, инчунин, синфҳои ибтидоӣ аз вазифаҳои

асосии китобдор ба шумор меравад. Баҳри самарабахшию муассирӣ кори худ китоб-дор метавонад бо дастгирии роҳбарияти мактаб воҳурию мулоқотҳоро бо шоиру нависандагон ташкил ва баргузор намояд.

Мо, омӯзгорон, кӯшиш бар он менамо-ем, ки дар ҳамкорӣ бо китобдори мактаб ва падару модарони хонандагон шогирдо-неро тарбия ва ба камол расонем, ки дар озмуни «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» мутаваққилино иштирок намуда, ҷойҳои намоёнро ишғол намоянд ва обрӯву ну-фузи мактабро дар саҳи ҷумҳурий баланд бардоранд.

Шоиства САИДОВА,
омӯзгор

Дар шаҳри Истаравшан бинои иловагии коллеҷи тиббӣ ба истифода дода шуд.

